

นิทานเทียบสุภาษิต

398.2
ร 735 นว

นิทานเทียบสุภาสิต

ฉบับ

พระสุนทรณรศมี (ทองคำ สีทอง)

ภาคที่ ๗ และ ภาคที่ ๘

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายไพบูลย์ (เม่งฮู) ไปตระเวน

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม พระนคร

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

398.2
ส ๗35 นพ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังกลาภิเชก
จันทบุรี

สืบราชฤทธิจักร, พระยา (ทองดี สีทอง)
2385-2470.

นิทานเทียบสุภาวดี

ฉบับ

พระสุพรรณวศมี (ทองคำ สีทอง)

ภาคที่ ๗ และ ภาคที่ ๘

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ
นายไพฑูรย์ (เม่งฮู) ไปตระเวน

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม พระนคร

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

ด้วยอภินันทนาการ

จาก คุณหญิง ใจดี บุตร

นิทานเทียบสุภาษิต

ภาคที่ ๗

พิมพ์ครั้งแรก ในงานปลงศพ นางแสง มหาสันตนะ พ.ศ. ๒๔๗๔
พิมพ์ครั้งที่สอง ในงานฌาปนกิจศพ นายไพบูลย์ (เม่งอู่) ไปกะวณิช พ.ศ. ๒๕๐๘

ภาคที่ ๘

พิมพ์ครั้งแรก ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอก
หลวงพจนารถวินิจัย (จีน อมาตยานนท์) พ.ศ. ๒๔๗๔
พิมพ์ครั้งที่สอง ในงานฌาปนกิจศพ นายไพบูลย์ (เม่งอู่) ไปกะวณิช พ.ศ. ๒๕๐๘

เลขห้อง ๑๓.

เลขหมู่ 39๔.2
๙ 735 แพ

เลขทะเบียน หค๒ บจ ๗๐๕๐๖

คำนำ

เนื่องในงานฉาปนกิจศพ นายไพบูลย์ (เม่งอู่) ไปตระเวนช
ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กำหนดงานวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘
เจ้าภาพได้มาแจ้งแก่เจ้าหน้าที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรม
ศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง **นิทานเทียบสุภาษิต**
(ฉบับพระสุพรรณรศมี) ภาคที่ ๗ และภาคที่ ๘ เพื่อแจกเป็นที่ระลึก
ในงานนี้ กรมศิลปากรยินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ทั้งประสงค์

เรื่องนิทานเทียบสุภาษิตนี้ พระสุพรรณรศมี พระยาสิทธิราช
ฤทธิไกร (ทองคำ สีหะโร) ข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้มีความจงรักภักดีและถวายบังคมลาออกบวชถวาย
กุศลอยู่ ณ วัดราชบพิธ ตั้งแต่วันถวายพระเพลิงพระบรมศพ ได้อุทิศสาหะ
รวบรวมแต่งไว้เป็นนิทาน ๘๔ เรื่อง แล้วนำมามอบไว้ ณ หอพระสมุด
สำหรับพระนคร ประสงค์จะให้กรรมการราชบัณฑิตยสภาช่วยตรวจ
แก้ไขถ้อยคำ แล้วพิมพ์หรือเก็บรักษาไว้ในหอพระสมุดฯ สักแต่จะ
เห็นสมควร

กรรมการราชบัณฑิตยสภาเห็นว่า หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือ
แปลก ท่านเจ้าของอุทิศสาหะเรียบเรียงด้วยความพยายาม อันสมควรจะ
สรรเสริญ จึงได้รับช่วยตรวจชำระให้ตามความประสงค์ และได้อนุญาต
ให้ผู้ต้องการจัดพิมพ์ พิมพ์ออกเป็นภาคๆ ได้รวม ๘ ภาค มาบัดนี้

บางภาคก็หาอ่านได้ยาก จึงได้อนุญาตให้จัดพิมพ์เผยแพร่อีก เฉพาะเล่มนี้ให้พิมพ์ภาคที่ ๗ และภาคที่ ๘ ไว้ด้วยกัน

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลบุญราศีทักษิณานุประทาน ซึ่งเจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศแก่ นายไพบูลย์ (เม่งอู่) ไปตระวนิช ตลอดจนให้พิมพ์หนังสือนี้ออกแจกเป็นวิทยาทาน ขอกุศลทั้งนี้จึงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ นายไพบูลย์ (เม่งอู่) ไปตระวนิช ผู้ล่วงลับ ได้ประสบแต่อิฏฐคุณมณูญผล สมดังเจตจำนงของเจ้าภาพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๘ มกราคม ๒๕๐๘

นายไพบูลย์ (เม่งอู้⁺) โปตะวณิช

ช้าตะ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๒๗

มรณะ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๗

ประวัติ

นายไพบูลย์ (เม่งอู่) ไปตะวณิช เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๒๗ เป็นบุตรของนายอีโป้ และนางพลอย เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษากับ พระที่วัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) และได้ช่วยเหลือบิดามารดาทำการค้าขายตลอดมา ได้สมรสกับนางเล็ก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ มีบุตร ธิดา รวม ๘ คน คือ:-

๑. นางอรุณ บุณนาค (ถึงแก่กรรม)
๒. นายอัมรินทร์ ไปตะวณิช
๓. นางกนิริย์ ธรรมารักษ์
๔. นางฉวีวรรณ บุณตานนท์
๕. ทันตแพทย์หญิง กัลยา ประจวบเหมาะ
๖. นายปราณี ไปตะวณิช
๗. นายทวิสุข ไปตะวณิช
๘. นายสมบัติ ไปตะวณิช

นายไพบูลย์ เป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่อง เครื่องจักร เครื่องกล เป็นอย่างยิ่ง โดยได้พยายามศึกษากด้วยตนเองตลอดมาจนสามารถประกอบงานอาชีพได้ และได้เข้าร่วมในวงการภาพยนตร์กับนายชุ่นไฉ่ ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้ที่มีโรงภาพยนตร์ในความดูแลมากที่สุดผู้หนึ่ง จากผล

(๒)

ของการปฏิบัติงานของท่าน ประกอบทั้งความสนใจ ความมั่นใจในตัวเองและความตั้งใจอันดี จึงเป็นที่เชื่อถือของผู้ร่วมงานโดยทั่วไปเป็นอย่างดี และได้รับมอบหมายให้นำภาพยนตร์เข้าฉายในวังหลวง ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรเป็นประจำ จนได้รับพระราชทานแหวนพระปรมาภิไธยย่อ

ครั้นต่อมา นายชุ่นใช้ ได้ขายกิจการภาพยนตร์นี้ให้กับบริษัทภาพยนตร์ "พัฒนากร" โดยมีนายชองฮวัน สิบญูเรือง เป็นผู้จัดการใหญ่ ท่านจึงได้ถูกโอนตัวมาทำงานกับบริษัทนี้ด้วย จากผลของงานที่ท่านได้ปฏิบัติด้วยดีตลอดมา ผู้จัดการใหญ่จึงได้แต่งตั้งให้ท่านเป็นผู้จัดการโรงภาพยนตร์ย่อย ๒ โรง ในเขตธนบุรี คือ โรงภาพยนตร์ตลาดพลู และโรงภาพยนตร์บ้านขมิ้น ในสมัยนั้นนับว่าอยู่ห่างไกลกันมาก เนื่องจากคมนาคมทางบกไม่สะดวก ต้องใช้เรือจ้างแจวเป็นพาหนะ และต้องเดินเท้าต่อไปอีก ดังนั้นกว่าท่านจะเสร็จงานกลับมามันในคืนหนึ่ง ๆ ก็ล่วงเข้าวันใหม่เป็นประจำ แต่ท่านก็ได้ทำให้องค์งานที่มีความยากลำบากเหล่านี้ ทั้งยังมุ่งมั่นที่จะบริการในด้านการบันเทิงให้ชุมชนยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก พร้อมทั้งเป็นการหาผลประโยชน์ให้แก่บริษัทฯ ยิ่งขึ้น จึงได้เปิดโรงภาพยนตร์เพิ่มขึ้นอีก ๓ แห่ง ในเขตพระนคร ธนบุรี คือที่บางกระบือ ปากลัด และบ้านสมเด็จ ทำให้ท่านมีภาระอันหนักยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ เมื่อท่านได้วางรากฐานในกิจการจนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยแล้ว ก็ได้

(๓)

มอบให้ผู้อื่นที่ไว้วางใจดูแลแทน แต่ท่านก็ต้องออกตรวจงานทุกโรง
อย่างทั่วถึง สม่ำเสมอ เมืองานทั้ง ๕ โรงดำเนินไปอย่างสัมฤทธิ์ผล
ท่านก็ได้วางแผนที่จะแพร่ภาพยนตร์ออกต่างจังหวัดต่อไป และโดยเหตุที่
การคมนาคมทางน้ำสะดวกกว่าทางบกในสมัยนั้น ท่านจึงได้นำเอาเครื่อง
กำเนิดไฟฟ้าลงไปที่ติดตั้งในเรือ และนำภาพยนตร์ออกไปฉายยังจังหวัด
สมุทรสาคร สมุทรสงคราม, ราชบุรี, สุพรรณบุรี, บ้านแพน, อยุธยา,
บางประกง, แปร้ว และปราจีนบุรี ซึ่งในระหว่างที่ท่านผ่านไปแพร่
ภาพยนตร์ตามจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ถูกขอร้องโดยคณะสงฆ์บ้าง คณะ
อำเภอบ้าง ให้ฉายภาพยนตร์ในตำบลนั้น ๆ ซึ่งท่านก็ได้จัดซื้อพร้อมที่
จะบริการให้เป็นอย่างดีจนเป็นที่เชื่อถือ และเมื่อเจ้าของงานม้งานเกี่ยว
กับพิธีศพ หรืองานพิธีต่าง ๆ ของอำเภอและจังหวัดตลอดจนงานประจำ
ปี เจ้าของงานก็ติดตามมาว่าจ้างให้ไปบริการงานไฟฟ้าและภาพยนตร์จน
ต้องเปิดเป็นบริการประเภทนี้ขึ้นโดยเฉพาะเรียกว่า “งานปลุก” ซึ่งทุก
งานที่ได้รับไปแล้ว ผู้จ้างจะต้องได้รับบริการด้วยความสนใจและเรียบร้อย
ทุกประการ

ต่อมา ก็ได้นำภาพยนตร์ขึ้นไปถึงจังหวัดลำปาง ซึ่งในสมัยนั้น
การรถไฟยังไม่ถึงลำปาง สุดทางรถไฟเพียงสถานีบ้านปิน ต่อจากนั้น
ก็ต้องเดินทางด้วยช้างต่อไปอีกจนถึงตัวจังหวัดลำปาง และได้เข้าเฝ้า
เจ้าหลวงขอเช่าที่ว่างในคุ้มหลวง สร้างโรงภาพยนตร์ชั่วคราวขึ้นโดยใช้

(๔)

โบตองตึง (โบสั๊กแห่ง) สร้างเป็นโรง จึงนับว่าท่านเป็นบุคคลแรกที่ได้
นำความบันเทิงในค่านนี้เข้าสู่จังหวัดลำปาง ยิ่งกว่านั้นท่านยังได้นำ
ภาพยนตร์ต่อไปถึงจังหวัดหนองคายและลาวอีกด้วย

เมื่อภาพยนตร์ได้วิวัฒนาการใหม่ขึ้น ท่านก็ปรับปรุงงานของ
ท่านขึ้นมาอย่างทันสมัย จนถึงสมัยภาพยนตร์เสียงในฟิล์ม ก็ยังต้องปรับ
ปรุงเครื่องและโรงภาพยนตร์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จนเป็นที่เชื่อถือและรู้จัก
กันดีในหมู่บริษัทภาพยนตร์อเมริกันทั้งหลาย แม้ในหมู่วงการภาพยนตร์
ด้วยกันจนเป็นนัยย่องเรียกนามของท่านว่า “นายเตี้ย” ตลอดมา ท่าน
เป็นคนกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว โอบอ้อมอารี และมีใจเป็นกุศล ตลอดชีวิต
ท่านได้บำเพ็ญแต่ความดี รักพวกรักพ้อง และชอบผจญภัย

ในสมัยที่มีการตั้งสมาคมโรงภาพยนตร์ขึ้นสอง คณะผู้ตั้งสมาคม
ได้ขอร้องให้ท่านเป็นนายกสมาคมฯ ท่านได้ยอมรับตำแหน่งนั้น เพราะ
คณะสมาชิกจะดำเนินตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ แต่แล้วในภายหลัง
ทางสมาชิกไม่ปฏิบัติตามที่ได้มีมติไว้ ท่านจึงลาออก และแล้วสมาคมฯ ก็
เจียนหายไปเหมือนกับสลายตัวไปแล้วฉะนั้น

เมื่ออายุเข้าวัยชรา ท่านได้มอบให้ลูก ๆ ดำเนินกิจการแทน
ต่อไป แต่ท่านก็ยังไม่วายอยู่เนืองเฉยหาโอกาสออกไปพบปะกับบรรดาหมู่
ชาวภาพยนตร์ด้วยกันแทบทุกวัน เพื่อสดับรับฟังความเป็นไปในด้าน
ภาพยนตร์ตลอดมา

(๕)

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๑ เริ่มป่วยเป็นโรคความดันโลหิตและโรคหืด ซึ่งต่อมาได้มีโรคหัวใจเข้าแทรกอีก จนต้องเข้ารักษาตัว ณ โรงพยาบาลเล็คซินเป็นหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายโรคหัวใจกำเริบมากขึ้น จึงได้เข้าโรงพยาบาลเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๐๗ แพทย์ได้ให้การรักษาพยาบาลจนสุดความสามารถ ซึ่งอาการไม่ดีขึ้นและถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบ เมื่อเวลา ๙.๓๐ น. ของวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๗ ท่ามกลางความโศกเศร้าของลูก ๆ ซึ่งไปเฝ้าดูอาการอยู่ทุกคน สิริรวมอายุได้ ๘๐ ปี ๑ เดือน ๑๘ วัน

กุศลผลบุญของท่านที่ได้กระทำให้ลูกหลาน และบุคคลอื่น ๆ ตลอดชีวิตท่านนี้ จงกลั่นกาลให้วิญญาณของท่านไปสู่สุคติเทอญ.

พระคุณของพ่อ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๐๗ เป็นวันที่นำความเศร้าโศกมาสู่
พวกลูก ๆ เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวันที่พ่อได้จากลูก ๆ ไปอย่างไม่มีวัน
กลับ

ก่อนที่พ่อจะสิ้นใจ ลูก ๆ ได้เฝ้าดูอาการอยู่อย่างใกล้ชิด พ่อเป็น
ผู้ที่มีความอดทนมาก ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าจะต้องจากลูก ๆ ไป ก็ยังอดส่ำห
ปลอบโยนพวกลูก ๆ ให้ทำใจดี ๆ ไว้ และแล้วพ่อก็ต้องจากไปชั่ว
นิรันตร โดยทิ้งแต่คุณงามความดีไว้ให้ลูกระลึกถึง ลูก ๆ ไม่สามารถที่จะ
หักห้ามใจมิให้โศกเศร้าอาลัยถึงพ่อที่รักของลูกได้ และจะขอจดจำวัน
นั้นไว้ตลอดชีวิตของลูก

ตลอดชีวิตของพ่อ พ่อพยายามประกอบแต่ความดี มีความ
อุตสาหะเป็นเลิศ พ่อสร้างตัวขึ้นได้อย่างน่าชื่นชม ได้พ่าร่ำสอนลูกอยู่
เสมอให้ขยันหมั่นเพียร ให้ทำตนอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ทำตัวอย่างที่
ดีไว้ให้ลูกถือปฏิบัติตาม ให้ความรักและความช่วยเหลือแก่ลูก ๆ อยู่เสมอ
มิได้ขาด จึงนับว่าพ่อเป็นพระพรหมของลูก ๆ โดยแท้

วันนี้แล้ว เป็นวันสุดท้ายที่ร่างกายของพ่อสลายไป จะเหลือแต่
อัฐิของพ่อเท่านั้น ซึ่งลูกจะเก็บไว้บูชา ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อ
เพื่อพ่อจะได้ไปสู่สุคติ เสดวยสุขในสัมปรายภพจงทุกประการเทอญ.

ขอบพระคุณ

ในการจัดงานศพ นายไพบูลย์ (เมื่อง) โปตะวนิช ได้มีท่าน
ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ รวมทั้งญาติและมิตรสหายทั้งหลายได้แสดงความ
เห็นใจ ให้ความร่วมมือด้วยการช่วยร่วมบำเพ็ญการกุศล รับเป็นเจ้าภาพ
สวดศพแต่ละวัน ช่วยจัดดอกไม้ และช่วยแจ้งข่าวให้ทราบโดยทั่วกัน
ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยความเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างยิ่ง

บุตร และ ธิดา รู้สึกสำนึกในพระคุณของท่านที่ได้มีส่วนช่วย
ในงานครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมในงาน
ฌาปนกิจในวันนี้ด้วย จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้โดยทั่ว
กัน หากมีข้อบกพร่องประการใด ๆ เกิดขึ้น ขอจงโปรดให้อภัยด้วย.

บุตร ธิดา

สารบัญ

นิทานเทียบสุภาษิต

ภาคที่ ๗

	หน้า
๑. เข้าเมืองกาหลัว	๑
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑
๒. ทิปลาหน้าไซ	๗
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๗
๓. เลี้ยงช้างกินขี้ช้าง	๑๑
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๑
๔. ฝนทั้งเป็นเข็ม พายเรือทวนน้ำ กลิ้งครกขึ้นเขา	๑๓
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๓
๕. กินปูนร้อนท้อง	๑๗
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๗
๖. รักสนิทผิดถนัด	๒๐
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๒๐
๗. อ้อยเข้าปากช่างยากจกกว้างกินได้	๒๔
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๒๔

๘.	หน้าไหว้หลังหลอก	๓๓
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๓๓
๙.	หญิงสาวประศกหมา	๓๔
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๓๔
๑๐.	พูดง้อพี่ยาก	๔๑
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๔๑
๑๑.	หนามยอกเอาหนามบ่ง	๔๖
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๔๖
๑๒.	อย่าวางใจคน	๕๐
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๕๐
ภาคที่ ๔		
๑๓.	ไม่พ่ายไม่ถ้อเอาตีนราน้ำ	๖๒
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๖๒
๑๔.	ต่อหน้าว่ามะพลับ ลับหลังว่าตะโก	๖๘
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๖๘
๑๕.	นมยอกกลิ้งอก	๗๑
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๗๑
๑๖.	หยิกเล็บเจ็บเนื้อ	๗๓
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๗๓

๑๗. เขาเกลียดกลับว่าเขากลัว	๗๖
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๗๖
๑๘. โลกนี้ก็มี.....	๘๐
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๘๐
๑๙. ความว้าวยังไม้ทันหาย	๘๒
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๘๒
๒๐. เสียน้อยเสียยาก	๘๐
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๘๐
๒๑. หมูเขาจกห้ามเอากานเข้าไปสอก	๘๒
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๘๒
๒๒. เข้าป่าอย่าให้เสียเหมือง	๘๖
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๘๖
๒๓. ชูช้างให้คู่ทางขุนนางให้คู่แม่	๘๘
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๘๘
๒๔. ตกอยู่ในระหว่างเขากวาย	๑๐๑
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๐๑
๒๕. ขุนนางใช้พ่อแม่	๑๐๔
ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๐๔

๒๖.	นกน้อยทำรังแต่พอตัว	๑๑๑
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๑๑
๒๗.	น้ำผึ้งหยดเดียวก่อเหตุ	๑๑๔
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๑๔
๒๘.	เมาสีย่าง	๑๑๕
	ตำนานเทียบเรื่องนี้	๑๑๕
๒๙.	โคลงสรุปท้าย	๑๒๔

นิทานเทียบสุภาษิต

ฉบับ

พระธำมเทราชฤทธิไกร (ทองคำ สีหะไร)

(พระสุวรรณคีรี)

ภาคที่ ๗

เรื่องที่ ๑

เขาเมืองตาหลว

๑ เข้า ถ้าตาหลวแล้ว	สำคัญ เหตุนา
เมือง ที่หลวอย่าดัน	ขัดไว้
ตา เห็นอย่าผูกพัน	ถ่อมมัน เลยพ่อ
หลว หย่อนคงผ่อนให้	โทษบ้าที่ว่าเมา

ตำนานเทียบเรื่องน

ได้ยินมาว่า ยังมีพระภิกษุอยู่วัดหนึ่งเป็นผู้มธยัสถ์เคร่งครัดอยู่มาก โดยที่รักษากิจวัตร และเสขียวัตถ์ จนมีผู้นับถือตลอดย่านบ้านเมืองอยู่มาวันหนึ่ง ภิกษุในวัดนั้นคิดจะลองชาวบ้านดูว่า จะเป็นผู้นับถือพวกเราจริงหรือไม่จริงนั้น ก็คงจะได้รู้กันเป็นแน่ แต่เราจะต้องคิดเป็นอุบายประกาศให้ชาวบ้านรู้ล่วงหน้าเสียก่อนว่า เราจะทำพิธีปลุกเครื่องต่างๆ ของเรา แต่จะต้องห้ามพวกชาวบ้านไม่ให้เข้ามาในสายสิญจน์ของเรา ถ้าใครขึ้นเข้ามาในสายสิญจน์ของเราแล้ว ผู้นั้นจะเป็นบ้ารักษาได้โดยยาก แล้วเราจึงค่อยคิดเลียงสุรากันให้เป็นการสนุกกันสักวันหนึ่ง เมื่อคิดเห็นพร้อมกันแล้ว จึงได้เขียนป้ายไปปักไว้ที่หน้าวัดใจความว่า วันนั้นคืนนั้น เราจะทำพิธีปลุกเสกของเรา เราขอห้ามบอกชาวบ้านไว้ว่า อย่าให้เข้ามาในสายสิญจน์ของเรา ถ้าแม้ว่าใครขึ้นเข้ามาในสายสิญจน์ของเราแล้ว ผู้นั้นจะเป็นบ้าจะรักษาได้โดยยาก แล้วก็เอาป้ายไปปักไว้ที่หน้าวัดเมื่อชาวบ้านรู้เข้าดังนั้น ก็ได้เที่ยวเล่าบอกกันต่อๆ ไป ครั้นถึงวันกำหนด

เข้าแล้ว ก็เอาฉัตรธงไปเที่ยวปักไว้จนรอบวัด แล้วก็เอาก้ายสายสิญจน์
 เทียววางไปตามเสาที่ปักไว้จนรอบเขตวัด ครั้นเวลาตอนเช้าวันนั้น ก็มีผู้
 คนเอากบปี่จิ้งหรีดมาถวายโดยมาก พอพระฉันเสร็จแล้ว ก็พากันรีบ
 กลับไปบ้าน กลัวว่าอยู่ช้าไปจะเป็นบาป พอเวลาเพลพระก็ฉันเพล ของที่
 ไหนพอจะเป็นกับเป็นแกล้มได้ก็หยิบยกเอาไว้สำหรับเข้าพิธีเวลาเย็น พอ
 เพลแล้ว ก็ไล่เด็กศิษย์วัดให้ออกไปให้พ้นเขตสายสิญจน์ แล้วก็พากันลง
 มาในโบสถ์พร้อมกันทั้งห้าองค์ พอเวลาบ่าย อาหารพอจะยุบตักตั้งพิธี
 ยกให้น้ำตาลเมาและขวดเหล้าเอาออกมาวางไว้ เสร็จแล้วท่านสมภารก็
 ลงมือก่อน เอาเหล้ากับน้ำตาลเมาปนกันเข้าพอแก้บาตคอ เสร็จแล้ว
 ก็บอกให้ลูกวัดสี่องค์กิน พอเวลาบ่ายเย็นลงก็เล่นกันงอแงจนไม่เป็นท่า
 ก็เลยร้องอะไรต่อไวกันดูเป็นการสนุกครึกครื้น พวกชาวบ้านที่บ้านใกล้ๆ
 ก็พากันได้ยิน แต่สำคัญเข้าใจไปว่าพระท่านสวดมนต์ ก็เลยยกมือ
 อนุโมทนากับท่านด้วย ยังมีชายคนหนึ่งออกไปอยู่ที่ท้องนา คิดจะกลับมา
 ที่บ้าน พอกินข้าวเช้าแล้วก็ส่งคนทีนาให้ดูแล้วควายของตัว เสร็จแล้วก็
 ได้ออกเดินมาจากท้องนา แล้วก็เลยแวะพักร้อนอยู่ที่ชายสวน พอเวลาบ่าย
 สักสามโมง ก็ได้ออกเดินต่อมา ครั้นเดินมาถึงวัด ก็แลเห็นสายสิญจน์วางอยู่
 รอบวัด ชายนั้นก็นึกสงสัย เดินเลยเข้าไปที่กุฏิ เพื่อจะได้ถามเหตุการณ์
 ว่าทำอะไรกัน ครั้นเดินไปถึงกุฏิสมภาร ก็เห็นกุฏิใส่กุญแจ แล้วก็
 เดินไปเที่ยวดูต่อไป ก็เห็นแต่กุฏิใส่กุญแจตามกัน ครั้นเที่ยวเดินหา
 เด็ก ๆ ก็ไม่เห็น ชายนั้นก็เดินกลับลงมาทางหลังโบสถ์ ก็ได้ยินเสียงใน
 โบสถ์เหมือนคนอวุกและคนรอก ชายนั้นจึงเดินเลยมาทางหน้าโบสถ์

แลเห็นประตูโบสถ์จับแงอยู่ จึงได้ผลักบานประตูเข้าดู ที่ไหนเล่าพ่อเจ้า
 ประคุณเล่นกันไม่มีท่า ล้วนแต่ร่าเริงวอกเลาะไปทั้งนั้น ทั้งขวดยเหล่าและ
 ไหน้ำตาลเมาวางออกเกะกะไปทั้งนั้น ชายนั้นจึงมานึกว่า เหตุอะไรหนอ
 จึงได้มาเป็นไปถึงเช่นนี้ แล้วชายนั้นก็เดินลงมาทางหน้าวัด เพื่อจะ
 ได้ข้ามไปบ้าน แล้วจึงได้เรียกให้เด็ก ๆ เอาเรือข้ามมารับ ครั้นชาย
 นั้นข้ามมาถึงบ้าน ก็ขึ้นไปบนเรือน จึงได้ถามภรรยาว่า ที่วัดนั้น
 ทำอะไรกัน จึงได้วงสายสิญจน์ไว้จนรอบวัด ภรรยาจึงบอกว่า
 พระท่านเข้าพิธีอยู่กรรมของท่าน ฝ่ายว่าสามีก็หัวร่อให้เป็นเหตุขึ้น แล้ว
 จึงได้บอกกับภรรยาว่า พระทำไมจึงได้กินเหล้าในโบสถ์ เห็นท่าน
 จะทำพิธีกินเหล้ากันละซี ภรรยาจึงได้ถามขึ้นทันทีว่า นี่แกมิเข้าไป
 ในสายสิญจน์ละซีหน้า สามีก็บอกว่า ข้าก็เข้าไปในทางสายสิญจน์นะซี
 ภรรยาจึงได้บอกว่า พระท่านได้ห้ามไว้แล้วว่า อย่าให้ใคร ๆ เข้าไปใน
 สายสิญจน์ ถ้าใครขึ้นเข้าไปในสายสิญจน์จะเป็นบ้า จะแลเห็นอะไร ๆ
 มีสัญญาวิปลาสไปต่าง ๆ นี่แกก็เป็นบ้าไปเสียแล้ว จึงได้ไปแลเห็นว่า
 พระกินเหล้าโดยสัญญาของแก้ววิปลาสไป ฝ่ายสามีก็โกรธภรรยาของตัวว่า
 ภรรยาใส่ความเอาเปล่า ๆ ว่าตัวเป็นบ้า แล้วสามีจึงได้เถียงว่า ข้าได้
 เห็นแก่ตาของข้าเองแท้ ๆ ว่าพระได้เลี้ยงเหล้ากันในโบสถ์ เอ็งกลับ
 มาว่าข้าเป็นบ้า เพราะว่าข้าเข้าไปในสายสิญจน์ที่พระท่านได้บอกห้ามไว้
 แท้จริงในการเรื่องนี้ ก็เป็นด้วยอุบายของพระ เพื่อจะมีให้ใคร ๆ เข้าไป
 เห็นว่า ได้กินเหล้ากันเท่านั้น ฝ่ายว่าภรรยาก็เถียงว่า ท่านกระทำพิธี
 ของท่าน แกกลับไปว่าท่านทำพิธีกินเหล้ากันไปได้ แกต้องเป็นบ้า

เพราะว่าสัญญาแก้ววิปลาสไปเสียแล้ว ฝ่ายสามีก็โกรธภรรยา นึกว่าภรรยา
 ไล่ความมิตีมีร้ายเอา ก็ตรงเข้าไปจะตบภรรยาๆ ก็ลุกขึ้นวิ่งหนีไปเรือนแม่
 แล้วก็เล่าความให้แม่ฟัง ว่าสามีของตัวได้เข้าไปในสายสัญญาณ จนเป็นบ้า
 คลั่งไล่ตีดัน ๆ จึงได้วิ่งหนีมา ฝ่ายว่ามารดาที่ตกใจ นึกว่าลูกเขยเป็นบ้า
 เสียแล้ว จึงได้วิ่งไปบอกสามีของตัว เมื่อสามีได้ฟังดังนั้นก็ตกใจ นึกว่า
 ลูกเขยเราเป็นบ้าแน่แล้ว ข้อที่เข้าไปในสายสัญญาณที่ต้องห้าม เมื่อชาย
 นั้นเห็นว่าภรรยาหายไป จึงได้ลงจากเรือนเพื่อจะไปฟ้องแม่ยาย ว่าภรรยา
 ไล่ความเอาว่าตัวเป็นบ้า ครั้นพอไปถึงเรือนแม่ยาย เมื่อแม่ยายเห็น
 ลูกเขยมาก็ตกกระทึกถามว่า ทำไมจึงได้วิ่งเข้าไปในสายสัญญาณที่พระท่าน
 ได้ห้ามไว้ แล้วว่า ใคร ๆ เข้าไปในสายสัญญาณแล้วจะเป็นบ้า ลูกเขยก็
 บอกแม่ยายว่า ฉันได้เข้าไปแลเห็นกับลูกตาฉันเองว่าพระตั้งประชุมกัน
 กินเหล้าที่ในโบสถ์ แม่ยายก็เลยบอกว่า เอ็งเป็นบ้าจริงๆ เสียแล้ว
 เมื่อพ่อตามาได้ยินเข้า ก็ออกมาบอกลูกเขยว่า ให้สะกดอกสะกดใจไว้ อย่า
 ทำให้วุ่นวายไป จะเป็นบ้าหนักไป เมื่อลูกเขยได้ฟังเข้าดังนั้นก็หมดทำ
 ไม้รู้ว่าจะไปพึ่งใครต่อไป ก็เลยไปบ้านบิดาของตัว เมื่อบิดารู้ว่าบุตร
 มาหา ก็ออกมาถามว่า ได้เข้าไปในสายสัญญาณจริงหรือ จึงวิ่งไปเห็นว่า
 พระกินเหล้ากันในโบสถ์ บุตรก็บอกว่า เพราะฉันเข้าไปในสายสัญญาณ
 นะซี จึงได้เห็นว่าพระกินเหล้ากันในโบสถ์ บิดาจึงได้บอกว่า ท่านได้
 บอกห้ามไว้แล้วว่า ถ้าใครเข้าไปในสายสัญญาณของท่าน จะเป็นบ้าสัญญา
 วิปลาสไปต่าง ๆ นี่เจ้าก็เข้าไปในสายสัญญาณของท่าน เจ้าจึงได้มี
 สัญญาวิปลาสต่าง ๆ จึงได้เห็นไปว่า พระกินเหล้ากันในโบสถ์ ใครเล่า

เขาจะเชื่อเจ้า ว่าพระไต่กินเหล้ากันโนโบสต์ เพราะเป็นเหตุอันสำคัญ
ที่ยังไม่เคยได้ยินมาเลยว่า พระวัดนั้นไต่กินเหล้าแต่สักองค์เดียว ข้อนั้นเป็น
ข้อสำคัญที่เขาจะไม่เชื่อเจ้า เมื่อบุตรได้ฟังบิดาเขาดังนั้นก็มีความน้อยใจ
ของตัวที่ไม่มีใครเขาเชื่อความจริงของเราบ้าง ก็เดินร้องไห้กลับไปบ้าน
เมื่อใคร ๆ เขาเห็นเขาดังนั้น ก็ยิ่งเอิกเกริกไปทั่วบ้าน ว่าเป็นบ้าคลั่ง
ไปจนถึงเดินร้องไห้อยู่แล้ว เมื่อชายคนนั้นกลับมาถึงบ้านเช้า พอภรรยา
ได้แลเห็นว่าสามีมา เขาก็ลงเรือนหนีไป เพราะเขากลัวว่าคนบ้าจะทำ
อันตรายเขา ชายสามีก็หมดสติสิ้นความคิด ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรต่อไป
จึงมานึกขึ้นได้ว่า เราคนเดียวเห็นจะถือความจริงไปไม่ไหวเสียแล้ว ถ้า
เราจะขึ้นถือถือความจริงของเราไป ทกลงว่าไม่มีใครเขาจะเชื่อเสียแล้ว
ถ้าเราจะต้องโอนอ่อนผ่อนเข้าหาสุภาพชนเห็นจะดีกว่า เราเข้าเมืองตาหลิ่ว
แล้ว เราก็ต้องหลิ่วไปตามกัน เมื่อชายคนนั้นคิดตกลงแล้ว ก็ให้เด็กไป
ตามภรรยามาหา แล้วบอกว่า ข้าเข้าใจผิดไปเสียแล้ว ข้อที่ว่าพระกิน
เหล้ากันนั้น จะเป็นที่ข้าเข้าใจเห็นไปโดยที่สัญญาวิปลาสของข้าเป็น
ไปเอง จึงให้แลเห็นเป็นไปดั่งนั้น เมื่อภรรยาได้ฟังดั่งนั้นก็ค่อยเบาใจ
ลงมาก แล้วจึงได้ว่า แก่ไม่ควรจะมุ่งงามเข้าไปในสายสัญญาณของท่าน
จึงได้เป็นไปถึงเช่นนั้น สามีจึงได้ตอบว่า จะทำอย่างไร มันก็ได้เป็นไป
เสียแล้ว จึงได้คิดขึ้นได้ ฝ่ายว่าภรรยาก็ได้เที่ยวบอกตามวงศ์ญาติให้รู้
ทั่วกัน เมื่อญาติและชาวบ้านได้ฟังว่าหายบ้า มีสัญญาอันปกติดีแล้วก็มี
ความยินดีที่ได้หายจากบ้า แล้วก็เลยสรรเสริญท่านสมภารวัดนั้นว่า ข้อนั้น

ท่านทายแม่นจริง ๆ ว่า เมื่อถึงกำหนดเข้าแล้วก็หายไปเอง กลับมีคน
 นับถือมากขึ้นโดยมาก เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่าคนเราแม้ว่ามีปัญญา
 อยู่แล้ว ก็หาช่องโอกาสกลับเอาความจริงเป็นเท็จไปได้ เช่นอย่างที่ได้
 กล่าวมานี้แล

เรื่องที่ ๒
คิปลาหน้าไซ

๑	ติ	น้ำกระเพื่อมแล้ว	ก้นปลา
	ปลา	ก็ตื่นแตกหา	ช่องลิ
	หน้า	ทำก็แตกหา	สันสุด ปลาเฮย
	ไซ	ที่พักหักกับ	สุดสันถันมัจฉา

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินมาว่า ยังมีหญิงอยู่คนหนึ่งเป็นบุตรผู้มีอันจะกินพอสมควร และหญิงนั้นก็มียูปร่างอันสะอาดหมดจด ได้มีชายต่างบ้านมาสู่ขอเป็นอันมาก ฝ่ายว่าข้างบิดามารดาของหญิงนั้นยังไม่มี ความพอใจที่จะยกให้กับ ชายคนใดคนหนึ่ง อยู่มาวันหนึ่งมารดาของหญิงนั้นจึงให้คนไปตามหญิง คนหนึ่งที่เป็นญาติอันสนิทมาหา เมื่อหญิงนั้นมาแล้ว มารดาของหญิง นั้นจึงได้ปรารภถึงบุตรของตนขึ้นให้หญิงญาตินั้นฟัง โดยเหตุต่างๆ ที่มีคนมาสู่ขอเป็นต้น แล้วจึงได้พูดปรารภหรือขึ้นว่า พี่ก็อยากจะตบแต่ง เสียให้สิ้นธุระ เพราะอายุเด็กมันก็โตขึ้นทุกวันๆ หญิงญาติจึงได้ถามขึ้น ว่า ฉันก็ได้ยินข่าวอยู่ว่ามีผู้มาสู่ขออยู่แล้วเป็นหลายแห่ง ยังไม่ตกลงกัน บ้างหรือ หญิงมารดาจึงได้ตอบว่า ผู้ที่มากล่าวก็หลายแห่งด้วยกัน แต่พี่ ยังไม่มีความพอใจ พี่จึงได้รองไว้ก่อน เพื่อจะหาที่พอสมควรกันต่อไป หญิงญาติจึงได้เอ่ยขึ้นว่า ฉันเห็นมีอยู่คนหนึ่ง ชายนั้นเป็นคนสุภาพ

เรียบร้อยดี และเขาก็มีอันจะกินอยู่ด้วย เป็นคนพึ่งสีกออกมาได้สักสาม
เดือน หญิงมารดาจึงได้ถามขึ้นว่า เป็นบุตรใคร และบ้านอยู่ที่ไหน
ใกล้หรือไกล หญิงญาติจึงได้บอกว่า ชายนั้นเป็นบุตรนายทวย แม่สาย
บ้านท้องคุ้ง ได้บ้านเราลงไปสองคุ้ง หญิงมารดาจึงได้บอกว่า พี่ก็ได้ยิน
ชื่อบิดามารดาของเขาอยู่ แล้วจึงได้ถามต่อไปว่า พวกบ้านนั้นเขาทำมา
หากินกันอย่างไร หญิงญาติจึงได้บอกว่า เขาหากินในการช่างทอง ฉัน
กับเขาได้คุ้นเคยกันมา โดยที่ฉันได้ไปจ้างเขาทำรูปพรรณให้เด็ก ๆ มัน
หญิงมารดาก็หยุดเสีย หาได้พูดจาอะไรต่อไปไม่ หญิงญาติก็เข้าใจกัน
ในที แล้วก็เลยพูดอะไรต่ออะไรกันต่อไป แล้วหญิงญาติก็ลากลับไป
ครั้นรุ่งขึ้น หญิงญาติก็ลงไปที่บ้านช่างทอง เพื่อจะไปทำของรูปพรรณ
ให้เด็ก ๆ ครั้นเมื่อเจ้าของบ้านแลเห็นก็ร้องเชิญ แล้วถามว่า แม่แจ่ม
มารุอะไรด้วยหรือ แม่แจ่มตอบว่า ฉันจะมาทำสายสร้อยผูกข้อมือ
สักสองสาย แม่สายก็รับว่าได้ แล้วบอกว่า วันนี้ฉันเห็นจะมีลาภ ที่
แม่แจ่มได้มาหาฉัน แม่แจ่มถามว่า จะมีลาภอย่างไรในการที่ฉันมา แม่
สายบอกว่า ลาภที่ฉันนึกไว้คงจะสำเร็จการเป็นแน่ แม่แจ่มก็นึกในใจ
เห็นจะแน่ที่เราต้องการมา แล้วถามว่า แม่สายได้นึกอะไรไว้ แม่สายตอบ
ว่า ฉันได้นึกไว้ว่าจะถามแม่แจ่มสักอย่างหนึ่ง เพราะฉันเข้าใจอยู่ว่า ถ้า
แม่แจ่มเป็นธูระแล้ว ก็คงจะสำเร็จเป็นแน่อน แม่แจ่มบอกว่า แม่
สายนึกอะไรไว้ ก็เชิญบอกเถิดอย่าเกรงใจเลย แม่สายบอกว่า ฉันนึกจะ
ถามถึงบุตรแม่ฉันว่า ได้มีใครมาว่ากล่าวไว้แล้วหรือยัง แม่แจ่มบอกว่า
ได้ยินอยู่ว่ามีผู้มาสู่ขอเขาหลายราย แต่เขาไม่ให้ โดยเขามีความรังเกียจ

ทางการเมือง แม่สายบอกว่า ถ้าอย่างนั้นแล้ว แม่แจ่มช่วยสงเคราะห์ไปตามตุ
 สักที เขาจะว่างอย่างไร แม่แจ่มก็รับว่าได้ แล้วก็เลยลากลับมา ครั้น
 รุ่งขึ้นก็ไปที่บ้านพี่สาว แล้วก็เล่าเรื่องให้ฟังตามที่ตัวได้รับเข้ามา แม่จัน
 ก็ตอบว่า เมื่อแม่แจ่มเห็นดีด้วยแล้ว พี่ก็ไม่ขัดข้องอะไร เพราะมันก็เป็น
 หลานแม่แจ่มเหมือนกัน แม่แจ่มบอกว่า ถ้ายังงั้นฉันก็จะไปบอกเขา
 ให้เขามาสู้ออกโดยประเพณีของเรา แล้วก็ลากลับไป ครั้นรุ่งขึ้นแม่สายก็มา
 หาแม่แจ่มๆ ก็เล่าให้ฟังจนตลอดเรื่อง แม่สายก็มีความดีใจเป็นอันมาก
 แล้วก็ลากลับไปบ้าน ครั้นถึงวันดี แม่สายก็แต่งให้ผู้ชายใหญ่ขึ้นมาสูดต่อ
 แม่จันๆ ก็ได้ยอมยกให้ แต่ยังหาได้หมั้นกันไม่ ที่นฝ่ายเจ้าพวกที่มาสู้ออก
 เขาๆ ไม่ให้นั้นก็เกิดอิจฉาริษยาเกิดเป็นศัตรูขึ้น ก็ได้เที่ยวพูดจาเกลียดกัน
 มีข้อความประจานต่างๆ บางทีก็ทิ้งหนังสือไปให้ผู้ชายรู้ว่าเป็นหญิงไม่ดี
 ต่างๆ เป็นต้น แล้วก็ทิ้งหนังสือไปให้ผู้หญิงว่า เป็นชายชั่วไม่ควรจะคบ
 หา มีข้อความกล่าวโทษต่างๆ เป็นชายไม่ดี เป็นต้น เมื่อทั้งสองฝ่ายได้รับ
 หนังสือเข้าแล้ว ก็มีความระแวงใจกันขึ้นทั้งสองฝ่าย ที่นต่างคนก็เที่ยว
 สืบสวนหาความจริง ก็ไม่ได้ความว่าอะไร เป็นแต่ได้ความว่า ที่บ้าน
 ผู้หญิงนั้นได้มีแต่ผู้ชายมาเที่ยวอยู่ตามหน้าบ้านไม่เว้นแต่ละวัน เมื่อพวก
 ที่คอยเกลียดกันเห็นว่า ฝ่ายข้างผู้ชายออกจะเห็นห่างอยู่แล้ว ก็เลยกระทุ้ง
 ใหญ่ให้แตกกันในระหว่างที่ยังไม่ได้หมั้นกันไว้นั้น ฝ่ายว่าข้างผู้ชายก็มี
 ความครั่นคร้ามในเหตุร้ายต่างๆ ที่จะมีมาถึงตัว จำเป็นที่ตนจะต้องห่างอยู่เ
 เมื่อเป็นไปไ้จนถึงเช่นนั้นก็มักจะคอยหาเหตุซึ่งกันและกัน แต่อันที่จริง
 ข้างผู้หญิงนั้นไม่มีใครจะเชื่อถือหนังสือ แต่ก็เป็นอันยากเหมือนพายเรือ

ทวนน้ำ ฝ่ายว่าข้างผู้ชายก็มีความกลัวต่อเหตุ อันจะกระทำให้ง
 อันตรายก็ได้ จำเป็นก็ต้องราอยู่เอง เปรียบเหมือนเรือที่พายตามน้ำ
 เมื่อชาวบ้านได้ทราบเรื่องเข้าแล้ว จึงได้พากันกล่าวว่า ชายหญิงคู่นี้
 เห็นจะเข้าตำราถูกตีปลาหน้าไซ ต่างคนก็ต่างตื่นตื่นออกจากไซด้วยกัน
 อันหาโทษซึ่งกันและกันมิได้ดังนี้ ย่อมมีตำรามานะนี้

เรื่องที่ ๓

เลียงข้างกินข้าง

๑ คนใดได้เลียงข้าง	ดีใจ มากนา
หมายจักกินข้างไป	คำเข้า
ไม่ต้องคิดทำอะไร	คอยแต่ ขเฮย
นึกว่าเลียงข้างเจ้า	อดข้าวบ่มี

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินมาว่า ยังมีตาคคนเข้าเดือนคนหนึ่ง ครั้นถึงเวลากำหนด เดือนที่ตัวจะต้องลงมารับจ่ายไปประจำเดือนเข้าแล้ว ก็ได้ลงมาตามเคย ของตัว ในเดือนนั้นเขาได้จ่ายไปประจำเลียงข้างหลวง ตาคคนนั้นก็ นึกดีใจ ว่าเราคงไม่อดอาหารเป็นแน่ เพราะสุภายิตท่านได้กล่าวอยู่ว่า เลียงข้างก็กินข้างไป ครั้นรุ่งขึ้น ตาคคนนั้นก็ไปเข้ารับเลียงข้าง ครั้นตัว ได้เลียงข้างมาได้สักสี่ห้าวัน ก็ไม่เห็นว่าจะได้กินข้างที่ไหน กลับได้ ขนข้างทุกวันๆ แล้วมีหน้าชา ต้องไปหาบหม้อมาให้ข้างกินทุกวันๆ ข้อความที่ตัวเข้าใจได้คิดนึกไว้นั้นมันก็ตรงกันข้ามไปเสียหมด ข้างข้างที่ตัว เลียงอยู่นั้น ก็เกิดกลัดมันขึ้น มีแต่จะถูร้ายขึ้นทุกวันๆ ตัวกลับมาได้รับความเดือดร้อนยิ่งกว่าที่ตัวเคยได้ไปเข้าเดือนที่อื่นเป็นหลายเท่า แต่ก็ต้อง มีความเป็นอดทนไป อยู่มามีชายผู้หนึ่งเดินเข้าไปดูข้างที่โรงว่าจะตกมัน ท้ายหรือยัง แล้วจึงได้ถามว่า ลุง ข้างนั้นจนถึงมันท้ายหรือยัง ตาคคน

เลี้ยงช้างก็บอกว่า จวนอยู่แล้ว ชายผู้นั้นก็นั่งลงถามว่า เป็นอย่างไรลุง
เลี้ยงช้างสบายอยู่หรือ คนเลี้ยงช้างจึงได้บอกว่า จะมีความสบายมาแต่
ไหน เติมฉันคิดว่าจะมีความสบาย อย่างที่เขาพูดกันอยู่ว่า เลี้ยงช้าง
ก็กินช้าง เคี้ยวมันกลับไปเป็นเลี้ยงช้างต้องชนช้างไปทุกวัน
ช้างก็มาตกลำมันเข้าอีกพอ ชายนั้นจึงได้บอกว่า ลุงไปเข้าใจผิดเสีย
แล้ว ข้อที่ว่าเลี้ยงช้างกินช้างนั้น ท่านไม่ได้หมายความว่าอย่างสูงเข้าใจ
ว่าได้เลี้ยงช้างจริงๆ นั่นคอก ท่านหมายความว่า คนที่เขาได้กระทำ
กิจการอะไร ๆ เป็นต้นว่าได้เลี้ยงทหาร หรือได้ทำของประจำส่งวัด มีข้าว
แกงเป็นต้น เมื่อผู้ใดได้กระทำกิจการดังกล่าวมาแล้ว ก็ย่อมได้กินเศษ
ที่เหลือ มีข้าวสุกและต้มแกงเป็นต้น คือหมายความว่า ได้อาศัยกินไปใน
นั้นต่างหาก ก็นี้ลุงมาเข้าใจว่าเลี้ยงช้างอย่างที่สูงเลี้ยงอยู่เคี้ยวนี้ ลุงจะกิน
เข้าไปอย่างไรได้กับช้าง เพราะฉะนั้น จำเป็นที่ลุงจะต้องชนช้างไป
ทั้งอยู่เอง ลุงจะมานั่งเฝ้ากับใครได้ เพราะเหตุว่าลุงเข้าใจผิดไปเอง ถ้า
ลุงได้เลี้ยงช้างเผือก ก็พอจะมีไต่บ้าง มีข้าวหมากและกล้วยอ้อยเป็นต้น
สำหรับมีเป็นของพระราชทาน ตาคนเลี้ยงช้างจึงได้บอกว่า ถ้าอย่าง
นั้น ฉันเข้าใจผิดไปเสียแล้ว เพราะรู้เท่าไม่ถึงความ จึงได้มีความลำบาก
มาก ฉันมีความชอบใจที่นายได้มาแนะนำชี้แจงให้เข้าใจความ เพื่อจะ
ได้ไม่หลงต่อการงานต่อไป แล้วชายนั้นก็ลากลับไป

เรื่องที่ ๔

ฝนทั้งเป็นเข็ม พายเรือทวนน้ำ กลิ้งครกขึ้นเขา

๑ ฝนทั้งเป็นเข็มได้	เป็นด
เรือที่ทวนน้ำ	เลือกไว้
จักกลิ้งครกขึ้นคร	สุดแต่ ใจนา
สามสิ่งใครชอบไซ้	บอกให้โดยประสงค

ตำนานเทียบสามเรื่องน

ได้ยินมาว่า ยังมีพระอาจารย์อยู่องค์หนึ่ง เป็นผู้ทำนาลักษณะ และนิสัยของคนแม่นยำ โดยหนทางหมอ และมีผู้คนได้นับถือกันโดยมากในหมู่จังหวัดบ้านนั้น อยู่มาวันหนึ่ง พระอาจารย์องค์นั้นคิดจะลองดูนิสัยของเด็กศิษย์สามคนที่อยู่มาด้วยกันกับพระอาจารย์องค์นั้น ๆ จึงได้คิดเป็นปัญหาขึ้นไว้ เพื่อจะได้ถามศิษย์ของตนคนต่อไป ครั้นถึงเวลาก็เรียกศิษย์ทั้งสามคนเข้ามา แล้วก็ได้อธิบายเพื่อจะให้ศิษย์เข้าใจว่า ข้าพเจ้าถามเจ้าทั้งสามคนโดยปัญหา เมื่อคนใดชอบปัญหาอันใดแล้ว ก็ให้เขียนใส่ฝ่ามือ แล้วเอากำไว้ เมื่อเขียนได้พร้อมกันแล้ว ก็เอามาแบให้ข้าพเจ้า เมื่อสั่งให้ศิษย์เข้าใจได้แล้ว ก็ถามว่า ข้อ ๑ ฝนทั้งเป็นเข็ม ข้อ ๒ พายเรือทวนน้ำ ข้อ ๓ กลิ้งครกขึ้นเขา แล้วก็บอกว่า ให้ศิษย์เลือกเอาอย่างหนึ่ง เมื่อศิษย์ทั้งสามคนได้ฟังปัญหาแล้ว ต่างคนก็ต่างนึกเลือกดู

เจ้าคนหนึ่งก็คิดว่า ในข้อ ๓ ว่าให้กลิ้งครกขึ้นเขานั่น ดูอาการอยู่ข้างจะหนักอยู่สักหน่อย ฉวยพลากทำลงอย่างไรแล้ว ครกก็จะกลับทับเอาตกเขาคาย ในข้อ ๒ ให้พายเรือทวนน้ำนั้น ถึงจะเป็นอย่างไรไปก็ยังอยู่ในเรือได้ แต่ก็ยังเต็มที แตะมันเผา เห็นจะทนไปไม่ไหว ในข้อ ๑ ให้ฝนทั้งเป็นเข้มนั้น ดูชอบกลอยู่ เพราะทำการอยู่ในร่ม เห็นอยเข้าก็หยุดได้ แม้ว่าหาวนอนก็นอนได้ เมื่อคิดเห็นดีตกลงในใจแล้ว ก็เอาดินสอพองมาเขียนลงในฝ่ามือว่า ทั้ง แล้วก็กำเอาไว้ ฝ่ายเจ้าคนหนึ่งก็มานึกว่าในข้อ ๑ ก็มีความเพียร แต่ก็ประกอบอยู่ในความเกียจคร้าน ในข้อ ๓ ก็น้ำหนักอันตรายจะเมิดมีได้ ตกลงเป็นเอาข้อ ๒ ถึงว่าแตะจะร้อนก็มึงอบบั้งแดดได้ แล้วก็เขียนลงในฝ่ามือว่า เรือ แล้วก็กำเอาไว้ อีกคนหนึ่งมาคิดเห็นว่า ในข้อ ๑ ข้อ ๒ ก็ยังมีข้อประมาทเล็กน้อยได้ นึกว่าจะนอนก็นอนได้ นึกว่าจะจอดที่ไหนก็จอดได้ ตกลงเป็นเอากลิ้งครกขึ้นเขาละ เพราะจะได้ไม่มีความประมาท จึงได้เอาดินสอมาเขียนลงในฝ่ามือว่า ครก แล้วก็เอากำไว้ ครั้นเมื่อเสร็จพร้อมกันแล้ว ก็เข้าไปแบให้พระอาจารย์ดูทุกคน เมื่อพระอาจารย์ได้เห็นความประสงค์ที่พอใจของเด็กสามคนดังนั้น ก็มานึกว่า เด็กสามคนนี้มีนิสัยต่างกัน จึงมีความต้องการไม่พ้องกัน แล้วจึงเรียกเจ้าคนพอใจฝนทั้งเป็นเข้มนั้นเข้ามาก่อน แล้วก็ได้บอกว่า เจ้าเป็นคนขี้สาม เพราะเจ้าได้มีแต่ความเพียร ขาดความอดสาหะอดทนและความกล้าหาญ เจ้าจะต้องเป็นคนจนกว่าเขา เจ้าต้องหันเข้าหาวิชาที่เบา ๆ มีช่วงวาทเขียนเป็นต้น และเจ้าต้องหาภรรยาที่เขาเป็นช่างปักช่างเย็บเป็นต้น จะได้เป็นเครื่องอุดหนุนซึ่งกันและกัน แล้วพระอาจารย์ก็เรียก

เจ้าคนที่พอใจพายเรือทวนน้ำเข้ามา แล้วบอกว่า เจ้าเป็นคนชั้นที่
 สองเท่านั้น เจ้ายังขาดความกล้าหาญเป็นข้อสำคัญของเรายอยู่ เจ้าจะไม่
 เป็นคนไร้ทรัพย์กับเขา แต่เจ้าต้องหันเข้าหาทางวิชาค้าขาย มีสินค้าข้าว
 เปลือกข้าวสารเป็นต้น แล้วเจ้าต้องหาภรรยาที่เขาเป็นแม่ค้าจัดจ้าน
 จึงจะได้เป็นเครื่องอุดหนุนซึ่งกันและกันต่อไป แล้วพระอาจารย์จึงเรียก
 เจ้าคนที่พอใจลงครกขึ้นเขาเข้ามา แล้วบอกว่า เจ้าเป็นคนชั้นที่หนึ่ง
 เจ้ามีความบริบูรณ์ด้วยอาการสาม คือเจ้ามีความเพียร และมีอุตสาหะ
 และมีความอดทน แล้วเจ้าก็ได้มีความกล้าหาญบริบูรณ์ดังนี้ เจ้าจะ
 เป็นคนมียศมีทรัพย์ เจ้าต้องหันเข้าหาทางวิชาอันประกอบด้วยราชการ
 มีทางกฎหมายและทางทหารเป็นต้น และเจ้าต้องหาภรรยาที่เขามีหลักฐาน
 จะได้เป็นเกียรติยศอุดหนุนซึ่งกันและกัน ในที่สุดข้าจะขอส่งเจ้าว่า
 เจ้าทั้งสามคนนั้น เจ้าอย่าได้ละทิ้งซึ่งกันและกัน เพราะเหตุว่ามีประโยชน์
 สามพออยู่แล้ว คือในการยศ ในการช่างและการซื้อขาย ย่อมเป็นเครื่อง
 อาศัยซึ่งกันและกันต่อไป เมื่อศิษย์ทั้งสามคนได้ฟังพระอาจารย์ได้แนะนำ
 ให้ดังนี้แล้ว ก็พากันลาพระอาจารย์ไป ก็ได้ไปเที่ยวศึกษาโดยไม่ช้า
 ในสามปีก็ได้สำเร็จประโยชน์ ฝ่ายว่าเจ้าคนกลางก็ได้ภรรยาในพวก
 บุตรหลานจีนอันเป็นตระกูลพ่อค้ามาช้านาน จึงได้เป็นที่พักอาศัยของ
 สหายต่อไป ครั้นอยู่มาภายหลัง เจ้าคนใหญ่ก็ได้ภรรยาเป็นบุตรหลาน
 ของท่านผู้ดีเก่า อยู่ในค้ำน้ำอันเดียวกัน ครั้นอยู่ต่อมา เจ้าคนเล็กก็
 มาได้ภรรยาในหมู่บุตรหลานของตระกูลช่างในค้ำนั้น ก็เป็นที่ตั้งหลัก
 ฐานอยู่ในค้ำน้ำอันเดียวกัน ไม่ห่างไกลกันนักทั้งสามบ้าน จึงได้มีนาม

ปรากฏว่า บ้านสามเกลอ ครันต่อ ๆ มาก็กลายเป็นบ้านสามเรือนไป
 ครันต่อ ๆ มาอีกก็กลายเป็นขนมสามเกลอไปตลอดมาจนทุกวันนี้ เราก็
 ได้แลเห็นขนมสามเกลอที่เขาใช้ใส่ในปากกระถางมังกรเป็นต้น ถึงแม้ว่า
 จะกลายไปอย่างไร ๆ ก็ตาม ก็ยังแสดงให้เห็นได้ว่า เป็นของสามเกลอ
 นั้นได้มีจริง ๆ เพราะเขาได้ปั้นเป็นสามก้อนติดกัน จึงได้เรียกว่า ขนม
 สามเกลอตั้ง

เรื่องที่ ๕

ก๊วนป่วนร้อนท้อง

๑	ก๊วน	อะไรเข้าแล้วมัก	บอกเหตุ	เขานา
	ป่วน	ที่กินสังเกต	จับได้	
	ร้อน	จิตคิดกล่าวเลศ	หาช่อง	ปิดเฮย
	ท้อง	ก็กลั่นสนั่นให้	เห็นแจ้ง	แห่งตน

ตำนานเทียบเรื่อง

ไต่ย็นว่า ยังมีภรรยาของท่านผู้หนึ่ง แต่หญิงภรรยาคนนั้นเป็นคนต้นเรือนของท่านผู้นั้น อยู่มาวันหนึ่งหญิงคนต้นเรือนนั้นได้ลักเอาเงินในถุงที่ข้างที่นอนนั้นไป ฝ่ายว่าข้างท่านสามีจะต้องการเงินใช้ในเหตุใดเหตุหนึ่ง จึงได้ใช้ให้หญิงนั้นยกถุงเงินออกมาต่อหน้า จึงได้เห็นเงินขาดถุงละสี่สิบบาทบ้าง ถุงละห้าสิบบาทเศษบ้าง ฝ่ายว่าท่านสามีก็ได้ถามหญิงนั้นโดยอาการเรียบร้อยว่า เอ็งได้เอาเงินในสองถุงนี้ไปใช้บ้างหรือเปล่า หญิงนั้นก็ปฏิเสธเสียไม่รับ ท่านสามีก็ไม่ได้ว่าอะไรต่อไปเป็นแต่เฝ้าอยู่ในใจว่า คงจะไม่มีใครมาลักเอาไปได้นอกจากอีกคนนี่แล้ว ๆ ก็นิ่งไว้ เป็นแต่ใครมาหาก็เล่าให้เขาฟังเท่านั้น เมื่อหญิงคนนั้นก๊วนป่วนเข้าไปไว้ ก็เกิดร้อนท้องขึ้น จึงเข้าไปเรียนขอให้ชำระต่อไป ท่านสามีก็นิ่งเสีย หญิงนั้นก็ยิ่งมีความร้อนใจมากขึ้น จึงเข้าไปเที่ยวบอกเล่าพวกบ้านเดียวกันว่า เจ้าคุณดูท่านชอบกล เงินในถุงข้างที่นอนหายไป ได้เรียนให้ท่านชำระ ท่านก็นิ่งเสีย การที่หญิงคนนั้นพูดเช่นนั้น ก็เพื่อจะ

กันความสงสัยตัวต่อไป แต่กิริยาอาการของหญิงนั้นส่อให้แลเห็นเป็น
 พิรุณในตัวอยู่เสมอ ก็มีหน้าเจื่อน ๆ อยู่ประจักษ์ว่าเข้าได้ขโมยเอาไปเอง
 ก็มีความคันร่นเกินไป จนคนอื่น ๆ เขาเห็นว่า ตัวเป็นคนพิรุณอยู่ใน
 เรื่องนี้ หนึ่ง ข้อที่หญิงคนนั้นมีความคันร่นจะให้ชำระชั้นนั้น ก็เพื่อจะได้
 หาเลศใส่คนอื่น ๆ ต่อไป เพราะเหตุว่ายังมีผู้อื่นได้เข้าออกอยู่ด้วยกัน
 คือได้เข้าไปนอนกับท่านสามีในที่ริมถุงเงินข้างที่นอนก็มี เมื่อหญิงคน
 นั้นแลเห็นว่าท่านสามีไม่ชำระทั้งนั้น และหญิงนั้นก็ได้สังเกตดูท่านสามี
 ได้มีกิริยาอันเห็นห่างกับตัวไป ก็ยังมีความร้อใจมากขึ้น จึงได้ตรง
 เข้าไปเรียนขอให้ชำระว่า เรื่องนี้ถ้าเจ้าคุณหนึ่งเสียจะไม่ชำระ คนที่ขโมย
 เงินไปก็จะมีอาการกำเริบต่อไป ฝ่ายท่านสามีก็นึกจุ่นขึ้นมา แล้วก็เลย
 สงบลงไว้ได้ จึงได้ตอบว่า จะต้องชำระทำอะไร ก็แลเห็นตัวโง่ง ๆ
 อยู่แล้ว หญิงนั้นจึงได้เรียนถามว่า เห็นอยู่ที่ไหนเจ้าคะ ท่านผู้ชายจึงได้
 ตอบว่า เห็นอยู่ใกล้ ๆ ขโมยกันเอง หญิงนั้นก็รู้สึกว่าเขาสงสัยเราแน่
 จึงได้ย้อนถามว่า เจ้าคุณเห็นดิฉันเป็นอย่างไรหรือเจ้าคะ ท่านผู้ชายก็
 บอกว่า ข้าไม่เห็นเจ้าเป็นอย่างไร เป็นแต่ข้าเห็นว่าเจ้าเป็นคนหน้าซัด ๆ
 แล้วก็เลยถามว่า เจ้าเป็นอะไรไปหรือ หญิงนั้นก็เรียนว่า ดิฉันไม่
 สบาย ท่านผู้ชายก็เลยถามว่า ไม่สบายเป็นโรคอะไรไปหรือ หญิงนั้น
 ก็เรียนว่า ไม่สบายที่เจ้าคุณไม่ชำระเรื่องเงินหาย ท่านผู้ชายจึงได้ตอบว่า
 ข้าเสียตายนมากกว่าเงิน ข้าจึงไม่ชำระทั้งไว้ดูเล่นต่อไป เมื่อหญิงได้
 ฟังดังนั้นก็กลับมา ครั้นรุ่งขึ้นก็ให้คนไปตามหมอมานมา เพื่อจะแก้สงสัยต่อไป
 ครั้นหมอมานมาถึงก็บอกว่า ฉันทจะหามาตุเรื่องเงินหาย จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่

จะเป็นหญิงหรือชาย หมอก็จับยามดู และคำนวณเลขเข้าประกอบเสร็จแล้ว ก็ทายว่า ผู้หญิงเป็นขโมยเอาเงินไป หญิงนั้นก็ถามต่อไปว่า เด็กหรือ ผู้ใหญ่ที่ขโมยเอาไป หมอก็บอกว่า ผู้หญิงเป็นคนมีผิวแล้ว เป็นคน กลาง ๆ คน และเป็นคนเคยเข้าออกในที่นั้น คนที่มานั่งฟังก็พากันแล กุหน้า แล้วก็ใช้บ้าย ๆ ไข่ ๆ กัน ฝ่ายว่าหญิงนั้นก็เลยไม่อาจถามต่อไป หญิงคนหนึ่งที่มาั่งฟังอยู่ที่นั้นก็เอ่ยถามขึ้นว่า พ่อหมอ คนที่มานั่งอยู่ กว้ยกันที่นี้เป็นขโมยบ้างหรือไม่ หมอยังไม่ทันจะตอบ หญิงที่ขโมย ก็ชิงตอบเสียก่อนว่า เรื่องถามถึงตัวคนแล้ว ที่ไหนหมอจะบอกทั่วได้ หมอก็เลยนิ่งเสียไม่ได้ตอบ แล้วหญิงนั้นก็ไม่ได้ถามอะไรต่อไป เพราะ มีความกลัวอยู่ว่า หมอจะทลายปากหน้าเอา ก็เลยไล่ให้หมอกลับไป พอ หมอกลับไปแล้ว ท่านผู้ชายก็เรียกคนขึ้นไปตามว่า เขาพากันนั่งชุมนุม ทำอะไรกัน คนนั้นก็ไ้เรียนว่า นั่งชุมนุมกันคอยฟังหมอดู ท่านผู้ชายถาม ว่า เขาดูเรื่องอะไรกัน คนนั้นก็เรียนว่า ดูเรื่องเงินหายเจ้าคะ ท่านผู้ชาย ได้ถามต่อไปว่า หมอเขาทายว่าอย่างไรบ้างเล่า คนนั้นก็เรียนว่า เขาทาย ดังนั้น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ท่านผู้ชายจึงได้เอ่ยขึ้นว่า คนเราเขาย่อมว่า กิณปุนแล้วก็ย่อมร้อนท้อง ทั้งหญิงคนนี้ก็มีความร้อนรน จึงได้ แสกงตนออกมาเองดังนี้

เรื่อง ๖
รักสนิทผดถุนัด

๑ รัก ไรไม่เท่าด้วย	ภรรยา ที่รัก
สนิท แนบแอบบอรา	คำเข้า
ผิด ที่นึกตรึกหา	หวังนุช บุตรเฮย
ถนัด คิดให้จิตเศร้า	หมดเกล้าจกคอยหา

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ได้ยินมาว่า ยังมีชายคนหนึ่งไปได้ภรรยาที่พอใจมาไว้ ฝ่ายว่าข้างภรรยาก็มีความพอใจในสามีของตนเป็นอันมาก จนชาวบ้านบางคนสรรเสริญว่า ผัวเมียคู่นี้เขาช่างรักกันจริง ๆ บางคนก็ติเตียนว่า กูมันน่ากระตาคใจ จะไปข้างไหนก็เกาะกันเป็นแมงดาไปที่เดียว กลัวเขาจะไม่รู้ว่ารักกันหรืออย่างไร ครั้นอยู่ต่อมาผัวเมียคู่นี้ก็เกิดบุตรชายขึ้นมากคนหนึ่ง ก็มีความรักใคร่ในบุตรนั้นเป็นที่สุด ครั้นอยู่มาจนอายุของบุตรนั้นได้มีความเจริญขึ้นถึงห้าขวบ ฝ่ายว่ามารดาของเติกนั้นก็ป่วยเป็นไข้พิษลงได้สามวัน ก็มีอาการให้แพ้ไปต่าง ๆ ก็เลยไม่มีสติสมปกติ หมอก็ไม่สามารถจะเยียวยารักษาแก่โรคนั้นให้ลดถอยลงได้ อยู่มาได้ห้าหกวันก็ถึงแก่กรรมลง ฝ่ายข้างสามีก็หมดสติมีแต่โศกะปริเทวะจนมีสติอันพรว้าเปลอ มีแต่การร้องไห้เป็นกำลัง ไม่เป็นธุระอะไรที่จะจัดการศพต่อไปได้ ฝ่ายว่าบิดามารดาของหญิงนั้น จึงได้ช่วยกันจัดการศพจนถึงได้เอาเข้าโลงเสร็จแล้ว จึงได้ปรึกษากันว่า ถ้าจะเอาศพไว้ที่บ้าน ก็น่ากลัวจะมีอันตราย

แก่สามีนั่น จึงได้ยกเอาศพไปไว้ที่ศาลาวัดข้างบ้าน เพื่อจะได้ให้ห่างเหิน
 จากสามี ฝ่ายว่าชายสามีเมื่อรู้สึกว่าเขาเอาศพภรรยาไปไว้ที่ศาลาวัด
 เวลาเช้าและเย็นก็ได้ออกไปที่ศพภรรยาทุกวัน ๆ ครั้นถึงวันจะกำหนด
 เผา เขาก็พากันมาช่วยเป็นอันมาก ครั้นได้เวลาเผา เขาก็พากันไปจุดไฟ
 ชายผู้สามีก็นั่งแต่นั่งแลดูเขาเผา จนเขาได้มาบอกให้ไปเผา จึงได้รู้สึก
 จึงอุ้มบุตรเข้าไปจุดไฟเผาค้วย เมื่อเสร็จการเผาแล้ว ต่างคนเขาก็พา
 กันกลับไปบ้าน เหลืออยู่แต่ชายสามีนั่งแลดูไฟที่เผาภรรยาอยู่จนค่ำ จน
 พวกที่บ้านเขาได้ออกมาตาม จึงได้พาบุตรกลับบ้าน ครั้นถึงกำหนด
 เจ็ดวัน เขาก็พากันมาช่วยทำบุญ เมื่อได้ทำบุญเสร็จแล้ว ชายนั้นจึงได้
 มานึกขึ้นว่า คนเราที่มีภรรยาก็หมายความว่า จะมีความสุข นี่เรากลับมาได้
 ความทุกข์จนเหลือประมาณเช่นนี้ ไม่ควรเราจะไปหาทุกข์มาใส่ตัวเรา
 ต่อไปอีก เมื่อชายนั้นคิดได้ดังนี้แล้ว ก็เป็นอันหมดธุระที่จะคิดหาภรรยา
 ต่อไป พยายามก้มหน้าเลี้ยงบุตรของตัวไปเท่านั้น ฝ่ายว่าท่านแม่ยายเห็น
 ว่าบุตรเขยของตัวเป็นคนที่มีวิชาอยู่ จึงได้คิดอุบายเพื่อจะให้บุตรเขยอยู่
 ในบ้านนั้นต่อไป จึงไปหาบุตรเขยแล้วบอกว่า พ่อชายจะอยู่ไปคนเดียว
 คำนึงก็จะมีควมลำบากด้วยการหากิน เมื่อชอบพออยู่ที่ไหนบ้างก็ให้บอก
 เกิก แม่จะช่วยเป็นธุระให้ ฝ่ายว่าชายบุตรเขยก็บอกว่า ลูกเห็นจะมี
 ความเข็ดหลาบเสียแล้ว เมื่อแม่ยายได้ฟังดังนั้น ก็กลับมาเรือนของตน
 แล้วก็บอกกับลูกสาวของตนว่า ให้หมั้นไปคู่หลานที่เรือนพี่เขยบ้าง
 ฝ่ายว่าลูกสาวก็ได้หมั้นไปคู่หลาน ฝ่ายชายพี่เขยเมื่อเห็นน้องสาวภรรยา
 ของตัวมาเป็นธุระกับหลานดังนั้น ก็มีความกลัวว่าจะเกิดทุกข์ขึ้นอีก จึง

เลยพுகจาเป็นฉันทุติไปโดยความสุจริตของตัว ครั้นอยู่ต่อมาไม่ช้านัก
 บุตรนั้นก็บวชลง เมื่อถึงที่สุดบุตรนั้นก็ตาย ชายผู้บิดาก็มีความโศกเศร้า
 เข้าอีก เลยหมดสติลงนอน ไม่เป็นธุระในกิจการที่จะทำอะไร เช่นการ
 เฒ่าเป็นต้น ฝ่ายว่าตายายของเด็กและพวกญาติก็พากันมาช่วยในการที่จะ
 จัดแจงเฒ่า ครั้นเสร็จแล้วเขาก็มาบอกให้ไปเฒ่า ชายผู้บิดาก็บอกว่า ให้
 เฒ่ากันเถิด ฉันไม่ขอเห็นต่อไปแล้วในเรื่องเฒ่าบุตร ฝ่ายว่าพวกญาติเขา
 ก็พากันไปเฒ่าศพ เป็นการสิ้นธุระไปตอนหนึ่ง ครั้นเฒ่าบุตรเสร็จไป
 ได้ห้าหกวัน ก็เกิดมีผู้ร้ายย่องเบาเข้าไปเก็บเอาข้าวของไปมาก ครั้นเมื่อ
 นายชายรู้เข้าว่าผู้ร้ายได้ขึ้นเรือนเก็บเอาข้าวของไปดังนั้น ก็มีความเสียใจ
 ด้วยสิ่งของที่อายผู้ร้ายลักเอาไป จึงมาร่ำพังกิจถึงเรื่องที่ได้เป็นมา มี
 ภรรยา ก็เพื่อจะได้ความสุข กลับมาได้รับความทุกข์เพราะภรรยา มีบุตร
 ก็เพื่อจะได้ชมเชยให้เป็นสุข กลับมาได้รับความทุกข์เพราะบุตร มีทรัพย์ก็
 หมายว่าได้ช่วยความสุข กลับมาได้รับความทุกข์เพราะทรัพย์ ก็เมื่อมาเป็น
 ไปตรงกันข้ามอย่างนี้ เราควรหรือจะมายินดีด้วยภรรยา เราควรละหรือ
 จะมายินดีอยู่ด้วยบุตร เราควรละหรือจะมายินดีด้วยทรัพย์ ดังนั้นหาควร
 ไม่ ตั้งแต่บัดนั้นมา ชายนั้นก็ไม่มีธุระที่จะคิดหาทรัพย์และบุตรภรรยาต่อไป
 ตั้งแต่จำหน่ายทรัพย์ที่ยังเหลืออยู่นั้นออกแจกจ่าย มีการให้ทานเป็นต้น
 จนกระทั่งถึงเรือนที่อยู่ก็ได้รื้อเอาไปถวายวัด จนเหลือแต่ตัวนี้กว่าจะเป็น
 สุข ก็ยังต้องมีความทุกข์เดือดร้อนที่ยังต้องอาศัยเขาอยู่กินต่อไป จึงคิด
 จะออกบวช เพราะแลเห็นว่า การเที่ยวขอเขากินอย่างพระ เห็นว่าเป็น
 การไม่เดือดร้อน ตกลงในใจของตนว่าจะบวช แต่ก็ยังไม่มีใครที่จะ

สงเคราะห์บวชให้ แล้วตัวก็เที่ยวบอกตามญาติ ตามบรรดาพวกญาติเขา
 ก็รับว่าจะบวชให้ ตกลงในการอุปสมบทก็เป็นอันสำเร็จ ครั้นเมื่อได้
 บวชเข้าแล้วก็ยังคิดต่อไปว่า การที่เราได้บวชแล้วครั้งนี้ ก็ยังไม่เป็นสุข
 เพราะยังต้องเที่ยวขอเขากินอยู่ จึงคิดเห็นต่อไปว่า การที่ตายเสียนี้แหละ
 เห็นจะเป็นสุขแน่ทีเดียว เพราะไม่ต้องเที่ยวข้ออะไร เช่นไม่ต้องเที่ยว
 ขอเขากินเป็นต้น ครั้นตัวได้ไปอยู่ในพระวินัยเข้ ท่านก็ห้ามไม่ให้ภิกษุ
 ฆ่าตัวเอง ครั้นได้ไปอยู่ในพระกรรมฐานต่อไป ก็ได้ไปเห็นในมรณานุสติ
 กรรมฐาน ถีนึกเป็นที่พอใจว่า ถ้าเราได้ตายในพระกรรมฐานแล้ว คง
 จะได้สุคติสวรรค์เป็นที่ไปเป็นแน่ แล้วก็มานึกต่อไปว่า ถ้าเราจะ
 มาตายลงในบัดนี้ ก็จะได้ความลำบากแก่ท่านทั้งหลายต่อไป เพราะ
 เราไม่มีสมบัติอันใดที่จะได้มาเผาผีเรา ตกลงเราต้องไปตายในป่าเป็น
 ตี ครั้นเวลาออกพรรษาแล้ว ก็เข้าไปลาพระอุปัชฌาย์ เพื่อจะขอลา
 ไปป่าเป็นการธุดงค์ แล้วก็ได้ออกกลตท่านไปด้วย พระอุปัชฌาย์
 ก็ได้อนุญาตให้ไป ครั้นรุ่งขึ้นฉันเช้าแล้ว จึงจัดแจงไตรจีวรใส่ลงใน
 บาตร มีกลตและผักจั่นเสร็จแล้ว พอเวลาบ่ายก็ออกจากวัด ตรง
 ไปตามทางที่จะตรงไปป่า ครั้นได้ออกเดินไปได้สองวัน ก็มีความหิว
 อ่อนเพลียลง ก็ได้หยุดสำหัดเดินไป จนถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง แลเห็นกลตปัก
 อยู่ท้ายป่า ก็เดินตรงเข้าไป ก็ได้แลเห็นภิกษุหนึ่งอยู่ในกลตนั้นองค์หนึ่ง
 ฝ่ายภิกษุนั้นได้แลเห็นภิกษุเดินเข้ามาใกล้ ก็ออกมาจากกลต ร้องนิมนต์
 ให้เข้ามาพักอยู่ใกล้ ๆ กัน ฝ่ายว่าพระภิกษุที่เดินทางมาก็ได้แวะเข้าไป
 แล้วก็ไต่ถามซึ่งกันและกัน พอได้ทราบเรื่องกันแล้ว ก็เลยปักกลตลง

พอให้ห่างกัน ครั้นรุ่งขึ้นเช้าก็พากันเข้าไปบิณฑบาตในบ้านนั้น เมื่อเสร็จกิจแล้วก็พากันกลับมา เพื่อจะได้ฉันอาหารต่อไป ฝ่ายว่าพวกชาวบ้านก็พากันเอาของมาถวาย เมื่อพระฉันเสร็จแล้ว พวกชาวบ้านก็นิมนต์ไว้สักสามวัน เพื่อจะได้พากันมาทำบุญต่อไป แล้วพวกชาวบ้านก็พากันกลับไป ในเวลาค่ำวันนั้นพระชายได้นั่งพิจารณาถึงความตาย ก็เพื่อจะให้ตัวตายไปโดยความต้องการของตน ครั้นเวลาตีกลองสวดเช้า พระชายก็เห็นบุตรและภรรยาที่ตายไปแล้วนั้นได้มาปรากฏอยู่จำเพาะหน้า และคนทั้งสองนั้นได้มีความทุกข์เวทนาเป็นที่น่าสังเวชโดยกรรมของตน มีตนอันแล้วไปด้วยแผลอันพุพองเน่าเปื่อยไปทั้งตัว พระชายก็ได้แผ่กุศลที่ได้บวชไปให้บุตรและภรรยาในเวลานั้น ครั้นแล้วบุตรและภรรยาก็หายวับไปต่อหน้า พระชายจึงมานึกขึ้นว่า ข้อที่เราไปเข้าใจว่าตายไปแล้วเป็นสุขนั้น ที่ไหนเล่า คนที่ตายไปแล้วนั้น กลับได้ทุกข์เวทนาแสนสาหัส ดังที่ได้ปรากฏแก่ตาเรา มีบุตรภรรยาเป็นต้น พระชายจึงคิดกลับใจ คือไม่คิดที่จะตายต่อไป ครั้นแล้วภิกษุสององค์ก็ออกเดินต่อไป ไปได้อีกห้าวัน ก็ถึงบ้านหมู่บ้านใหญ่แห่งหนึ่ง พวกบ้านเหล่านั้นเป็นคนชั่วร้าย ไม่รู้จักบุญและบาปว่าอย่างไร มีความอยากได้แต่สิ่งของเท่านั้น ก็หยุดพักอยู่ที่ชายบ้านนั้น ห่างบ้านประมาณสักสิบเส้น พอเวลาจวนเย็นก็มีพวกเด็ก ๆ ออกมาดู แล้วก็กลับไป พอเวลาจวนค่ำก็มีผู้ใหญ่ออกมานิมนต์พระให้เข้าไปอาศัยที่ริมบ้าน เพราะเหตุว่าใครไปตายลงที่บ้านของใครแล้ว สมบัติของผู้ตายก็เป็นของผู้นั้น พระสององค์ก็ไม่เข้าไป พวกที่มาก็พากันกลับไปแล้ว พระองค์นั้นจึงได้บอกเตือนสติพระชายว่า พวกชาวบ้านนี้จะ

เป็นบ้านสำคัญอยู่ ให้มีความระมัดระวังตัวไว้ อย่าได้มีความประมาท
 ต่อศัตรู ครั้นเวลามีตลงจัดแจงจะเข้าไปในกลต ฝ่ายท่านองค์นั้นท่านได้มี
 คุณวุฒิของท่านตามเคยมา แต่คุณชายนั้นไม่มีคุณวุฒิอะไร ก็ได้นึกแต่
 คุณของพระอุปัชฌาย์เป็นที่พึ่ง เพราะกลตคันทันก็เป็นของพระอุปัชฌาย์
 จึงได้มาเป็นที่พึ่งในคืนวันนั้น เมื่อได้ตั้งใจคิดถึงคุณพระอุปัชฌาย์ดังนั้น
 แล้ว ก็เข้าไปในกลตเพื่อจะได้นั่งพระกรรมฐานภาวนาต่อไป ในคืนวันนั้น
 พระชายมีจิตวิเวกถึงซึ่งอุปจารภาวนา มีกายอันสงบปราศจากความรู้สึก
 ในทางกาย โดยอุคคกหนิมิตบังเกิดขึ้น ให้มีความเพ่งตั้งอยู่ในอารมณ์
 ของอุคคกหนิมิตนั้น มีอสุภเป็นต้น โดยที่สุตของอุคคกหนิมิตนั้น วิถีจิตก็
 ได้ก้าวล่วงขึ้นไปสู่อุปปนาณ มีปฐมฌานอันระงับวชิสังขารโดยปฐม-
 ฌานอันประกอบอยู่ด้วยวิตกวิจารณ์ ครั้นเมื่อหมดกำลังอุปปนาณ จิตก็ตก
 ลงมาอยู่ในอุปจารสมาธิ ก็ได้มีแสงสว่างอันปรากฏขึ้นในมโนทวารอันมี
 โอกาสควรจะให้พิจารณาต่อไปในแสงสว่างนั้น จึงได้เกิดฉันทะความพอ
 ใจในแสงสว่างนั้น ก็ได้พิจารณาอนุโลมไปมา ก็ได้ปรากฏในที่นั้น ๆ
 เมื่อเวลาอรุณแล้ว ท่านองค์นั้นก็ออกจากกลต ก็แลเห็นพระชายยังนั่ง
 สมาธิอยู่ จึงได้กระแอมขึ้น เพื่อจะให้พระชายรู้สึก ก็ไม่สำเร็จประโยชน์
 ตามความประสงค์ เพราะพระชายยังไม่รู้สึก จึงได้นั่งคอยอยู่ ก็ไม่เห็น
 พระชายออกจากสมาธิ ก็เลยเข้าไปบิดนทาตแต่ผู้เดียว ครั้นเข้าไปถึงบ้าน
 ก็มีพวกชาวบ้านถามว่า ทำไมท่านอีกองค์หนึ่งไม่เห็นมา พระองค์นั้นจึง
 ได้ตอบว่า ท่านยังไม่ออกจากกลตของท่าน แล้วพวกชาวบ้านก็พากัน
 นึกว่าท่านตจริง ท่านจึงยังไม่ตายทั้งสององค์ แล้วก็พากันใส่บาตรและกั

พากันตามพระออกมาดู ก็แลเห็นพระชายยังนั่งอยู่ในกลต ก็พากันยินดี
 ต่อพระชายโดยมาก ก็พากันกลับเข้าไปหาของฉนั้นออกมาถวายพระชาย
 ต่อไป ครั้นเวลาสักสองโมงเช้า พระชายก็ออกจากสมาธิ พวกชาวบ้าน
 ก็พากันเข้าไปถวายของฉนั้น พระชายก็ได้ฉนั้นฉลองครุฑราชบัลลังก์น้อย
 เมื่อพระชายฉนั้นเสร็จแล้ว พวกชาวบ้านก็พากันกลับไป แล้วพระองค์
 นั้นจึงได้ถามว่า ท่านมีความสุขอย่างไร จึงได้นั่งอยู่จนสายป่านนี้ พระ
 ชายจึงได้บอกว่า ผมได้นั่งดูอะไรต่ออะไรก็พลินไป เพราะพระชายยัง
 ไม่เข้าใจในเรื่องนี้ จึงได้บอกไปตามเรื่องของตอนที่ได้ปรากฏเป็นปฐม-
 เหตุ พระองค์นั้นได้เข้าใจ แต่ตัวยังทำหาได้ถึงไม่ จึงได้ยอมขอเป็น
 ศาสนุศิษย์ต่อไป แล้วจึงได้ถามถึงวิถีจิตที่จะก้าวขึ้นไปสู่อัปมานั้น ท่าน
 อาศัยอะไรเป็นเหตุ พระชายก็บอกว่า ได้อาศัยรูปอสุภเป็นเหตุ แล้ว
 ตัวก็ไม่รู้สึกอะไร แล้วก็รู้บ้าง ไม่รู้บ้าง ถอยขึ้นถอยลงอยู่อย่างนั้นแหละ
 องค์นั้นก็มีความรู้สึกตาม จึงได้เป็นที่พอใจในพระชายที่จะได้อาศัยเป็น
 อาจารย์ต่อไป ครั้นเมื่อได้สนทนากันแล้ว ก็พากันออกจากบ้านนั้น พากัน
 เดินตัดตรงไปที่เขาแห่งหนึ่ง พอเวลาเย็นก็ถึงหมู่บ้านแห่งนั้น ก็พากัน
 หยุดอยู่ที่นั่น ครั้นเวลากาลงก็พากันเข้าไปอาศัยอยู่ในถ้ำ แล้วต่างคน
 ก็ต่างเข้านั่งภาวนา พระศิษย์ก็ได้สมาธิมีแสงสว่าง อาจจะทำอะไรได้
 บ้างโดยกำลังอุปจารสมาธิ ฝ่ายว่าพระชายก็ได้เห็นบ่อแร่ในถ้ำนั้น ที่ได้
 มีหนังสือติดอยู่เป็นรอยสลักไว้ว่า แร่เหล็กวิเศษ ถ้าผู้ใดมาพบเข้าแล้ว
 ก็ให้เอาไปแต่เพียงสองกำมือ เหลือนั้นใช้ไม่ได้ พอเวลารุ่งเช้าก็พากัน
 ไปบิณฑบาตที่บ้านหลังเขา เมื่อได้พอประสงค์แล้ว ก็กลับมาฉนั้น เมื่อฉนั้น

เสร็จแล้ว พระชายก็ชวนพระศิษย์ไปเที่ยวดูหนังสือที่ในถ้ำตามที่ได้เห็นไว้ ก็ได้ไปพบหนังสือที่จารึกไว้ แต่หนังสือนั้นอยู่ข้างจะลบเลือนไปเสียมากแล้ว ก็คงได้ใจความว่า ถ้าใครมาพบหนังสือนี้แล้ว ก็ให้ไปเอาแร่พิเศษเป็นแร่เหล็กอยู่ที่บ่อตรงนั้น ให้เอาไปถลุงให้ได้เนื้อเหล็กหนักเพียงห้ามาสกหรือสองสลึงเฟื้องก็พอ ก็แล้วแต่จะใช้โดยประสงค์มีการเดินเร็วเป็นต้น แต่ต้องเอาไปได้เพียงสองกำมือ เมื่อได้ความดังนี้แล้ว พระชายก็ชวนพระศิษย์ไปที่บ่อแร่ โดยที่ได้ปรากฏไว้ในเวลานี้ ภาวนากรรมไปถึงบ่อแร่เข้าแล้ว ก็ให้พระศิษย์เอามือล้วงลงไปใบบ่อนั้น แล้วก็บอกพระศิษย์ว่า ให้เอามือกำตัวแร่ขึ้นมาสองกำมือ แล้วพระชายก็ล้วงลงไป ได้เอาขึ้นมาเพียงสองกำมือเหมือนกัน เมื่อได้เสร็จแล้ว ก็พากันกลับออกมาปากถ้ำ พระชายจึงได้บอกโดยวิธีที่จะถลุงให้พระศิษย์แจ้งทุกประการ พระศิษย์จึงได้เอาตัวแร่ออกมาดู อย่างใหญ่เท่าผลเมล็ดบัว อย่างเล็กเท่าเมล็ดถั่วเขียว และเหล็กตัวแร่นั้นเป็นของเบามาก เมื่อได้สนทนากันเสร็จแล้ว พระชายจึงได้บอกพระศิษย์ว่า ผมคิดจะไม่กลับวัด ผมเห็นว่าอยู่ในป่าในถ้ำดูเป็นสุขมาก พระศิษย์จึงได้ตอบว่า ผมเห็นว่าควรจะต้องกลับเสียก่อน เมื่อมีโอกาสที่หลังเราจึงค่อยมาอยู่ให้สบายต่อ พระชายก็ยอมเห็นด้วย ครั้นรุ่งขึ้นเช้าก็พากันกลับ ครั้นออกเดินมา ก็พากันรู้สึกว่ามีตัวอันเบาผิดปกติไปมาก เคยเดินสองวันจึงถึง เวลาซากลับคืนแต่เพียงวันเดียวก็ถึง ก็พากันรู้สึกว่าจะเป็นตัวแร่เหล็กนั้นกระทำให้ตัวเบาเข้า จึงได้กระทำให้เดินเร็วผิดปกติไปมาก ก็เมื่อเป็นไปได้ถึงเพียงนี้แล้ว ก็ควรจะยินดีมีความเชื่อในแร่เหล็กนั้นที่ได้ปรากฏเห็นแจ้งโดย

อธิการของเรานั้น ตั้งแต่บัดนั้นมาไม่ว่าที่ไหน ก็จะนอนที่ไหนก็นอนได้
 ตลอดทางมา เมื่อได้มาถึงที่วัดเข้าแล้ว ก็ได้เข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ ๆ ก็
 ได้ได้ถามถึงความทุกข์และสุข พระชายก็ได้บอกเล่าตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด
 โดยสวัสดิภาพแล้ว ก็พากันลากลับมาอยู่ที่กุฏิของตน ครั้นพวกญาติและ
 ชาวบ้านได้ทราบว่าพระชายได้กลับมาถึงแล้ว ก็พากันออกมาเยี่ยมเยียน
 ตามกัน ฝ่ายว่าพระชายเมื่อได้แลเห็นพวกญาติและราษฎรชาวบ้าน
 ออกมาเยี่ยมเยียนดังนั้น ก็แลเห็นไปว่าเป็นการวุ่นวายชู้ซ่าเกินไป ก็ออก
 รำคาญใจ จึงได้หนีเข้ากุฏินอนเสีย ให้แต่พระศิษย์รับแขกแทนตัว พระ
 ศิษย์ก็ได้บอกเล่าให้ฟังโดยคุณวุฒิของพระอาจารย์ชาย พวกเหล่านั้นก็มี
 ความยินดี ก็เที่ยวบอกร้องบอกกันต่อ ๆ ไป ผู้คนก็มามากเข้าทุกวันทุก
 เวลา ฝ่ายว่าพระอุปัชฌาย์เมื่อได้แลเห็นอำนาจของพระชายเข้าดังนั้น ก็มี
 จิตอันอ่อนน้อมเข้าหา ยอมเป็นสาธุศิษย์พระชาย ๆ ก็ไม่รับเป็นอาจารย์
 เป็นแต่จะช่วยแนะนำให้บ้าง โดยความเข้าใจของตน ก็เลยแตกฉานใน
 พระกรรมฐาน จนมีสาธุศิษย์ต่อ ๆ กันมา จนถึงพระอาจารย์แสง วัด
 ชีบ่า แขวงเมืองลพบุรี

๒๔

เรื่องที่ ๗

อ้อยเข้าปากข้างยากจกจกคนได้

๑ อ้อยเข้าปากข้างแล้ว	ยากนัก นาพ่อ
ขึ้นเหนียวมือคงหัก	สุดรัง
เป็นเรื่องไม่มีหลัก	ที่จัก คินมา
จำเป็นต้องหยุดยั้ง	หมดเกล้าจกเอาคิน

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินมาว่า ยังมีชายคนหนึ่งพึ่งจะรุ่นหนุ่ม ได้ยินข่าวว่าเขาจะเกณฑ์เข้าประจำการ ก็มีความร้อนใจโดยที่กลัวเกินไป จึงได้ไปเที่ยวหาผู้ที่จะช่วยสงเคราะห์ ยังมีชายคนหนึ่งได้เข้าไปหา แล้วพูดจาชักนำว่าคุณพระคณนั้นท่านเคยสงเคราะห์ช่วยให้รอดพ้นจากกองเกณฑ์มาหลายคนด้วยกันแล้ว แต่เราจะต้องเสียเงินสักสองร้อยบาท พอจะได้เที่ยวเยียวยากๆ ไป แต่เราต้องสังกัดอยู่ในคุณพระท่าน ชายหนุ่มนั้นจึงได้บอกว่าถ้าสงเคราะห์ช่วยฉันได้แล้ว ฉันก็มีความยินดีที่จะเสียเงินสองร้อยบาทให้ชายผู้ชักนำก็รับว่าได้เป็นแน่นอน เวลาพรั่งนี้เข้าให้นายหาเงินไว้ ชายหนุ่มนั้นก็รับเป็นการตกลง ครั้นรุ่งขึ้น ชายผู้ชักนำก็มาพาชายหนุ่มคนนั้นไป เมื่อไปถึงบ้านคุณพระเข้าแล้ว ชายนั้นก็พาชายหนุ่มนั้นขึ้นไปหาคุณพระๆ ก็ถามว่า มาธุระอะไรหรือ ชายหนุ่มก็ได้เรียนว่า กระผมจะมาขอพึ่งบารมีได้เท่าๆ พอจะได้ให้พ้นจากกองเกณฑ์เข้าประจำการ ผู้เจ้าของบ้านก็รับว่าได้ แล้วก็สั่งให้ทนายไปจัดการต่อไป ฝ่ายว่าทนาย

กับชายชักนำและชายหนุ่มก็พากันออกมานอกบ้านแล้วทนาย จึงได้สั่งให้ชายผู้ชักนำ ๆ ชายหนุ่มไปเสียเงินโดยที่รู้จักกัน ชายผู้ชักนำก็ได้นำชายหนุ่มไปเสียเงินให้ไว้กับชายคนหนึ่งเป็นเงินสองร้อยบาท เสร็จแล้วก็พากันกลับมา แล้วชายผู้ชักนำก็สั่งกำชับชายหนุ่มว่า ถ้าใคร ๆ เขาถามก็ให้บอกว่า ได้อยู่กับคุณพระแล้ว ๆ ชายหนุ่มก็ลากลับบ้าน อยู่มาวันหนึ่งชายหนุ่มนั้นได้มาพบนายใจเพื่อนกันเข้า ก็ถามว่า เอ็งไม่กลัวเขาเกณฑ์เข้าประจำการดอกหรือ นายใจตอบว่า ก็มีความเกรงอยู่เหมือนกัน แต่ก็ยังไม่รู้ที่จะหันไปหาใครในเวลานี้ ที่จะให้หลุดพ้นจากรายเกณฑ์ไปได้ ชายหนุ่มจึงได้แนะนำบอกว่าให้ไปเข้าหาคุณพระคงเช่นตัวข้า ๆ ได้เสียเงินสองร้อยบาท ก็เป็นอันพ้นจากรายเกณฑ์ไปได้ นายใจตอบว่า ถ้าอย่างนั้นก็ดีนะซิ ชายหนุ่มบอกว่า เอ็งจะไปหาท่านก็ได้ ข้าจะพาไปหาทนายของท่านให้น่าเอ็งไปเข้าหาท่าน นายใจตอบว่า ถ้าเอ็งสงเคราะห์ข้าได้ดังนี้ ข้าจะมีความขอบใจเอ็งมาก แต่ข้าจะไปตรีกตรองดูก่อน แล้วก็ลากลับบ้าน ครั้นรุ่งขึ้นนายใจก็ตรงไปหานายเดิมเพื่อจะได้หารือในเรื่องที่จะเสียเงิน ครั้นมาถึงก็ตรงเข้าไปหา ท่านผู้เป็นนายก็ถามว่า นี่เอ็งไปไหนมาจึงได้มาแต่เช้า นายใจเรียนว่า เกล้ากระผมมาที่พระเดชพระคุณท่านนั้น ท่านถามว่า มีธุระอะไรด้วยหรือ นายใจเรียนว่า กระผมมีธุระที่จะมาขอหารือด้วยเรื่องที่จะไปเสียเงินให้เขาสองร้อยบาท แล้วเขาจะรับเป็นธุระไม่ให้ต้องถูกเกณฑ์เข้าประจำการในศกนี้ จะควรเสียให้เขาหรือ ๆ ไม่ควรจะเสีย ขอให้ทำช่วยแนะนำให้เกล้ากระผมด้วย ท่านบอกว่า ที่เจ้ามาหารืออย่างนี้ก็เป็นกรยากอยู่สักหน่อย เพราะนานไป

ข้างหน้า เจ้าจะมาโทษเอาข้าว่าเจ้าได้हारกับข้าแล้ว แต่ข้าจะชี้แจงให้
 เจ้าฟัง ก็พอจะได้บ้างโดยควรและไม่ควร ข้อที่เจ้าจะเสียเงินให้เขานั้น
 เป็นการไม่สุ่ยากอะไรนัก ถ้าแม้ว่าได้สมประสงค์ของเจ้าเป็นการตลอด
 ไปได้ เป็นการดีที่ตัวเจ้าไม่ต้องมีความลำบากอะไร ถ้าหากว่าไม่สำเร็จ
 ตลอดไปได้ ตัวเจ้าก็จะต้องเข้ารับราชการ และจะต้องซ้ำเสียเงินด้วย
 เปล่า ๆ เข้าอีก ครั้นเจ้าจะเอาเงินที่เขาคืน ก็คงไม่สำเร็จโดยเหตุต่าง ๆ
 เปรียบเหมือนอ้อยเข้าปากช้างแล้ว ก็ยากที่เราจะง้างเอาคืนได้โดยยาก
 เจ้าจะต้องถูกซ้ำเข้าเป็นสองตาก ให้เจ้าไปตรึกตรองเอาเองเถิด เงิน
 ทองไม่ใช่ของหาง่าย นายใจเมื่อได้ฟังเข้าดังนั้นก็มีความสงสัยเกิดขึ้น
 ก็เลยกลัวว่าจะต้องเสียเงินเปล่า แล้วจึงได้กราบเรียนว่า ถ้าอย่างนั้น
 เกล้ากระผมจะต้องไปขอตรึกตรองดูก่อน แล้วก็กราบลากลับไปบ้าน
 ครั้นอยู่มาประมาณสักสองเดือน นายใจก็ได้กลับขึ้นมาหานายเดิม แล้ว
 ได้กราบเรียนว่า ได้ทำไต่บัญชีไว้ไม่ผิดเลย ท่านถามว่าไม่ผิดอย่างไร
 นายใจกราบเรียนว่า คนที่ได้มาแนะนำเกล้ากระผมนั้น เกล้ากระผมได้
 ทราบว่าต้องถูกเกณฑ์เข้าประจำการ เงินสองร้อยบาทที่ได้เสียไปจะเรียก
 เอาคืนก็หาได้ไม่ นี่หากว่าเกล้ากระผมได้มากราบเรียนหาหรือไว้ จึงได้
 ร้องคอยฟังดูก่อน ถ้าหาไม่เงินสองร้อยบาทก็คงจะเหลวลอยเป็นน้ำไป
 ท่านจึงได้บอกว่า ข้อที่ข้าได้ตกเตือนเจ้านั้น เพราะว่าข้าแลไม่เห็นเลยว่า
 ผู้ใดจะบังอาจสามารถเข้าขัดขวางกักร้างในราชการเกณฑ์ครั้งนี้ ด้วย
 เหตุว่าจำนวนเกณฑ์ตลอดทั่วหน้า เว้นแต่ผู้ที่ได้ประจำการอยู่แล้ว มี
 ผู้ใหญ่บ้านเป็นต้น ถึงแม้ว่าตัวข้าเอง ถ้าถึงเวลาจำเป็นเข้าแล้ว ข้าก็

ต้องยอมเข้ารับราชการโดยส่วนที่จะเป็นไปได้ ถ้าแม้ว่ามีคนชักชวนได้
แล้ว ไหนเลยทางราชการจะดำเนินตลอดไปได้ จัดเอาว่าเจ้าเป็นคน
เคราะห์ดีแล้ว ที่เจ้าไม่ต้องเสียเงินเปล่า นายใจก็กราบเรียนว่า เป็น
พระเดชพระคุณที่สุดแล้ว ก็กราบลากลับไป

เรื่องที่ ๘

หน้าไหว้หลังหลอก

๑ หน้า	คิดคิดด้วยเรื่อง	ประสม	เหตุเอย
ไหว้	กระหน่ำนิยม	ต่อหน้า	
หลัง	ลับลับทับลม	อ้างอวด	ตมนา
หลอก	เล่าพอเข้าท่า	พูดเคล้าเข้าประสม	

ตำนานเทียบเรื่อง

ไต่ยินมาว่า ยังมีชายผู้หนึ่งมีความไหวพริบชำนาญในการพูดหวังใจอยู่ว่า ไต่เข้าที่ไหนแล้ว ก็คงจะสำเร็จได้ไม่มากนักน้อย อยู่มาวันหนึ่งมีความขัดสนลง จึงได้มานึกตรึกตรองดูว่า เราจะหันหน้าไปทางไหนจะดีหนอ จึงมานึกขึ้นได้ว่า ควรเราจะไปหาคุณพระ เห็นว่าคงจะสำเร็จประโยชน์ของเราแน่ จึงได้ออกจากบ้านตรงไปบ้านคุณพระ ครั้นถึงก็ตรงเข้าไปหา แล้วก็นั่งลงยกมือไหว้ คุณพระถามว่า มีธุระอะไรกัวยหรือ จึงได้มาแต่เวลาเช้า ชายนั้นจึงได้เรียนว่า ผมมีธุระอยู่บ้างเล็กน้อย คุณพระก็บอกว่า มีธุระอะไรก็บอกให้ทราบ ชายนั้นจึงได้เรียนถามว่า ไต่ทำมีธุระจะไปข้างไหนบ้างหรือเปล่า คุณพระตอบว่า วันนี้ ไม่มีธุระอะไร ชายนั้นก็เรียนว่า ไต่ทำไม่มีธุระแล้วจะได้มีเวลาคุยกันเล่นนาน ๆ คุณพระบอกว่า จะคุยกันเรื่องอะไรก็เชิญเอ๋ยขึ้นก่อน ฉันทจะได้กำเนินตาม ชายก็เอ๋ยขึ้นว่า เมื่อวานขึ้นนี้ ผมได้ทราบว่ ไต่ทำข้ามไปพึ่งเทศน์ที่ปากผึ่งโน้นเป็นอย่างไรบ้าง ใครเป็นต่อใครเป็นรองกัน คุณพระตอบ

ว่า ฉันไปก็ไม่ทัน ท่านจบเสียแล้ว ได้ฟังแต่ท่านลงมานั่งคุยกันอยู่ข้างล่าง ชายถามว่า ท่านคุยกันในเรื่องอะไร คุณพระตอบว่า ท่านถามกันถึงเรื่องปัญญาวิมุตติ กับทางเจโตวิมุตติ ท่านถามกันว่า เอาอะไรมาเป็นเหตุ ในสองทางนี้ ท่านองค์หนึ่งได้ตอบว่า ทางปัญญาวิมุตติได้อาศัยวิบัสสนาภาวนาเป็นเหตุ ในทางเจโตวิมุตติได้อาศัยสมถภาวนาเป็นเหตุ แล้วท่านได้ถามต่อไปว่า วิบัสสนานั้นเอาอะไรเป็นฐานที่ตั้ง ในสมถภาวนาเอาอะไรเป็นฐานที่ตั้ง ท่านองค์หนึ่งท่านได้ตอบว่า ถ้ามถึงเรื่องฐานที่ตั้งของทางสมถภาวนา และวิบัสสนาภาวนาแล้ว ธรรมที่จะเป็นฐานที่ตั้งนั้นมีอยู่มากด้วยกัน แล้วแต่ผู้ศึกษาจะมีความพอใจ ชายตอบว่าได้เท่าแก่่ง.แท้ๆ ในการทรงจำ คุณพระตอบว่า ข้อที่ท่านถามและท่านตอบก็ตามแบบของท่าน เราก็พอจะจำของท่านได้บ้าง ชายถามว่า ได้เท่าเห็นจะเข้าใจได้ก็ทีเดียวในเรื่องนี้ กระผมยัง.เต็มทีในเรื่องนี้ ไม่สู้ชำนาญเหมือนได้เท่า แล้วก็เรียนถามว่า ในทางปัญญาวิมุตตินั้น ท่านมีความประสงค์อย่างไร ที่จะให้ตรงต่อทางปัญญาวิมุตติ คุณพระตอบว่า ถ้าจะให้ตรงต่อปัญญาวิมุตติแล้ว ก็คือให้พิจารณาสังขารนี้แหละ ชายถามว่า ให้พิจารณาสังขารนั้น คือจะให้พิจารณาสังขารอะไร เพราะเหตุว่าสังขารนั้นมีมากด้วยกัน คุณพระตอบว่า ให้พิจารณาในชั้น ๕ นี้แหละ ชายถามว่า ในสังขารชั้นนั้นจะให้พิจารณาให้เห็นเป็นอย่างไรต่อไป คุณพระตอบว่า จะให้พิจารณาให้เห็นเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นะซี ชายถามว่า สังขารมันอยู่ที่ไหน มันจะไ้เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาไปได้ เพราะไม่เห็นตัวสังขารมันอยู่ที่ตรงไหน คุณพระตอบว่า สังขาร

นั้น ก็คือรูป ๑ นาม ๔ นี้แหละ หมายถึงชื่อว่าสังขาร ชายตอบว่า
 เก่งจริง ผมฟังได้ทราบเดี๋ยวนี้เอง แล้วก็ถามต่อไปว่า เมื่อเห็นสังขาร
 เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาแล้ว มันจะเป็นอย่างไรต่อไปเล่า คุณพระ
 ตอบว่า เมื่อได้เห็นสังขารเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาแล้ว ก็ควร
 ปล่อยวางสังขารเสียว่า ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวตนอะไรของ
 เรา กว้างทันหา มานะ ทิฐิ ถังนี้และ ชายถามว่า เมื่อเราปล่อยวาง
 ได้แล้ว มันจะเป็นอย่างไรต่อไปอีกเล่า คุณพระตอบว่า เมื่อเราปล่อย
 วางละได้แล้ว ก็เป็นพระอริยเจ้าไปเท่านั้น ชายเมื่อได้ฟังดังนั้นแล้ว ก็
 ลุกขึ้นคุกเข่าลงกราบไหว้ถึงสามหน แล้วก็สรรเสริญว่า ใต้เท้าควรเป็น
 พระอริยเจ้าได้อีกหนึ่งแน่แท้ไม่ต้องสงสัยเลย เพราะเหตุว่าได้รู้ธรรม
 ของปุณฺณตลกดถึงพระอริยเจ้าได้ดังนี้ จะหาผู้ที่รู้อย่างนี้ เห็นจะหา
 ยากเสียแล้วในเวลานี้เป็นแน่แท้ เมื่อท่านพระถูกส่ายกับน้ำผึ้งเข้าไป
 ประเคนเข้าดังนี้ ก็เล่นเอาอะอืดอะอม จะกลืนก็ไม่เข้า เพราะรู้อยู่
 มันจะติดคอ ครั้นว่าจะคายออกก็มีความเสียดาย เพราะเหตุว่ามันมีรส
 ชุ่มชื่นอยู่ในทรวงอก ก็เลยไม่ตอบว่าอย่างไรต่อไป เป็นแต่ตอบว่า เรื่อง
 อย่างนี้ก็แล้วแต่ผู้เห็นจะเห็นสมควร ชายเห็นว่าต้อนเข้าคอกได้แล้ว ก็เอ๋ย
 ขึ้นว่า เย็นแล้ว ผมจะต้องลากลับไปบ้าน คุณพระก็เอ๋ยถามขึ้นว่า รุระ
 ของนายยังไม่เห็นเอ๋ยขึ้นว่าอย่างไร จะมีรุระอะไรก็จงบอกเถิด อย่าได้
 มีความเกรงใจเลย ชายเห็นว่าเข้าท่า มีโอกาสแล้ว ก็ทำเป็นเกรงใจ
 พุกอ้อมแอ้มอยู่ในคอ คุณพระก็บอกว่า พุกอะไรอ้อมแอ้มอยู่ในคอฟัง
 ไม่ถนัด ชายเห็นว่าเข้าท่าแล้ว ก็เอ๋ยขึ้นว่า ผมตั้งใจมาหาใต้เท้าเพื่อจะมา

รับประทานขอยืมเงินใต้เท้าสักสี่สิบบาท เวลานี้กระผมหมดกตัญญูจริงๆ
 จึงได้มากวนใต้เท้า คุณพระบอกว่า ท่านนั้นก็เกรงใจกันด้วย แล้วก็เดิน
 เข้าไปในเรือนกำเงินออกมาสี่สิบบาท แล้วก็ยื่นให้ จึงสั่งว่า นายอย่ามี
 ความร้อนใจ มีเมื่อไรจึงค่อยเอามาให้เมื่อนั้น ชายก็เลยลากลับบ้าน
 ครั้นมาถึงบ้านก็เอาเงินสี่สิบบาทยื่นให้ภรรยา ๗ ก็ถามว่า เงินนี้ได้มา
 แท้ไหน นายชายสามีจึงได้บอกว่า ได้มาแท้ที่คุณพระ ภรรยาจึงได้ถามว่า
 ไปทำอะไรจึงได้เงินมา สามีก็เล่าให้ฟังตั้งแต่กันจนถึงที่สุด ภรรยา
 เลยขอสามีส่งไปว่าเก่งจริง เขาถืออยู่ว่าคุณพระคนนี้เป็นคนอยู่ข้างเหนียว
 แน่นมาก แกช่างไปดึงเอาหนังหัวเกวียนออกมาได้ ฝ่ายว่าสามีก็เลยคุย
 ส่งต่อไปว่า คนอย่างคุณพระนี้ แกจะรู้จักธรรมะธรรมโมอะไร ไปขอ ๗
 แกเข้า แกก็รับเอาเท่านั้นเอง คนเราเข้าไปหาไฟแล้ว อย่าได้เอาน้ำเข้าไป
 เป็นไม่สำเร็จ มันก็ต้องมีเชื้อไฟเข้าไป คอยจุกต่อไปให้มันลุกลามไป
 ตามกัน มันก็สำเร็จประโยชน์ของเราเท่านั้น ภรรยาถามว่า ไปหาไฟ
 อย่าได้เอาน้ำเข้าไป ให้เอาไฟไปหาไฟนั้น ฟังไม่เข้าใจความประสงค์ว่า
 หมายความว่าอย่างไร สามีจึงได้ตอบว่า เขาหมายความว่า เราจะเข้าไป
 หาใคร ๗ แล้ว เราจะต้องรู้ธรรมาศัยของผู้นั้นเสียก่อน จึงจะสำเร็จ
 ประโยชน์ เป็นต้นว่า เราจะเข้าไปหานักเลงไก่ เราก็ต้องเอย่ขึ้นถึงเรื่อง
 ไก่ เราจะเข้าไปหานักเลงปลาเข็ม เราก็ต้องเอย่ขึ้นถึงเรื่องปลาเข็ม
 จะเข้าไปหานักเลงธรรมะธรรมโม เราก็ต้องเอย่ขึ้นถึงเรื่องธรรมะธรรมโม
 กันนี้เป็นต้น เราจึงจะได้มีโอกาสดูของเราต่อไป เราจะเข้าไปหาพวก
 นักเลงธรรมะธรรมโมแล้ว เราจะเอาเรื่องสุราเมรัยเข้าไปเอย่ขึ้นให้พวก

ธรรมะธรรมไม่พั่ง ก็คงไม่ได้สนทนากันนาน แม้ว่าเราจะเอาเรื่อง
 ธรรมะธรรมไม่ไปเอื่อยขึ้นให้พวกนักเลงสุราพั่ง ก็คงไม่ได้พูดกันนาน ก็
 เมื่อเราไม่มีโอกาสที่จะพูดได้แล้ว ทำไมธุระของเราจึงจะสำเร็จไปได้เล่า
 ฝ่ายภรรยาได้พั่งสามีว่าดังนี้ จึงได้ถามว่า ถ้าอย่างนั้นแกเป็นคนเข้า
 ตำราที่ว่า หน้าไหว้หลังหลอกหรือ สามีตอบว่า จะว่าหลอกหรือไม่
 หลอกก็ตาม เรามีความประสงค์แต่จะให้ได้เท่านั้น เมื่อเราได้แล้วเป็น
 การดี ภรรยาถามว่า ถ้าอย่างนั้นแล้วแกก็เป็นคนเอาแต่ได้นะซิ สามีก็
 หว่อกแล้วตอบว่า เมื่อมาถามอย่างนี้ก็ถามได้ มีใครที่ไหนบ้าง ข้อที่ว่า
 ได้มาแล้วจะไม่พอใจ เป็นอันไม่มีเป็นแน่ ภรรยาตอบว่า ชี้แจงพูด
 กับคนหน้าค้ำ

เรื่อง ๔

หุงข้าวประทศหมา

๑ หุงข้าวประทศให้	หมากิน
หมาไปรู้จักกับ	ต่อข้าว
สมหวังนึกถวิล	ที่จัก กินเฮย
ผู้คิดกลับผิดเค้า	หมดถ้าจะว่ากัน

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ได้ยินมาว่า ยังมีผัวเมียอีกคู่หนึ่ง แต่ข้างผัวเป็นคนกินสุรา
 เม้าเข้าเม้าเย็นอยู่เสมอ ฝ่ายภรรยาห้ามก็ไม่ฟัง ถ้าขึ้นห้ามกันเข้าวันไร
 ก็เป็นเกิดทะเลาะกันขึ้นในวันนั้น อยู่มาวันหนึ่งฝ่ายข้างภรรยาจะกิดประทศ
 สามี จึงได้ไปซื้อสุรามาเหลื่อมหนึ่ง เพื่อหวังใจของตัวเองว่าจะให้สามี
 มีความเช็ดหลาบในการเมา ครั้นเวลาเย็นยกสำรับกับข้าวออกมาวางไว้
 แล้วก็ไปยกขวดเหล้ามาตั้งไว้ ครั้นสามีกลับมาเพื่อจะกินข้าว ก็แลเห็น
 ขวดเหล้าตั้งอยู่ข้างสำรับก็นึกสงสัย จึงได้ไปเปิดจุกดู ก็ได้กลิ่นสุรา
 จึงมานึกว่าวันนี้ภรรยาของเราช่างใจดีจริง อุตส่าห์ตั้งใจไปซื้อสุรามาให้กิน
 เห็นจะเป็นที่พอใจเรามาก ก็เลยนั่งกินสุราไปจนออกเมามึน จึงได้กิน
 ข้าวต่อไป เมื่อนั่งกินไป ๆ สุราก็หมดลงไปสักครึ่งเหลื่อม จึงได้เอ่ยขึ้น
 ว่า วันนี้ฉันมีความสุขใจแม่แถมมาก ที่ได้ไปซื้อสุรามาให้ฉันกิน ถ้าได้
 อย่างนี้ทุกวัน ๆ ไปแล้ว ฉันจะยอมไหว้เข้าหนหนึ่ง ไหว้เย็นหนหนึ่ง
 จริง ๆ นะ แต่แม่แถมต้องซื้อสุราให้ฉันกินทุกวันไป แต่ก็ไม่รู้ว่าภรรยา

อยู่ที่ไหน พุกแพ้วพรวดไปโดยฤทธิ์เมฆ ฝ่ายว่าภรรยาที่เข้าไปนอนอยู่ใน
เรือน เมื่อมาได้ยินสามีกล่าวเช่นตังนั้น ก็มานึกขึ้นได้ ว่าเราเข้าใจผิดไป
แล้ว เพราะมันมาตรงกันเข้ากับตำราสุภาษิตข้อที่ว่า หุงข้าวประทศหมา
ปิ้งปลาประทศแมว เข้าเสียแล้ว ไหนเลยหมาจะเข็ดด้วยข้าวสุก แมวจะ
เข็ดด้วยปลาอย่าง เป็นอันไม่มีก็เลยพุกไม่ออก เพราะเรารู้ผิดไปเอง
จำเป็นก็ต้องจำทนไป ก็เลยนอนหนึ่งเสียในเรือน ฝ่ายว่าท่านสามีเล่นเข้า
ไปจนเหลือขนาด ก็เลยลงนอนอยู่ที่ข้างสำหรับกับข้าวนั่นเอง ก็ได้แต่มี
เสียงอ้อแอ้อยู่ในคอ ฝ่ายว่าภรรยาเห็นว่าเงิบเสียงไป ก็ลุกเดินออกมาดู
ก็แลเห็นเป็นน้ำพุเรศ เพราะหมดสติอยู่กับขวดเหล้า ภรรยาจึงได้ออก
มาเก็บสำหรับกับข้าวเสียให้พ้น ก็เลยปล่อยให้สามีนอนอยู่ที่นั่นจนรุ่งเช้า
ครั้นรุ่งเช้าขึ้นสามีก็รู้สึกตื่นขึ้น จึงได้แลเห็นที่ๆตัวนอนหลับอยู่และได้แล
เห็นมือของตัวอันติดอยู่ด้วยข้าวสุกที่ติดมือแห่งกรงติดมืออยู่ ก็ให้นึกอาย
แก่ภรรยาของตัว ก็เลยลุกโซเซเดินไปอาบน้ำ ครั้นกลับขึ้นมาจากอาบน้ำ
แล้วก็เลยเดินเข้าเรือนนอนหลับไปจนเย็น ฝ่ายว่าภรรยาก็ไม่ปลุกให้กินข้าว
ครั้นตื่นขึ้นแล้ว ก็ได้บอกภรรยาว่า ฉันหิวระโหยเต็มที ภรรยาก็บอกว่า
ให้ข้าแก่ระโหยเสียซี ฝ่ายว่าสามีก็ยิ้มแห้งๆ ก็รู้ว่าเมียเขาประทศให้ แล้ว
ก็ขอเขาจิบสุราที่เหลืออยู่นั้นพอแก่ระโหยต่อไป เมื่อได้จิบสุราเข้าไปได้
หน่อย ก็ค่อยแรงขึ้นมา แล้วก็บอกภรรยาว่า ฉันเห็นจะมีโอกาสหยุดได้เป็น
แน่ เพราะฉันกินทุกที ไม่เห็นเหมือนครั้งนคราวันนี้ พอสง่างมาแล้วมาได้
กตสันสุราเข้าออกเหม็นออกเบือ ไม่อยากจะกินต่อไป ภรรยาจึงได้ตอบว่า
มันจะไม่แน่คอกกระมัง ซาติเสียหรือจะหายซึ่งรายพง สะเทอคงคงจะชุม

ไม่รู้วาย เมื่อสามิได้ฟังเข้าดังนั้น จึงได้ว่า เอะทำไมจึงได้มาหมั้นประมาทกันถึงดังนั้น ภรรยาจึงได้บอกว่า ฉันไม่มีความประมาทดอก ถ้าอดได้จริง ๆ แล้ว ฉันจะหาเมียสาว ๆ ให้อีกคนหนึ่ง สามิจึงได้ตอบว่า พอเยี่ยมออกมา ก็แลเห็นไร่พันดอก อ่าริเลยกะปี่จะเป็นหนอน ฝ่ายว่าภรรยาก็ก้มแล้วนึกในใจว่า คน ๆ นี้ก็มีปัญญาอันเจียบแหลมว่องไว เสียแต่เป็นคนขี้นมาเท่านั้น แล้วจึงได้บอกว่า กลัวกะปี่จะเป็นหนอนแล้ว ก็ให้ออกเหล่าเสียซิ สามิก็นึกสะดุ้งใจขึ้นมาว่า ถ้อยคำอันนี้เท่ากับเขาได้บอกศาลาไว้ เมื่อการจะเป็นไปข้างหน้าอย่างไรขึ้น เขาก็จะอ้างว่าเขาได้บอกเราไว้แล้ว สามิจึงได้บอกว่า ฉันมีความชอบใจมาก ข้อที่มาบอกศาลาไว้ เพื่อจะกันโทษของตัวต่อไป ฝ่ายว่าภรรยาเมื่อได้ยินเข้าดังนั้น ก็ตกใจด้วยถ้อยคำของสามิ จึงเห็นว่าเขาคงจะนึกแค้นใจในเราเป็นแน่ เขาจึงได้กล่าวขึ้นดังนั้น ภรรยาจึงได้ตอบว่า สิ่งใดอย่านึกให้มันข้ามลงกาไป มันจะลงๆ กาไม่ถูก สามิจึงได้บอกว่า ถ้าเราจะนิ่งเสียไม่พูดขึ้นบ้าง ก็ดูเป็นท่าคุ่นไป ครั้นพูดออกมาบ้างก็กระทำให้เจ็บหูคน เอาเป็นของตกกันไว้ทีในเรื่องนี้

เรื่องที่ ๑๐

พูดง่ายฟังยาก

๑ พูด อย่างไรชื่อว่า	ฟังลำ บากนา
ง่าย ที่พูดอมพะนำ	กล่าวถ้อย
ฟัง ไม่ศัพท์ถ้อยคำ	รู้ไม่ ตลอดเฮย
ยาก แก่คนเล็กน้อย	จึกคล้อยตามทัน

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินมาว่า ยังมีท่านผู้หนึ่ง เป็นคนพูดอะไรสิ่งอะไรสั้น ๆ
หวังว่าจักให้เข้าใจเอาเอง แต่คนในบ้านนั้นเองก็ยังไม่เข้าใจว่าพูด
ทุกวันเวลาทั้งชายทั้งหญิง จนคนออกกระอาในเรื่องที่จะรับคำ สั่งของท่าน
ผู้นั้นให้เป็นการเรียบร้อยไปได้โดยอรรถ าศัยของท่าน อยู่มาวันหนึ่งท่าน
ซึ่งรถกลับออกมาจากในวัง ครั้นมาถึงกลางทางเข้า ได้แลเห็นชายผู้หนึ่ง
เดินมา ก็บอกให้รอรถอยู่ที่นั่น ครั้นชาวนั้นเดินมาถึงเข้า ก็สั่งว่าแล้วให้
ไปหาสักหน่อยเท่านั้น แล้วก็ออกรถต่อไป เมื่อชายผู้นั้นได้รับคำสั่ง
แล้ว ก็เดินนึกมาตามทางว่า นี่ท่านจะให้ไปหาท่านที่ไหนแน่ก็ไม่รู้ ครั้น
มาถึงบ้านก็ถาม หมาเวลาที่จะไป ครั้นแล้วก็ได้บอกภรรยาว่า เจ้าคุณท่าน
สั่งให้ไปหาท่าน ก็ไม่รู้ว่าจะไปหาท่านที่ไหน ภรรยาจึงได้ถามว่า เหตุไร
ก็เมื่อท่านให้ไปหาแล้ว จึงได้บ่นว่าไม่รู้จะไปหาที่ไหน สามจึงได้ตอบว่า
ท่านพูดเอาง่าย ๆ เราผู้ฟังก็ฟังเข้าใจได้โดยยาก ภรรยาจึงได้ถามว่า

ท่านพูดอย่างไรจึงได้ว่าพุดง่าย ๆ เราฟังยาก สามีก็นอกภรรยาว่า ท่าน
 สั่งให้ไปหาท่าน เราก็มารู้ว่าจะไปหาท่านที่ไหน จึงว่าท่านพุดง่าย เรา
 ฟังยาก ที่ไม่รู้ว่าจะให้ไปหาที่ไหน จะให้ไปที่บ้านหรือที่ในวัง เราก็มารู้ไม่ได้
 เช่นนี้แหละ จึงว่าฟังยาก ภรรยาก็บอกว่า ให้ไปหาที่บ้านท่านนั้นแหละ
 เห็นจะดี ครั้นรุ่งเช้าก็ไปหาท่านที่บ้าน เขาบอกว่า ท่านยังไม่ตื่นนอน
 นิ่งคอยอยู่จนสาย ครั้นหิวข้าวก็กลับมา ครั้นเวลาบ่ายไปอีก เขาบอกว่า
 ท่านไปในวัง ก็กลับบ้านเสียที ครั้นเวลาค่ำได้ไปอีก เขาบอกว่า
 ท่านไม่อยู่ ก็ต้องกลับมาบ้านอีก แต่เวียนไปเวียนมาอยู่อย่างนี้ถึงสองวัน
 ก็ไม่ได้พบกัน ครั้นรุ่งขึ้นเวลาเย็นก็จัดแจงกินข้าวเสีย เพื่อจะได้ให้สิ้น
 ธุระของตัว จะได้ตั้งใจคอยได้พบ ครั้นไปถึงบ้านก็นิ่งคอยอยู่สักครู่หนึ่ง
 ท่านก็มาถึงบ้าน พอท่านแลเห็นเข้า ท่านก็มีกระดูกถามขึ้นว่า เดียวนี้
 เป็นอะไรขึ้นหรือ จึงเรียกไม่ใคร่จะมาได้ ชายนั่นจึงได้เรียนว่า เกล่ำ
 กระผมได้มาเป็นหลายครั้งไม่ได้พบได้เท่า วันนี้งงใจมาเพื่อจะให้พบ
 ได้เท่า จึงได้รับประทานอาหารมาเสียให้สิ้นธุระ จึงได้พบได้เท่า ท่าน
 ผู้นั้นจึงได้ถามว่า ทำไมข้าวที่นี้จะไม่มีให้กินข้าวหรือ จึงต้องกินข้าว
 เย็นมาเสียก่อน ชายนั่นจึงได้กราบเรียนว่า ได้เท่าพุดได้ง่าย ๆ กระผม
 กระผมได้ฟังเข้าแล้ว แลเห็นยากที่สุดถ้อยคำที่บัญชา ท่านผู้นั้นก็ได้
 ถามว่า เห็นว่ายากอย่างไร ถ้อยคำที่ก้นพุด ชายนั่นจึงได้กราบเรียนว่า
 เป็นการยากที่กระผมจะเอ่ยขึ้นกราบเรียน เพราะเป็นผู้น้อย ยากที่จะออก
 ปากเอ่ยขอรับประทานข้าวกินได้ แล้วก็เลยกราบเรียนตามว่า ได้เท่า
 มีกิจธุระอะไรหรือ จึงได้ให้หาเกล่ำกระผมมา ท่านเจ้าคุณคนนั้นจึงได้

บอกว่า ก็ไม่มีธุระอะไร ให้มาก็เพื่อจะได้มานั่งคุยอะไรกันเล่นเท่านั้น
 ชายนั่นจึงได้ทราบเรียนว่า ได้ทำให้เห็นเป็นการง่าย ที่ได้เรียกกระผมมา
 ก็เป็นการง่ายของได้เท่าจริง แต่เป็นการยากของเกล้ากระผม กว่าจะได้พบ
 ได้เท่าก็ถึงสามวัน เมื่อในระหว่างที่ยังไม่ได้พบได้เท่า ก็เป็นที่เดือดร้อน
 ของเกล้ากระผม เพราะเหตุว่าเป็นผู้น้อย ก็ต้องมีความร้อใจอยู่เอง
 เพราะยังไม่ทราบว่าจะดีหรือร้ายประการใด ต่อเมื่อไรได้พบได้เท่ากรุณา
 เข้าแล้ว จึงจะหมดความกังวลลงได้ เจ้าคุณคนนั้นก็นั่งหัวร่อเล่น ชาย
 ผู้นั้นจึงได้มานึกในใจว่า เราได้ความลำบากออกแยะ ท่านกลับนั่ง
 หัวร่อเล่นสบายใจ แล้วจึงได้ทราบเรียนว่า ที่หลังถ้าได้ทำมีธุระอะไร
 ในส่วนตัวเกล้ากระผมแล้ว ขอให้มันเป็นจดหมายจะได้ไม่ เสียเวลาของ
 ได้เท่าและตัวเกล้ากระผมด้วย ท่านเจ้าคุณก็รับว่าได้ แล้วก็เลยนั่งคุย
 กันถึงเรื่องนกเขาชนและไก่ชน และอะไรต่ออะไร เมื่อหมดเรื่องแล้ว
 ชายนั่นก็เลยลากลับบ้าน กรันอยู่มาสัปดาห์วัน ชายนั่นก็ได้รับจดหมาย
 มีใจความว่า พรุ่งนี้ให้ไปหา และให้ไปกินข้าวเช้าที่บ้าน เมื่อชายนั่น
 ได้รับจดหมายแล้วก็คิดว่า ต่อวันพรุ่งนี้ท่านจึงจะให้ไปหา กรันรุ่งขึ้นไปดู
 ในจดหมาย ก็บอกว่าให้ไปต่อวันพรุ่งนี้ แต่เวียนดูจดหมายอยู่ถึงสามวัน
 ก็เป็นอันยังไม่ได้ไป กรันรุ่งขึ้นเป็นวันที่สี่ ชายนั่นจึงมานึกขึ้นว่า เรา
 จะไปหาท่านเสียวันนี้ ก็ออกจากบ้านแต่เช้า หวังใจว่าจะไปกินข้าวเช้า
 ที่บ้านเจ้าคุณ กรันไปถึงก็แลเห็นเจ้าคุณนั่งอยู่ในทรงตึนนกเขา เมื่อ
 เจ้าคุณแลเห็นก็ทำหน้าตึงเอา แล้วจึงถามว่า ทำไมจึงได้มาต่อบ้านนี้
 ผิดคำสั่งไปถึงสามสี่วัน ชายนั่นจึงได้เรียนว่า จดหมายของได้เท่าสั่งให้

เกล้ากระผมมาต่อวันพรุ่งนี้ นี่เกล้ากระผมมาเสียวันนี้ ได้แต่จะมาว่า
 เกล้ากระผมมาช้าไปอย่างไรได้ ท่านเจ้าคุณจึงได้บอกว่า กันสั่งให้มา
 วันพรุ่งนี้ ก็มันหลายพรุ่งนี้มาแล้วไม่ใช่หรือ ชายนั่นจึงได้เรียนว่า มัน
 ยังไม่หลายพรุ่งนี้ไปเลย ถ้าเกล้ากระผมจะรอมตามจดหมายแล้ว ก็คงจะ
 ไม่ได้มาเป็นแน่ เพราะกำหนดให้มาต่อวันพรุ่งนี้รุ่มไป ท่านเจ้าคุณก็
 เรียกเอาจดหมายมาดู ก็มีความสั้น ๆ ว่า ให้มาในวันพรุ่งนี้ตามกำหนด
 จึงได้รู้ว่าอายเรื่องหนังสือที่จดหมายมันก็เหลว คนที่รับจดหมายมันก็
 เลอะเสียเวลาแท้ ๆ แต่มัวโต้เถียงกันอยู่จนบ้าย ชายนั่นจึงได้กราบเรียน
 ว่า เกล้ากระผมยังไม่ได้รับอาหารเข้ามา ท่านเจ้าคุณก็บอกว่า กันก็ยัง
 ไม่ได้กินเหมือนกัน แล้วเจ้าคุณก็ได้เรียกให้ชายผู้นั้นให้ขึ้นไปกินข้าว
 ด้วยกัน ชายนั่นจึงได้กราบเรียนว่า เชิญใต้เท้ารับประทานเสียก่อน
 ฝ่ายว่าท่านเจ้าคุณก็ไม่ฟัง ก็เลยจับเอาข้อมือจูงขึ้นไปเข้าในห้องกินข้าว
 เมื่อชายนั่นนั่งกินข้าวอยู่ด้วยกับเจ้าคุณนั้น ก็ไม่มีความสุขเลย มันให้
 อึดอัดใจจนกลืนข้าวไม่ลง ก็เลยกินข้าวไม่อิ่ม เมื่อเสร็จกินอาหารแล้ว
 ก็เลยนั่งสูบบุหรี่คุยกันไป แล้วชายนั่นจึงได้กราบเรียนว่า เรื่องพูดง่าย
 พังยากขอเลิกกันเสียที ท่านเจ้าคุณจึงได้ถามว่า จะให้กันทำอย่างไร
 ต่อไป ชายนั่นจึงได้กราบเรียนว่า ขอให้ตรงกันข้าม คือให้พูดยาก
 พังง่ายต่อไป เจ้าคุณก็หัวร่อแล้วถามว่า จะให้กันพูดอย่างไร จึงจะว่า
 ให้พูดยากพังง่าย ชายนั่นจึงได้เรียนว่า ก็พูดให้มาก ๆ จนให้คนที่ฟัง
 เข้าใจให้ตลอดเรื่องของเรื่อง จะได้ไม่เสียเวลากันทั้งสองฝ่าย เหตุว่า
 คนเราย่อมมีอัธยาศัยแตกต่างกัน บางคนก็มีเขาวังอันใด อาจรู้ได้โดย

ความที่ย่อ ๆ บางคนเป็นคนมีสติอยู่ ในที่จะรับคำสั่งย่อ ๆ ก็กระทำ
ให้เข้าใจผิด โดยความที่ไม่รู้ถึงถ้อยคำอันนั้น ก็กระทำให้เสียเวลาไปได้
ควรจะเร็วกลับเป็นช้าไป โดยรู้ไม่ถึงความ ทั้งตัวเกล้ากระผมเป็นต้น
ท่านเจ้าคุณก็มีความชอบใจ แล้วชายนนั้นก็เลยลากลับไป

หนามบอกเอาหนามบ่ง

๑ หนามบอกใครเข้าย่อม	คิดจริง นาพ่อ
จำบ่งด้วยหนามจิง	จักได้
เอาหนามสะกิดจิงถึง	หนามที่ ยกนา
หาเหตุจับเหตุใช้	ชอบแท้ที่แก้หนาม

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ได้ยินมาว่า ยังมีบุตรของเศรษฐีผู้หนึ่ง ได้มีรูปโฉมหมดจดงดงาม จะหาใครมาเปรียบได้โดยยาก แต่หญิงบุตรของเศรษฐีนั้น มีความมัวเมาลุ่มหลงอยู่ในรูปของตัวจนไม่อยากจะไปข้างไหนกับเขา ใครเขาจะมีการงานกันที่ไหน ก็ไม่อยากจะไปคู่กับเขา จนมีอายุเจริญขึ้นโดยลำดับ ฝ่ายว่าเศรษฐีก็มีความปรารถนาจะให้บุตรของตัวมีสามี จะได้ครอบครองสมบัติสืบสกุลของตนต่อไป เพราะเหตุว่าตัวมีบุตรอยู่แต่ผู้เดียว ครั้นมีผู้มาสู่ขอบุตรของตัว ก็มีความยินดีเพื่อจะยกให้ แต่ว่าฝ่ายข้างบุตรนั้นไม่มีความยินดีที่จะมีสามี เพราะกลัวว่า ถ้ามีสามีแล้ว ก็จะมีบุตรต่อไป ก็จะกระทำให้รูปของตนทรุดโทรมลงไป เพราะบุตรของตัว โดยเหตุต่างๆ มีคู่กันเป็นต้น เมื่อบุตรของตนไม่ตกลงด้วยแล้ว ฝ่ายว่าซึ่งเศรษฐีผู้บิดาก็สนใจ จึงได้ถาม คิดว่าพึงต่อไปว่า จะทำอย่างไรก็จึงจะให้บุตรของตนมีความเบื่อหน่ายจากรูปได้ จึงได้มานึกขึ้นว่า จะต้อง

ออกไปนิมนต์พระอาจารย์เข้ามา จะได้ปรึกษาหารือท่านกู ท่านจะคิดเห็นเป็นอย่างไรก็สุดแล้วแต่ท่านจะเห็นควร จึงได้ให้คนออกไปนิมนต์ท่านเข้ามา ครั้นพระอาจารย์เข้ามาถึงแล้ว เศรษฐีจึงไต่ถามเรื่องบุตรของตนให้ท่านฟัง เมื่อพระอาจารย์ได้ฟังดังนั้นแล้ว ก็รับว่าไม่เป็นไร พอจะแก้ไขได้ หนามยอกก็จะต้องเอาหนามบ่ง จึงจะพอสมเหตุสมผลกันได้ แล้วพระอาจารย์จึงได้สั่งว่า อีกห้าวันเขาจะมีงานนักขัตฤกษ์ ให้เศรษฐีนำบุตรไปร่วมงานให้ได้ แล้วก็สำเร็จความประสงค์ของเศรษฐี ๆ ก็รับว่าได้ แล้วพระอาจารย์ก็ลากลับไป ครั้นถึงวันกำหนดงานเข้าแล้ว พระอาจารย์ก็ได้เข้ามาแนะนำให้เศรษฐีเข้าใจในกลอุบาย แล้วจะได้เป็นผู้ชี้แจงให้บุตรของตัวฟัง เมื่อตกลงเข้าใจกันได้แล้ว พระอาจารย์ก็ลากลับไป จะได้ไปทำธุระให้ ฝ่ายว่าเศรษฐีครั้นถึงเวลาเย็นเข้าแล้ว ก็ให้ภรรยาไปบอกบุตรให้ไปร่วมงาน ฝ่ายว่าบุตรเมื่อได้ฟังมารดาบอกดังนั้น ก็ไม่อาจขัดขืนบิดามารดาได้ แต่ในใจไม่มีความยินดีเลยที่จะไปร่วมงาน จึงได้จัดแจงเอากระแจะงาช้อนไปด้วย เพื่อจะได้ส่องกุหลาบของตัว ครั้นเมื่อจัดแจงเสร็จแล้ว ก็ได้เดินตามมารดาออกมา ครั้นเมื่อเศรษฐีผู้บิดาได้แลเห็นว่าบุตรของตนเดินตามมารดาออกมา ก็นึกว่าวันนี้คงจะสำเร็จได้แน่โดยวิธีของพระอาจารย์ที่ได้สั่งไว้ ครั้นได้เดินออกมาจากประตูบ้าน บุตรก็แลเห็นรูปอุศุณนอนตายอยู่ เป็นรูปสตรีงดงามมาก จึงได้ถามบิดาขึ้นว่า นี่ทำไมผู้หญิง มีหน้าตาอันงดงาม เห็นปานนี้ จึงได้มานอนอยู่ที่นี่ เศรษฐีผู้บิดาจึงได้บอกว่า ไม่ใช่คนเป็นมานอนดอก คนนอนอย่างนี้เขาเรียกกันว่าคนตายแล้ว บุตรสงสัย จึงได้

ถามบิคาว่า ที่เรียกว่าคนตายนั้นคือเป็นคนอย่างไร เพราะดิฉันยังไม่เคย
 เห็น และยังไม่เคยได้ยินถ้อยคำที่ว่าคนตายเช่นนั้น เศรษฐีผู้บิคาจึงได้
 บอกว่า คนที่ตายแล้วนั้นไม่ได้หายใจเหมือนเรา และเป็นคนที่เฝ้าพอง
 ขึ้น แล้วก็พากันเดินต่อไปอีก ก็ได้ไปเห็นศพที่เฝ้าพองขึ้น เศรษฐี
 ผู้บิกาก็ได้บอกบุตรว่า ศพเมื่อตะกั้น^{๕๕} แหละมันกลายเป็นศพพองขึ้น
 แล้วก็พากันเดินต่อไป ก็ได้ไปแลเห็นศพที่เฝ้าพองทรุดโทรม มีแต่หมู่
 หนอนกลานไปเต็มทั้งตัว เศรษฐีผู้บิกาก็ได้บอกบุตรว่า ศพเมื่อตะกั้น^{๕๕} ละ
 มันกลายเป็นไปได้ทั้งนี้แหละ แล้วก็พากันเดินต่อไปอีก ก็ได้ไปแลเห็น
 ศพมีแต่อัฐิ ยังนอนเป็นรูปร่างกระดูกอยู่ เศรษฐีผู้บิคาจึงได้บอกว่า
 ศพเมื่อตะกั้น^{๕๕} แหละมันกลายเป็นจนถึงที่สุดของมันๆก็กลายเป็นได้ทั้งนี้แหละ
 เมื่อบุตรได้ฟังบิคาเล่าให้ฟัง ก็ออกจะรังเกียจรูปของตนขึ้นมา แต่ก็ยังไม่
 กล้าว่าอะไรต่อไป ครั้นเมื่อบิคาพามาถึงที่การเล่นต่างๆ ก็บอกให้
 บุตรดูการเล่น เมื่อบุตรได้แลเห็นก็ออกจะรำคาญ เห็นเป็นคนรุงรังไป
 อันประกอบไปด้วยเครื่องแต่งตัว แล้วก็บอกให้บิคาพากลับบ้าน เศรษฐี
 ผู้บิกาก็พากลับมาถึงบ้าน แล้วบุตรก็เข้าเรือนเพื่อจะได้นอน ก็ได้แล
 เห็นแต่รูปอสุภเหล่านั้นมาปรากฏอยู่จำเพาะหน้า ก็นึกไม่พอใจของตัว
 แต่ก็ยังไม่รู้ว่าจะคิดทำอะไรต่อไป เวลานั้นก็พอมารตามาถามว่า ไป
 ดูงานเห็นสนุกอย่างไรบ้าง บุตรจึงได้บอกมารดาว่า ลูกไม่เห็นว่าจะ
 สนุกอย่างไรเลย ไปเห็นแต่รูปคนที่นอนตาย จนได้คิดตามาจนเดี๋ยวนี้
 ลูกจึงไม่มีความสุขเลย เพราะเหตุว่าลูกมีทั้งความเกลียด ทั้งความกลัว
 คนที่ตายเหล่านั้นมาคิด จนลูกนอนไม่หลับ จะเป็นเหตุอะไรก็ไม่ทราบ

มารดาจึงได้บอกว่า อย่าให้ไปคิดถึงรูปคนที่ตายเหล่านั้น ถ้าไปคิดนึก
เข้าแล้ว รูปเหล่านั้นก็มาปรากฏ บุตรีจึงได้บอกว่า ลูกไม่ได้ไปคิดถึง
รูปเหล่านั้นเลย เพราะเหตุว่าลูกมีความเกลียด และทั้งมีความกลัวด้วย
ลูกจะคิดถึงทำอะไรกับรูปเหล่านั้น ทันทันนั้นรูปอสุภาก็มาปรากฏแก่บุตรี
บุตรีจึงได้บอกมารดาว่า รูปมันมาปรากฏอีกแล้ว มารดาก็เลยตกตะลึง
เห็นไปว่าบุตรีของตัวจะเสียชีวิตไป ก็รีบมาบอกท่านสามี ๆ ก็ให้กันขึ้น
มารับไปนิมนต์พระอาจารย์มาโดยเร็ว ครั้นพระอาจารย์มาถึง ก็เล่าเรื่อง
รูปอสุภที่ได้อมาติดตาบุตรีของตนให้ฟัง พระอาจารย์จึงได้บอกว่า หนิ
รูปนี้ มันกลับไปติดรูปนั้น แล้วพระอาจารย์ก็บอกว่า เห็นจะเช็ดเรื่อง
รูปลงแล้ว นานไปจะเป็นคนหน้ารูปเสียแล้ว เพราะมีความเช็ดหลุด
ต่อรูป จะเป็นนิสัยต่อดิถีไปได้นาน เมื่อพระอาจารย์ได้พยากรณ์ดังนั้น
แล้ว ๆ ก็ลากลับไป ครั้นแล้วบุตรีของเศรษฐีก็มีความเป็นปกติ ฝ่ายว่า
บิดามารดาเมื่อได้ทราบว่า บุตรีของตนได้มีความปกติดีแล้ว ก็มีความ
ดีใจ ในเรื่องที่จะมีความหน้าต่อรูปของตัว เพื่อจะได้มีช่องโอกาสที่จะ
หาสามีให้ปกครองสมบัติต่อไป ครั้นอยู่มาก็ได้มีโอกาสดังที่ได้แก่บุตรีให้
มีสามี เมื่อบุตรได้มีสามีเป็นปกติแล้ว ฝ่ายว่าเศรษฐีผู้บิดาก็ได้ออกไป
ประพฤติพรตอยู่กับพระอาจารย์

อย่าวางใจคน

๑ อย่า ให้เสียแต้มต่อ	สามี่ ภริยา
วาง ระเบียบไว้ให้ดี	ไต่เต้า
ใจ ตรึกนึกคอยที	ดูเล่ห์ เหลี่ยมมเส
คน คิดบ่ปิดเค้า	บอกแจ้งแสดงกาย

ตำนานเทียบเรื่องนี้ มีตลกในตัว

ได้ยินมาว่า ยังมีสามี่ภริยาอยู่คู่หนึ่ง ข้างผู้ชายก็เป็นพ่อม่าย ได้มีบุตรชายติดมาคนหนึ่ง ฝ่ายข้างผู้หญิงก็เป็นแม่ม่าย ได้มีบุตรหญิงติดอยู่คนหนึ่ง ฝ่ายว่าข้างบิดาของชายและมารดาของหญิงเมื่ออยู่ด้วยกันมานานเข้า ก็มีความปรองดอง ตกลงกันว่า จะแต่งงานบุตรให้อยู่กัน แต่จ้ เป็นจะต้องแต่งงานกัน โดยประเพณีของชาวบ้าน เมื่อบุตรทั้งสองได้ทราบแล้วว่า บิดาและมารดาจะยกให้อยู่ด้วยกัน ต่างคนก็มีความวิตก เพราะยังไม่รู้ว่าในขั้นต้นเขาจะทำอะไรกัน ในเมื่อเวลาส่งตัว ก็ยังไม่ทราบ จึงได้มีความวิตกมาก ด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่ข้างผู้หญิงนั้น ดูจะมีความวิตกมาก จนถึงขั้นรณรงค์เลือกกระแสนที่อยากจะรู้แน่ เมื่อการเป็นไปเช่นนี้ เพราะอะไรเป็นเหตุ เพราะน้ำหนักนั้นแหละเป็นเหตุ เมื่อจะรวมกันขึ้นตาตั้งขังแล้ว ก็ไม่ผิดธรรมดาอะไร คงได้น้ำหนักทั้งสองทำสังด้วยกัน ถ้าจะแยกออกขังแล้ว ก็คงจะไม่เท่ากันเป็นแน่

กงจะหนักข้างหนึ่ง เบาลไปข้างหนึ่ง จึงได้มีความวิตกหวาดหวั่นในเรื่องที่จะมีผู้มีเมียบ้าง จึงได้เที่ยวถามตามผู้ใหญ่ว่า เขาจะอย่างไรกัน
 ในเบื้องต้น ฝ่ายว่าท่านผู้ใหญ่เห็นว่าพอจะหนุนขึ้นด้วยกันได้ จึงได้
 มีความแนะนำให้ว่า ในเบื้องต้นเป็นข้อสำคัญมาก ธรรมดาคนเราที่จะ
 อยู่ด้วยกัน ในขั้นต้นเราจะต้องอาศัยร่มอำนาจไว้เสียแต่แรก เราจึงจะได้
 มีอิสรภาพได้ หญิงถามว่า จะให้ทำอะไร จึงจะมีอิสรภาพได้ ผู้ใหญ่
 จึงได้บอกว่า ในขั้นต้นเป็นข้อสำคัญอยู่ที่กิริยาของเขา ต้องคอยระวัง
 เมื่อท่านส่งตัวเรา แต่เวลานั้นยังไม่กระไรนักสู้ เพราะเหตุว่าท่านผู้ใหญ่
 ยังอยู่ อิศระนั้นยังอยู่กับท่าน มีข้อสำคัญอยู่เมื่อท่านผู้ใหญ่ออกมาแล้ว
 อิศระก็ตกอยู่ที่เราทั้งสอง เราต้องคอยระวังให้จงหนัก ข้อที่จะชิงไหว
 ชิงพริบกันตรงนั้นแหละ อาการที่จะร่มอำนาจในเบื้องต้น ต้องข่มกันด้วย
 กิริยาของกาย เราต้องคอยระวังให้จงหนัก อย่าได้มีความเผอเรอ จะเสียที่
 เขา หญิงถามว่า จะให้ระวังกิริยาที่ตรงไหน ผู้ใหญ่จึงบอกว่า ให้คอย
 ระวังที่ตรงจะนั่ง ถ้าเขานั่งพับเพียบ เราก็นั่งบ้าง ถ้าเขานั่งยกเข้าขึ้น
 ข้างหนึ่ง เราก็นั่งให้เหมือนเขา ถ้าเขานั่งยกเข้าขึ้นทั้งสองข้าง เราก็นั่ง
 อย่างเขา ถ้าเขานั่งยอง เราก็นั่งบ้าง ถ้าเขาจะทำอะไร เราก็ต้อง
 ทำตามเขา จนที่สุดเขายืนขึ้น เราก็ลุกขึ้นยืนบ้างให้ทันเขา ถ้าเขาทำ
 อย่างไม่รู้แล้ว เราก็ต้องคอยทำตามเขา ทันกันแล้วก็ป็นอันเสมอกัน
 แต่ยังมีข้อสำคัญอยู่อีกอย่างหนึ่ง คือที่นอนของเรา เราต้องคอยระวัง
 อย่าให้เขาขึ้นไปนอนก่อนเราได้เป็นอันขาด เมื่อขึ้นไปถึงที่นอนด้วย
 กันแล้ว ที่นี้จะพูดจาอะไรกันก็ได้ไม่ห้าม เพราะสันการร่มอำนาจกัน

แล้ว หุญจกียกมือไหว้ แล้วก็บอกว่า เป็นพระเดชพระคุณของคุณอา
 คิฉันจะต้องเล่นเสียแต่ต้นมือ จะไปไว้ใจคนไม่ได้ มันจะไปจนใจเอง
 เมื่อปลายมือ แล้วก็ลาไปเรือน ฝ่ายว่าข้างผู้ชายก็ได้ความแนะนำเหมือน
 กัน ครั้นเมื่อถึงกำหนดงานเข้า พวกญาติเขาก็กวักกันมาช่วย ส่วนตัว
 เจ้าสาวก็วิ่งเข้าไปนอนเสียในเรือน ครั้นใคร ๆ เขาดามว่า ทำไมจึงได้
 มาอนเสีย ไม่ออกไปดูการงานของตัว ก็เลยตอบว่า ฉันเป็นคนเข้าพิธี
 จะทำอะไรไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าจะไปกระทำกิจการอะไรเข้าแล้ว ฉวย
 ว่าจะมีอันตรายเกิดขึ้น ก็จะทำให้เสียพิธีไป จะขาดทุนไปทั้งเราทั้งเรา
 เขาก็กวักกันหัวเราะเยาะ ก็ไม่มีความรู้สึกตัวที่ตัวมีความตั้งใจจะมีผัว ครั้น
 ถึงเวลาพระสวคมนตรี เจ้าบ่าวก็มานั่งฟังพระสวคมนตรี ผู้หญิงก็อุกส่ำหัด
 เทียวแอบมองดูเจ้าบ่าว ทำกิริยาตู่เหมือนจะไม่เคยเห็นกัน อันที่จริงก็
 เป็นคนบ้านเดียวกันมาเป็นนมเป็นนาน แต่แสดงกิริยาว่า ขำสามสสิ่ง
 เฟื่อง จึงได้เป็นไปจนถึงเช่นนั้น ครั้นเมื่อพระกลับไปแล้ว เวลาค่ำ
 เขาก็มีมโหรีกล่อมหอ ข้างผู้หญิงก็มีความปลื้ม เผลอวิ่งเข้าวิ่งออก ฝ่ายว่า
 ข้างผู้ชายก็เลยไม่ออกจากเรือน เลยนอนเข้าพิธีเสียยังรุ่ง ครั้นเวลาเช้า
 ก็ออกมาใส่บาตรด้วยกัน ผู้หญิงก็บังคับให้ผู้ชายจับทัพพีข้างล่าง ตัวจับ
 ข้างบน เขาก็บอกว่า ให้ผู้หญิงจับข้างล่าง ผู้หญิงก็ไม่ยอมจับข้างล่าง
 ตกลงเป็นผู้ชายต้องจับทัพพีข้างล่าง ครั้นพระฉันเสร็จ กลับไปวัดแล้ว
 เขาก็กวักกันมาช่วยจัดแจงเรือนหอ แต่ที่นอนนั้นเขายังเอาคลุมไว้ ก่อ
 เวลาค่ำจึงได้มีผู้ใหญ่มาจัดแจงปูที่นอนให้ ครั้นถึงเวลาเขาจะส่งตัว
 แม่แก่ก็เข้าไปนอนเสีย มารดาก็ต้องเข้าไปปลุกขึ้น แต่หน้าแม่แก่ก็ไม่

ล้าง ก็เลยพามาส่งตัวทั้งซัพ^๕พัน ฝ่ายว่าพวกญาติเมื่อรู้ว่าจะพาเจ้าสาวไปส่ง
 ตัว ก็พากันไปแอบมองดูว่าจะสำแดงฤทธิ์กันอย่างไร เมื่อมารดาได้พา
 ตัวเจ้าสาวไปส่งให้เจ้าบ่าวแล้ว ก็ได้ฝากฝังฉันผู้ใหญ่ แล้วก็กลับออกมา
 พอมารดาออกมา ผู้หญิงก็ลุกขึ้นชิงเปิดประตูหน้าต่างเอง นึกว่าเรือนของ
 ตัว ไม่ยอมให้ใครปิด เวลานั้นข้างผู้ชายก็ขยับลุกจะมาปิดก็ไม่ทันผู้หญิง
 ฝ่ายผู้ชายก็ยกเข้า^๕ขึ้นเพื่อจะเอื้อมมือไปหยิบหมากมากิน ฝ่ายข้างผู้หญิง
 เห็นว่าข้างผู้ชายยกเข้า^๕ขึ้นข้างหนึ่งแล้ว ก็ยกเข้า^๕ขึ้นข้างหนึ่งบ้าง ข้างผู้
 ชายเห็นว่าผู้หญิงยกเข้า^๕ขึ้นข้างหนึ่งแล้ว ผู้ชายก็ยกเข้า^๕ขึ้นสองข้าง ทัน
 ผู้หญิงก็ลุกยงโย^๕ขึ้น ผู้ชายก็ยกเข้า^๕ขึ้นขึ้น ทันผู้หญิงก็เลยลุกยงขึ้น ผู้
 ชายก็ลุกยงขึ้นตาม ตกลงเป็นลูกขนย่นสวตญัตกกันอยู่ ฝ่ายว่าคนที่แอบ
 มองดูก็เหลือทนที่จะอดกลั้นไว้ได้ ก็พากันหัวเราะกึกกักขึ้น ส่วนว่าหญิง
 ชายในเรือนนั้น ก็ไม่นึกอายนึกกระดากใจอย่างไร เมื่อต่างคนต่างยืน
 สวตญัตกกันอยู่ดังนี้ เมื่อเห็นสมควรว่ามีอำนาจเท่ากันแล้ว ผู้หญิงจึง
 ได้บอกแก่ผู้ชายว่า เธอกับฉันมีอำนาจเท่ากันแล้ว ต่างคนก็นั่งพร้อม
 กัน แต่นัยน์ตากอยจับอยู่ที่ประตูมุ้ง แต่พอผู้ชายขยับจะลุกขึ้นเข้ามุ้ง
 ผู้หญิงก็ทะเล้งลุกขึ้นเข้าสกัดหน้าไว้ ต่างคนก็ต่างจะแย่งกันขึ้นเตียง
 นอนก่อนกัน แย่งกันขึ้นจนสายมุ้งขาด ตกลงเป็นไต่^๕ขึ้นพร้อมกัน ครั้น
 ไต่^๕ขึ้นไปนั่งอยู่ด้วยกันแล้ว ที่นี้จะนอนลง ก็ต้องให้นอนพร้อมกัน เป็น
 อันจบเรื่องส่งตัวเข้าหอไว้ที่ บัดนี้จะขอกล่าวต่อไปอีกหน่อย ครั้นอยู่
 มาด้วยกันจนกระทั่งมีบุตรด้วยกัน ก็จะต้องลงมานอนข้างล่าง ครั้น
 ถึงเวลาค่ำจะพาบุตรเข้านอน ก็กางมุ้งแต่ข้างเดียว เรียกว่ามุ้งหอยกาบ

และมุ้งตะพานน้ำ บางทีก็กางข้างหัวนอนสอ มุ้ง ข้างปลายเท้าปล่อย
ทิ้งไว้ บางทีก็กางทะแยงมุ้งไว้สอ มุ้งทิ้งไว้ไม่ผูก ฝ่ายว่าสามีกลับ
ออกมาจากในวัง ก็ได้มาแลเห็นมุ้งเป็นของประหลาด จึงได้ถามภรรยา
ว่า นี่ทำไมจึงไม่ผูกปลายตีนเสียด้วย ภรรยาจึงได้ตอบว่า นอนตัวกัน
ก็ต้องช่วยกันผูกซิ ฉันไม่ใช่ว่าเธอณี จะได้ผูกไว้ให้เธอนอน ฉันนอน
ของฉันก็พอแล้ว เมื่อเธอจะนอนก็ผูกเอาซิ เมื่อสามิได้ฟังดังนั้นแล้วก็
ไม่ว่าอะไรต่อไป แล้วสามิก็ต้องผูกมุ้ง จึงได้เข้าไปนอนด้วยได้ แต่เป็น
อยู่อย่างนั้นเสมอๆ อยู่มาวันหนึ่งได้ลุกขึ้นแต่เช้าก็เข้าครัว จัดแจงแกง
ให้สามิกิน ไม่ว่าใบอะไรให้บ่าวไปเก็บมาแกง อะไรมีอยู่ในครัวก็จับใส่
ลงสิ่งละอันพันละน้อย เผอิญท่านมารดาเดินมาเห็นเข้า จึงได้ถาม
ลูกสาวว่า นั่นเอ็งแกงอะไร เห็นชุลุกชลักอยู่ ลูกสาวจึงได้บอกว่า ก็ฉัน
แกงจับใส่ ฝ่ายมารดาก็อดหัวร่อไม่ได้ จึงได้บอกว่า ตั้งแต่ข้าเกิดมา
ก็ยังไม่เคยได้ยินมาเลยที่เรียกว่าแกงจับใส่ แล้วก็เดินกลับไป ครั้นเมื่อ
สามิตื่นขึ้นแล้วก็จะมากินข้าวแต่เช้าด้วยมีธุระจะไป ฝ่ายว่าภรรยาก็ตัก
เอาแกงที่มาจากครัวแกงไว้เอามาให้สามิ แล้วบอกว่า ฉันแกงเอง สามิก็นั่ง
กินข้าวกับแกงเท่านั้น ภรรยาจึงได้ถามสามิว่า อร่อยไหม สามิก็บอก
ว่า แกงวันนี้อร่อยดี ฝ่ายภรรยาก็เลยอวดฝีมือส่งไป ครั้นแล้วท่าน
มารดาได้ยิมน่าแกงนั้นนี้อร่อยดี จึงได้ให้มาขอแกงไปชิมดู บ่าวก็ได้ตัก
เอาแกงนั้นไปให้หน้อยหนึ่ง แล้วมารดาก็ได้ลองชิมเข้าไปดู พอชดแกง
เข้าไปแล้ว ก็เลยคายลงกระโถน เหลืออยู่นั้นก็เทให้หมากิน แล้วจึง
ได้ร้องบอกว่า มิเสียแรงผิวเมียคุ้มมันช่างถูกกันจริง ครั้นอยู่ต่อๆ มา

ข้างมารดาไม่อยู่ แม่แกคิดขึ้นมาอย่างไรก็รู้ไม่ได้ พอเวลากลางวันก็เข้าไปยกโตะทองเหลืองออกมาสองโตะ แล้วก็สั่งให้บ่าวซัด ครั้นเวลาเย็นก็เรียกบ่าวไปตลาดกล้วย ไปจ่ายของที่ตลาดมาสิ่งละอันพันละน้อย แล้วก็กลับมา ครั้นเวลาค่ำลงก็จัดแจงนั่งและรวนของไว้ แล้วก็ลุกขึ้นแต่ดึก สองคนบ่าวนายด้วยกัน ช่วยกันทำของคล้ายๆ กับของสังฆทาน พอสว่างขึ้นก็จัดใส่โตะ ทั้งของขาวของหวาน เสร็จแล้วก็สั่งให้คนไปนิมนต์พระมาให้องค์หนึ่ง ครั้นพระมาถึงเข้าแล้ว พระก็ยังไม่รู้เรื่องว่าจะทำอะไรกัน พระก็ต้องนั่งคอยอยู่นั้น กว่าแม่แกจะแต่งตัวลุกแล้วเข้าไปเกือบชั่วโมง ครั้นแต่งตัวบุตรเสร็จแล้ว ก็อุ้มบุตรออกมาหาพระๆ ก็ยังไม่รู้เรื่องว่าจะทำอะไรกัน พระจึงได้ถามว่า นี่คุณจะทำอะไร จึงให้ไปนิมนต์มา แม่แกก็เรียนพระว่า ฉันจะโกนจุกบุตรฉัน พระถามว่า บุตรอายุก็ขวบ จึงได้บอกพระว่า อายุสี่ขวบ พระก็มีความสงสัย จึงได้ถามว่า คุณมันยังจะกระไรอยู่ดอกกระมัง เพราะเห็นว่ายังเด็กนัก แม่แกจึงได้บอกพระว่า บุตรของดิฉันเอง ไม่เป็นอะไรดอก นิมนต์ท่านชะยันโตเถิด พระซัดไม่ได้ก็ชะยันโตให้ แม่แกก็ตัดจุกเองและโกนให้เอง เมื่อเสร็จแล้วก็นิมนต์ให้พระฉัน เมื่อพระฉันเสร็จแล้ว ก็ถวายเงินไปบาทหนึ่ง พระก็ได้อุ่นโมทนาแล้วก็กลับไปวัด ครั้นเวลาค่ำสามก็ได้ออกจากนอนเฝ้า แม่แกก็พาจุกเข้านอนเสียในมุ้ง สามก็ยังไม่รู้ว่าภรรยาโกนจุกบุตรเสียแล้ว ต่อรุ่งขึ้นเช้าสามจึงได้เห็นว่าบุตรได้โกนจุกเสียแล้ว สามจึงได้ถามภรรยาว่า นี่อย่างไรกัน จึงได้เกิดโกนจุกลูกเสียแต่

เล็ก ๆ ภรรยาจึงได้บอกว่า เอาลูกไว้มันซึ่มักเจ็บบ่อย ๆ โกงเสียมันก็จะไค้หายไค้หายเจ็บ สามีกก็เลยนิ่งไม่ว่าอะไรต่อไป ครั้นอยู่มาอีกสี่ห้าวัน มารดาก็กลับมาถึงเข้า เด็ก ๆ มันก็ร้องว่า คุณแม่มาแล้ว คุณแม่มาแล้วอยู่ต้นท่า แม่แกเลยไค้บุตรใส่กระเอบเพื่อจะพาบุตรลงไปหาคุณยาย เมื่อคุณยายแลเห็นหลานเข้า ก็ไค้ไค้รับลงมาในเรือ แต่หลานนั้นแม่แกเอาผ้าคลุมศีรษะไว้เสีย คุณยายจึงยังไม่แลเห็นว่าหลานชายได้ โกงลูกเสียแล้ว ครั้นคนที่มารับเด็กไค้เปิดผ้าที่คลุมศีรษะออกเสีย คุณยายก็ไค้แลเห็นหลานมีศีรษะอันโล้นลอนจอน ก็เลยตกตะลึงไป แล้วจึงไค้ถามว่า นี่มันเป็นเหตุอย่างไร เด็กจึงไค้หัวโล้นไปเช่นนั้น แม่แกก็บอกว่า ตีฉัน โกงเสียเอง เมื่อมารดาไค้ฟังลูกสาวไค้บอกขึ้นตั้งนั้นแล้ว ก็เลยจะเป็นลมล้มลง ครั้นแล้วจึงไค้ถามว่า นี่มันนึกบ้าอะไรขึ้นมา จึงไค้เอาลูกเด็ก ๆ ไป โกงลูก แม่แกก็นิ่งเสีย ไม่ตอบว่าอย่างไร คุณยายก็เลยอุ้มหลานขึ้นเรือน แล้วก็ไค้ให้คนไปเรียกบุตรเขยมาถามว่า เหตุผลต้นปลายมันเป็นอย่างไรรู้ไหม จึงไค้เอาลูกไป โกงลูกแต่อายุสี่ขวบเช่นนั้น บุตรเขยจึงไค้บอกว่า กระผมก็ไม่ทราบว่ามีเหตุอย่างไรขึ้น เวลา นั้นกระผมก็ไม่อยู่ ไปนอนเฝ้าอยู่ในวัง ครั้นกระผมกลับออกมา จึงไค้มาเห็นบุตรมีศีรษะอันโล้น ผมจึงไค้ถามขึ้นว่า น้อย่างไร จึงไค้มา โกงลูกบุตรเสีย หล่อนก็บอกว่า เอาลูกไว้มันซึ่มักเจ็บบ่อย ๆ จึงไค้ โกงเสีย กระผมก็ต้องเลยนิ่งไป เพราะเห็นว่ามันก็เป็นลูกกัน ท่านแม่ยายจึงว่ามีเสียแรง ใจช่างก็จริงหนอ บุตรเขยจึงไค้เรียนว่า กระผมก็มีความโกรธ

เหมือนกัน แต่มาเห็นว่าการมันได้ล่วงเลยมาเสียแล้ว ถึงว่าจะโกรธกัน
ไปอย่างไร มันก็คงจะกินมาไม่ได้เสียแล้ว กระผมจึงต้องนั่งเสีย ท่านแม่
ยายก็เลยต้องนั่งไป ในเวลานั้นก็มีผู้มาเยี่ยมถามข่าว ท่านผู้หญิงก็เล่า
ให้เขาฟังตามเรื่องที่แม่เขาโกนจุกบุตรเขา บางคนเขาก็หัวเราะ บางคน
เขาก็ว่า มันสามสสิ่งเฟื่อง มันจึงได้เป็นไปถึงเช่นนั้นได้ พอพวกญาติ
เหล่านั้นพากันกลับไปแล้ว แม่แกก็ออกมาบอกว่า ว่านั้นอย่างไร คุณแม่
จึงได้เที่ยวเล่าให้เขาฟัง ข้างคุณแม่กับบอกว่า มึงจะทำไมกุกๆ จะเที่ยว
เล่าให้เขาฟัง เขาจะได้อะไรมันไม่เต็มบาท มันจึงได้โกนจุกลูกสี่ขวบได้
ถ้าคนคิดแล้ว เขาคงจะทำอย่างมึงไม่ได้ เมื่อได้ฟังเสียงคุณแม่รุนแรงอยู่
อย่างนั้น แม่แกก็บันดลโทสะขึ้นมามาก จึงได้กล่าวขึ้นว่า อันที่จริง
อ้ายการเรื่องอย่างนี้ก็ไม่ใช่เหตุของชาวบ้านที่จะมาเก็บเอาไปรื้อนอกรื้อน
ใจแทนพ่อแม่เขาหาควรไม่ ลูกของเขาๆ ไม่รู้หรือว่าจะที่จะช่วยอย่างไร
เมื่อมารดาได้ยินลูกสาวว่าเปรียบขึ้นดังนี้ ก็เลยเอ็ดตะโรใหญ่ ก็ลูก
ขึ้นเที่ยวหาไม้จะมาตี แม่แกก็เลยวิ่งหนีกลับมาเรือน ปิดประตูหน้าต่าง
เลยถันดาลเสียหมด ใครๆ มาเรียกก็ไม่เปิด จนเวลาค่ำลง ข้าวปลา
ก็ไม่ออกมากิน ที่นี้ก็กระทำให้เกิดวุ่นกันขึ้นทั้งบ้าน ต่างคนก็ต่างสงสัย
ไปว่า กลัวแม่แกจะผูกคอตายเสีย ตกลงเป็นต้องฟังประตูเข้าไป เมื่อ
เข้าไป แลเห็นเขาก็กินกันตกใจ ไม่มีใครจะอาจเข้าไปจับตัวได้ อันที่
จริงแม่แกแกลงนอนหลับเอามือคอดลูกไว้เท่านั้น แต่คนสำคัญไปว่า
กลัวจะตาย ต้องให้สามีเข้าไปจับตัวดู จึงได้รู้ว่าแม่แกนอนหลับ สามี

ก็เลยบอกว่า ให้ลูกขึ้นกินข้าว เมื่อแม่แกลืมตาขึ้น แลเห็นคนหลายคน
 ก็เลยถามว่า นี่ทำไมกันเป็นกองสองกอง สามี่จึงได้บอกว่า เขาพากัน
 มาดูคนนอนหลับ แล้วแม่แกก็มาแลเห็นประตูปังไป จึงได้ถามว่า นี่ใคร
 มาพังประตูเรือนเราทำไม สามี่จึงได้บอกว่า เขาพังประตูมาดูคนนอน
 หลับ แม่แกก็นึกได้ว่า นี่คงพากันตกใจ นึกว่าเราคงจะตายเป็นแน่
 จึงได้พังประตูเข้ามาดูเรา แล้วแม่แกก็หัวร่อเยาะว่า คนจำพวกนี้แพ้รู้
 เราข้อที่ว่าพากันมาตกใจจนวุ่นวายไปทั้งบ้าน ครั้นแล้วแม่แกก็นั่งกิน
 ข้าวสบายใจ ครั้นอยู่ต่อมาบุตรก็ป่วยลง ได้ถึงความตายลงโดยเร็ว
 เขาก็พากันโทษเอาว่า เพราะเหตุที่ไปโกนจุกเด็กที่มีอายุยังไม่สมควร
 เด็กจึงได้ตายไปง่าย ๆ ฝ่ายมารดาที่มาต่อว่า ว่าเอ็งทำเป็นเสนียดแก่
 บุตร ๆ จึงได้ตายลงเพราะเอ็งแท้ ๆ แม่แกจึงได้ตอบว่า คุณแม่ก็มา
 หลับตาพูดไปได้ ใครบ้างได้เกิดมาแล้วจะไม่ตาย ถึงคุณแม่ก็คงจะ
 ตายเหมือนกัน ท่านมารดาจึงได้ตอบว่า ถึงข้าจะตายก็คงไม่ตายเป็น
 เสนียดกัณฐ์ของเจ้า แม่แกจึงได้ถามว่า คนที่เขาตายกันบ่อย ๆ นั้น
 เขามีต้องเสนียดตายด้วยกันทุกคนหรือ มารดาจึงได้ตอบว่า ข้าไม่ได้
 ไปเที่ยวตรวจดูเขาได้ทั่วไป แม่แกจึงได้ตอบว่า คุณแม่จะมาลง
 โทษดิฉันทำไมเล่า อ้ายเรื่องที่คนตายนี้ มีใครบ้างที่จะห้ามปรามได้
 ว่าอย่าตายเลย เป็นอันไม่มีในโลกนี้ แต่องค์พระพุทธรเจ้าก็ยังเข้าสู่พระ
 นิพพานไป นับประสาอะไรกับปุถุชนเราที่จะไม่ตาย เป็นอันไม่มี มารดา
 จึงได้ตอบว่า ข้าได้เคยเจอเจ้าเมื่อไรว่า คนที่เกิดมาแล้วไม่ตาย ย่อม
 มีความตายอยู่ด้วยกันหมดทุกคน แต่เขาตายไม่เหมือนลูกของเจ้า แม่

แกจึงได้เถียงว่า เรื่องกายแล้วย่อมเหมือนกันหมด เว้นแต่ช้ากับ
เร็วเท่านั้น ท่านมารดาจึงว่า ข้าช้เถียงเถียงให้เสียเวลาบ่วยการ
ปัญญา แม่แกจึงได้ว่า ถึงคุณแม่จะเถียงไปก็คงสู้ดิฉันไม่ได้เป็นแน่นอน
ทำไมคุณแม่จึงได้นิ่งเสียเล่า แต่ท่านก็แลเห็นได้แล้วว่าแพ้ เมื่อ
คุณแม่ยอมแพ้แล้ว ดิฉันก็ยอมเลิกกันที

นิทานเทียบสุภาษิต

ฉบับ

พระยาดีนราชฤทธิไกร (ทองคำ สีหะโร)

(พระสุวรรณรัตน์)

ภาคที่ ๔

ไม่พ่ายไม่ถ่อเอาคืนราน้ำ

๑ ไม่พ่ายไม่ถ่อแล้ว	คืนรา น้ำเฮย
เห็นสนุกดังว่าทา	รกไชร
เสียเวลาที่เอามา	ให้หนัก เรือนา
ใครก็ว่าไม่ได้	ปล่อยให้ละเลิงใจ

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ไถ่ยืมมาว่า ยังมีชายคนหนึ่งชื่อนายวุ่น เป็นคนสนุกอยู่ใน
การพูดและการเล่น และมีอะไรที่อะไรเล่าให้ฟังได้ต่าง ๆ มีนิทาน
เป็นต้น มักชอบไปช่วยกิจการ มีโกนจุกและงานบ่าวสาวเป็นต้น ถ้า
แม้ว่านายวุ่นไปช่วยงานที่ไหนแล้ว ผู้ที่ไปช่วยด้วยกันมักพอใจ แต่
เจ้าของงานอยู่ข้างจะไม่พอใจ ด้วยเหตุว่ามักจะชักใบให้เรือเสีย พอเขา
จะทำกิจอะไรกันขึ้นแล้ว ก็พากันไปโปกหาเสียที่นายวุ่นเช่นนี้ เพราะ
ฉะนั้น เจ้าของงานจึงไม่เป็นที่พอใจ โดยอาการของนายวุ่นดังกล่าวมา
อยู่มาวันหนึ่ง นายวุ่นได้ทราบว่าที่บ้านน้ำสาวจะทำบุญเป็นการจะตักจุก
บุตรของน้ำ กรันถึงวันกำหนดกาล นายวุ่นก็ไปที่บ้านน้ำสาว เพื่อ
จะไปช่วยงานน้ำ กรันถึงบ้านก็ขึ้นไปหาน้ำ ยกมือไหว้ ฝ่ายว่าน้ำสาวก็

รู้สึกว่ายัยคนนั้นมาแล้ว ก็คงจะเที่ยวชักใบให้เรือเสียเป็นแน่ โดยที่ได้เคยเห็นฤทธิ์กันมาแล้ว ครั้นจะให้ช่วยทำอะไรก็กลัวจะเสียการ ก็เลยบอกว่า มาช่วยกันก็เป็นการดีแล้ว แล้วนายวุ่นก็ไปเที่ยวเดินดูที่นั่นบ้าง ที่นี้บ้าง เพื่อจะหาโอกาสพูดเล่น เมื่อใครเห็นก็ทักถามว่า มาเมื่อไร นายวุ่นก็ตอบว่า มาเมื่อเห็น เขาก็ตอบว่า ถูกแล้วว่ามาเมื่อเห็น อ้ายเมื่อก่อนเห็นนั้นอยู่ที่ไหน นายวุ่นก็ตอบว่า อยู่ที่ไม่เห็น เขาก็ตอบว่า ถูกแล้วว่าอยู่ที่ไม่เห็น เพราะไม่เห็น จึงได้ถามว่าอยู่ที่ไหน เมื่อเห็นแล้วจะต้องถามกันทำไม นายวุ่นจึงตอบว่า ฉันอยู่ที่นี้ แล้วเขาก็ถามว่า มาช่วยทำอะไรเป็นการเป็นงาน นายวุ่นจึงได้ย้อนถามว่า กิจการที่เราจะทำลงนั้น จะสำเร็จด้วยอะไรเป็นหลักก่อน จึงจะเป็นกิจการงานขึ้นได้ เขาก็ตอบว่า การที่จะสำเร็จขึ้นได้ ก็ต้องสำเร็จด้วยใจคิดนึกขึ้นก่อนแล้ว กายวาจาก็ต้องกระทำต่อไป จึงจะสำเร็จขึ้นได้โดยความต้องการของตน เมื่อน้ำสาวมาได้ยินเข้าดังนั้น ก็เลยมาห้ามคนเหล่านั้นเสียว่า อย่าโต้ตอบเถียงกับเขาเลย มันไม่มีที่สุกลงคอก กับอ้ายคนไม่รู้จักจบ เมื่อนายวุ่นเห็นว่าน้ำมาห้ามดังนั้นแล้ว ก็เลยไปที่อื่นๆต่อไป เมื่อพวกที่ยังไม่ได้เห็นนายวุ่นมา เมื่อได้เห็นเข้าแล้ว เขาก็พากันถามว่า นายมาช่วยทำอะไรในงานนี้ นายวุ่นจึงได้ตอบว่า มาช่วยดูแลในการปฏิบัติพระ เขาถามว่า ทำไมพระจึงยังไม่มาเล่าจนบัดนี้ นายวุ่นจึงได้ตอบว่า พระมาแล้วแต่ยังไม่ถึง เขาถามว่า เมื่อไรพระจะมาถึงเล่า นายวุ่นจึงได้ตอบว่า พระท่านคงมาถึงในวันนี้เป็นแน่ เมื่อน้ำสาวมาได้ยินเข้าอีก จึงได้ห้ามพวกเหล่านั้นเสียว่า อย่าไปโต้เถียงกับเขาเลย มันไม่มีงานกับใครแล้ว ขอเลิก

กันเสียที เสียเวลาเปล่า เมื่อนายวุ่นมาได้ยินเสียงนำสาวว่าดังนั้น ก็ไปแวะ
ที่อื่นต่อไป พวกนั้นเขาจึงได้ถามว่า นี่มาช่วยทำอะไรในงานนี้ นายวุ่น
จึงได้ตอบว่า มาช่วยดูแลกิจการทั่วไป เขาถามว่า มาช่วยชักคอกคนคอก
กระมัง นายวุ่นจึงได้ตอบว่า มันก็เป็นได้ดังนั้นแหละ เมื่อดูแลกิจการอะไร
มันไม่ถูกตาเข้าแล้ว มันก็ต้องว่ากล่าวกันขึ้นบ้าง มันก็เท่ากับเที่ยวชักคอก
เขาเหมือนกัน แล้วเขาก็ร้องบอกว่า พระมาแล้ว นายวุ่นก็เลยลงไปรับ
พระ เมื่อพระขึ้นมาร่วมกันแล้ว ก็ได้ถามพระว่า ท่านอยู่วัดไหน
พระได้บอกว่า อยู่วัดมหาธาตุ นายวุ่นถามว่า ชื่อว่าวัดมหาธาตุ มีธาตุ
อะไรบ้างในวัดนั้น พระจึงได้ตอบว่า มีธาตุ ๔ และธาตุ ๖ อยู่ในวัดนั้น
จึงได้เรียกว่า วัดมหาธาตุ เพราะเป็นที่ประชุมธาตุใหญ่ มีทั้งธาตุ ๔
และธาตุ ๖ ดังนั้น นายวุ่นก็ถามองค์ที่ ๒ ต่อไปว่า ท่านอยู่วัดไหน
พระจึงได้ตอบว่า อยู่วัดโบสถ์ นายวุ่นถามว่า เขาว่าวัดโบสถ์มีตันโตนคอยู่
๗ ตัน มีอยู่จริงหรือที่วัดนั้น พระตอบว่า มีอยู่จริง นายวุ่นถามว่า มีอยู่
ตรงไหนในวัดนั้น พระตอบว่า มีอยู่ที่หน้าโบสถ์ ๓ ตัน มีอยู่ที่หลัง
โบสถ์ ๒ ตัน มีอยู่ข้างโบสถ์ข้างละ ๑ ตัน เมื่อประสกไม่เชื่อ ก็ไปดูเอาเด็ก
คนที่เขานั่งฟังอยู่ที่นั่น เขาเห็นว่าไม่เป็นเรื่องเสียแล้ว เขาก็เอ่ย
อาราธนาศีลขึ้น ก็เลยตกใจ จึงได้ลุกออกมา แล้วก็เลยบอกให้เด็กที่จะ
โตนจุกรับศีล เมื่อพระสวดมนต์จบแล้ว ก็ได้เอาน้ำร้อนเข้าไปถวาย
พระ แล้วได้ถามพระว่า ไปรค เขาแปลว่าอย่างไร พระได้ตอบว่า เขา
แปลว่า เปรต นายวุ่นถามว่า สระโอ ทำไมจึงได้แปลว่าเปรตอย่างไรได้

พระไต่ตอบว่า เขาแปลให้ลึกเข้าไปเป็นสองชั้น ต้องเอาสระโอมมาเป็นสระเอเสียก่อน จึงจะแปลว่าเปรตได้ นายวุ่นถามว่า โปรตนี้เขาแปลว่า โปรตไม่ใช่หรือ พระไต่ตอบว่า โปรตกับเปรตมันเป็นคู่กันมานานแล้ว แม้จะเอา โอ เป็น เอ ก็แปลว่าเปรต ถ้าจะเอาเอเป็นโอก็ต้องแปลว่าโปรต แล้วพระก็ลากลับวัด เมื่อพระกลับวัดแล้ว เขาก็เลี้ยงดูกัน เมื่อเสร็จธุระการเลี้ยงกันแล้ว เขาก็มีเสภากันต่อไปในค่ำวันนั้น ฝ่ายว่านายวุ่นก็ไปเที่ยวแอบนอนเสียจนเสภาเขาเลิกกัน ที่นี้ก็เป็นเวลาเขาจะนอนพักเอาแรงไว้ เพื่อจะได้ตื่นขึ้นแต่เช้ามีค ที่นี้ก็เป็นเวลาของนายวุ่นต่อไปที่จะได้เที่ยวเหยยโน้นถามนี้ เพื่อจะมีให้คนเหล่านั้นหลับลงได้ แล้วก็เลยเล่านิทานให้คนเหล่านั้นฟังต่อไปว่า ยังมีท่านสมภารวัดเหนือกับวัดใต้ เขานิมนต์ลงมาสวนดอกที่วัดกลาง ท่านสมภารวัดกลางเป็นพระอุปัชฌาย์ ครั้นถึงเวลาเขาก็พากันมาพร้อม ทั้งเจ้านาคและพระคู่สวด ฝ่ายว่าอุบาสกคนหนึ่งก็ร้องถามขึ้นมาว่า ท่านทั้งสองได้ปลงอาบัติกันแล้วละหรือ พระคู่สวดสององค์ได้ตอบเขายังว่า ยัง เขาจึงได้บอกว่า ให้ออกไปหน้าโบสถ์ จะได้ปลงอาบัติกัน ให้อาบัติของท่านตกเสียก่อน ฝ่ายว่าท่านวัดเหนือกับวัดใต้ก็ยังไม่เข้าใจ ว่าเขาจะปลงอาบัติกันอย่างไร เพราะเหตุว่าอยู่วัดละองค์เท่านั้น แต่เขาได้บอกว่า ให้ออกมาหน้าโบสถ์ จำเป็นก็ต้องออกมาตามเขา ครั้นได้ออกมาหน้าโบสถ์ด้วยกันแล้ว ต่างองค์ก็ต่างแลดูกันอยู่ ก็บังเอิญท่านองค์หนึ่งแสดงตัวให้เป็นเหตุขึ้น ก็

สบงมันเลือนจะหลุดลงมา ท่านองค์นั้นก็เอามือไปเหนี่ยวสบงไว้ คุก
 ท่าเหมือนจะเหน็บรัง ฝ่ายว่าท่านอีกองค์หนึ่งเห็นไปว่าท่านองค์นั้น
 เหน็บรังแล้ว ก็คงจะเล่นงานเราเป็นแน่ ก็เลยปลดสังฆาฏิลงวางไว้
 ทาก็คอยจับระวังตัวอยู่ ฝ่ายว่าท่านอีกองค์หนึ่งเห็นว่าท่านนั้นปลด
 สังฆาฏิลงดังนั้น ก็เลยเปลื้องปลดสังฆาฏิและจีวรลงไว้บ้าง แต่ท่าน
 วัดไ้ใจเร็ว ก็โดดเข้าไปจะต่อยเอาก่อน ฝ่ายว่าท่านวัดเหนือตาท่านไว
 ก็ปิกไว้ได้ทัน ที่นี้เล่นกันขลุมนจนไม่มีท่า ฝ่ายว่าท่านวัดไ้ไ้เจ็บมาก
 เพราะเป็นคนโมโหร้าย ฝ่ายว่าท่านวัดเหนือเป็นมวยหลัก จึงได้มีความเจ็บ
 น้อย จนถึงที่สุดก็ลงปล้ำกอดคอกันไว้ ท่านวัดไ้บอกท่านวัดเหนือว่า
 เห็นจะตกละนะอาบัตติของเรา ท่านวัดเหนือจึงได้ตอบว่า เห็นจะตกละ
 แต่กว่าจะตกได้แต่ละตัวก็เล่นเอาแก้วตาพรายทุกที ฝ่ายว่าพวกที่มาช่วย
 ยังไม่เคยเห็นพระท่านปลงอาบัตติกัน ก็พากันร้องขึ้นว่า เต็มที ถ้าขึ้นให้
 ท่านปลงกันบ่อย ๆ เช่นนี้แล้ว ต้องฉันเลือดแรงเป็นแน่ เมื่อท่านทั้งสอง
 ได้ปลงอาบัตติกันตกแล้ว ก็กลับเข้าไปนั่งอยู่ในโบสถ์ ต่างองค์ก็ต่างมองดู
 แผลกัน ตกลงเป็นท่านวัดไ้เจ็บมาก จนตีมาไม่ใคร่จักขึ้น เพราะหน้า
 บวม เลยการอุปสมบทไม่สำเร็จ สำเร็จแต่การบรรพชา เป็นเหตุด้วยพระ
 ที่จะนั่งหัดกบาส ฝ่ายว่าพวกผู้หญิงที่ท้าว เมื่อได้ฟังนิทานก็เพลินไป
 จนจวนจะสว่างขึ้นมาก ก็พากันนอนหลับไปทั้งนั้น พอสว่างขึ้น เจ้าของ
 งานเห็นว่าที่โรงครัวเงียบไป จึงได้เดินลงไปดู ก็เห็นว่าพากันนอนหลับอยู่

ทั้งนั้น ฝ่ายว่าเจ้าของงานก็มีความพอใจ ก็รีบไปปลุกกันขึ้น ต่างคนก็ลุกขึ้นจ้วเจียไปถามกัน แล้วเจ้าของบ้านก็ได้ความว่า อ้ายหมอวุ่นคนเคียวกระทำให้คนอื่น ๆ ออกนอน เจ้าของงานจึงได้ว่า อ้ายคนเช่นนั้นแหละ มันเข้าตำราว่า ไม่พ่ายไม่ถ่อเอาคืนราน้ำ จึงกระทำให้เสียงานเสียการไป โดยที่ไม่เป็นการจำเป็น เมื่อนายวุ่นเห็นว่าคนเขาอนหลับกันเสียหมด ไม่มีใครจะคุยด้วย ก็เลยกลับไปบ้านเสีย เพื่อจะมิให้น้ำดาวคำ่ว่าต่อไป

เรื่องที่ ๑๔

ก่อนหน้าว่ามะพลับ ลับหลังว่าตะโก

๑ คนเราก่อนหน้าว่า	มะพลับ
ลับหลังว่าตะโกลับ	เปลี่ยนถ้อย
เห็นยังไม่ควรนับ	ถือว่า นายเฮย
เพราะว่ายังต่ำต้อย	แต่ต้องคล้อยไปพลาง

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินมาว่า ยังมีชายคนหนึ่งไต่อยู่วัดมาแต่เล็ก ได้ร่ำเรียน
 วิชาการมีความรู้ต่าง ๆ มีหนังสือไทย หนังสือขอมเป็นต้น แต่เด็กหนุ่ม
 คนนั้นได้มีความฉลาดมาแต่เล็ก ๆ แล้ว มีความต้องการคิดจะเป็น
 ครูอาจารย์เขา มักเสาะแสวงหาคนที่มีความรู้ แล้วหมั่นนั่งไต่ผู้ใหญ่
 เพื่อจะได้คอยฟังถ้อยคำที่พูดจากัน โดยเหตุต่าง ๆ มีเรื่องขั้วราชการ
 เป็นต้น จึงได้มีความฉลาดขึ้นในเรื่องพูดจาแนะนำผู้อื่น แต่เป็นคนมี
 ทรวิสัยล้าอยู่สักหน่อย ครั้นเมื่อมีอายุโตใหญ่ขึ้น ก็ได้เข้าไปสอบสวนใน
 สนาม ก็ได้เป็นนักเรียนชั้นตรชน ครั้นได้มีความรู้เจริญขึ้น ก็ได้เป็น
 ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในอำเภอนั้นต่อมา เมื่อตนได้เป็นผู้ใหญ่บ้านขึ้นแล้ว ก็มี
 หน้าที่จะต้องไปหากำนันอำเภอนั้นเป็นที่คุ้นเคยกันขึ้น ก็มีความหมั่นไปมา
 หาสุ่ต่อกำนันอำเภอบ่อย ๆ ด้วยมีความประสงค์จะไปล้วงกระเป๋าคนทั้ง
 สองด้วยมีวาจาอันไพเราะที่จะได้อุดหนุน ส่งเสริมคนทั้งสองให้เลื่องจนมี
 ความเฟลอตัวได้แล้ว ก็ค่อย ๆ คอยหยิบการงาน มีการปกครองเป็นต้น

เมื่อได้ล้วงกระเป๋าสองข้างได้แล้ว ก็มีความยกย่องในความรู้ของคน
ทั้งสองแต่จำเพาะหน้า เพื่อจะได้ให้กำนันอำเภอเห็นว่าตัวเป็นคนซื่อตรง
ต่อกำนันอำเภอ จนอำเภอมีความพอใจเชื่อถือ จนถึงกะให้ดูแลการงาน
แทนหูแทนตา แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่ยอมตัวลงว่าอำเภอเขาเป็นนาย ยัง
นึกอยู่ว่าอำเภอสู้ตัวไม่ได้ ลับหลังมาแล้วก็ติเตียนว่า อำเภอมีความโง่
กว่าตัวอยู่เสมอ แต่อันที่จริงอำเภอไม่เป็นคนโง่เขลาอะไรเลย เป็นแต่
คนไม่ชอบการงานที่วุ่นวาย อยากหาแต่ความสุขอยู่เฉยๆ เท่านั้น เมื่อ
อาการของอำเภอได้เป็นไปเช่นนั้น ผู้ใหญ่บ้านจึงได้มีความกำเริบขึ้นโดย
ความที่ตัวได้สั่งการเด็ดขาดแทนอำเภอได้ ผู้ที่มีปัญญาอันเลวทรามแล้ว
ก็ต้องหันเข้าหาผู้ใหญ่บ้าน เพื่อจะได้มีความสุขที่จะไม่ต้องถูกกะเกณฑ์
อะไร เมื่อการงานเป็นไปอยู่เช่นนั้น กำนันก็ต้องอยู่ในความบีบคั้นของ
ผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นกำนันก็ต้องค้นหาความสุขต่อไปโดยที่คับแคบ
ใจ เพราะกำนันก็ถืออยู่ว่าตัวก็มีความรู้เหมือนกัน พอที่จะหาความ
สุขต่อไปได้ ตกลงเป็นกำนันก็ต้องลาออก เมื่อที่กำนันนั้นว่างลงแล้ว
อำเภอก็จะตั้งให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นต่อไป ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่รับเป็นกำนัน
เพราะเป็นคนฉลาดในการที่จะหาช่องไว้ เพื่อจะได้มีข้อความติเตียนเล่น
เพราะไม่ใช่หน้าที่ของตัว ถ้าเขารับหน้าที่จำเพาะตนเข้าแล้ว จួយว่า
พลาดพลั้งเข้าแล้ว ก็จะเป็นที่ครหาติเตียนได้ เพราะฉะนั้น จึงไม่เข้า
รับตำแหน่งหน้าที่กำนัน อีกประการหนึ่ง กำนันที่ต้องลาออกจากหน้าที่
กำนันนั้น ใครๆ เขาก็รู้อยู่แล้วว่าได้ลาออกเพราะความคับใจ ครั้นผู้ใหญ่
บ้านจะตรงเข้าไปรับเอาหน้าที่กำนันในเวลานั้น คนทั้งหลายก็พากันติเตียน

ได้ ว่าเราเป็นผู้ไล่ที่ท้าวัง เพราะฉะนั้น ผู้ใหญ่บ้านจึงไม่รับในตำแหน่ง
หน้าที่กำนัน เมื่อการเป็นอยู่เช่นนี้ หน้าที่กำนันก็ต้องว่างอยู่ อำเภอ
ก็ต้องขอแรงให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยดูแลในหน้าที่กำนันนั้นต่อไป ทกลงผู้
ใหญ่บ้านกลับได้มีอำนาจตลอดแขวงอำเภอนั้น ครั้นต่อ ๆ มาเห็นว่า
คนที่จะขัดขวางโต้ตอบตนได้นั้น มีความเสื่อมทรามลงไปโดยเหตุต่าง ๆ
มีผู้ลาออกเป็นกัน เมื่อแลเห็นมีแต่คนชั้นหลัง ๆ จำเป็นที่จะต้องหันเข้า
หาตนแล้ว จึงได้เข้ารับหน้าที่กำนันต่อไป ก็เมื่อได้เป็นกำนันขึ้นแล้ว
ก็มีผู้คนมาปรึกษาหารือด้วยกิจการต่าง ๆ มีในทางหนังสือไทยเป็นต้น ก็
มีความยินดีที่จะเล่าบอกแนะนำให้ เพราะมีความยินดีที่มีประสงค์อยู่แล้ว
ที่อยากจะเป็นครูอาจารย์ แต่คนในจำนวนอำเภอนั้นได้หมดคนที่ดี ๆ
ไปเช่นนี้ ท่านทั้งหลายจะเข้าใจว่า ในอำเภอนั้นได้เสื่อมไปหรือว่าได้
เจริญขึ้นอย่างไร ทั้งคนที่ไม่ตรงต่อมิตรที่ได้กล่าวมาแล้วเช่นนี้ ก็แล้ว
แต่จะเห็นควรเทอญ

เรื่องที่ ๑๕

นมนานกลิ้งอก

๑ นม อะไรเช่น ^๕ นข้าง	ยานหลาย
ยาน มากหากได้อาย	เช่น ^๕ น
กลิ้ง พัดตัด ^๕ ก็ตาย	เป็น ^๕ แน่ นาพ่อ
อก หนัก ^๕ ที่จักหล	ซ่อนเร้นเป็น ^๕ น่ายาย

ตำนานเทียบเรื่อง^๕นี้

ได้ยินมาว่า ยังมีหญิงแม่มาอยู่คนหนึ่ง และได้มีบุตรชาย
อยู่คนหนึ่ง ได้มีความพอใจรักใคร่บุตรนั้นเป็นอันมาก เพราะได้เลี้ยง
มาแต่เล็กจนคุ้มใหญ่ เพราะว่าบิดาทายเสียแต่เล็ก ๆ จึงได้มีความรักใคร่
อยู่มาก แต่บุตรนั้นได้ประพฤติกการชั่วต่าง ๆ เป็นนักเลงเข้าบ่อนและสุบ
ยาฝิ่นเป็นต้น เพราะเหตุว่ามารดาตามใจเกินไป อยู่มาวันหนึ่งพวกญาติ
ก็มาหามารดาของชายคนนั้น จึงได้ถามว่า เหตุไรพี่จึงได้ตามใจให้บุตร
เสียคนไปเช่นนั้น ฝ่ายว่ามารดาของชายนั้นจึงได้ตอบว่า ทำไมจึงได้พา
กันเห็นไปว่าพี่ได้ตามใจบุตรจนเสียคนไปเช่นนั้น แท้จริงพี่ก็ได้ห้ามปราม
อยู่เสมอ แต่มันก็ไม่ฟัง จะให้พี่ทำอย่างไร ว่าเข้มนักก็ไปเย็น ว่าเย็นมัน
ก็ไปเข้าอยู่อย่างนี้ จะให้พี่ทำอย่างไรต่อไป พวกญาติจึงได้ตอบว่า ฉันไม่
เห็นว่ามันจะยากอย่างไร ธรรมดาว่าคนเราไม่ว่าลูกหรือหลาน ถ้าอยู่
ด้วยกันว่ากันไม่ได้แล้ว ก็ยอมตัดหางปล่อยวัดกันเท่านั้นเอง แม้ว่าเรา
จะขึ้นเอามันไว้ก็มีแต่ความขายหน้าทุกคืนวัน เป็นอันล่อให้เขามาถูถูก

หมิ่นเราหาควรไม่ ก็เมื่อพี่สาวได้ฟังถ้อยคำเข้าตงนั้นก็ไม่ใช่ที่พอใจ ในถ้อยคำอันนั้น จึงได้ตอบว่า คนเราจะเอาแต่ใจของตนแล้วก็ไปอัน พุทไถ่ง่าย ๆ แต่การที่จะทำลงนั้นมันยาก ถ้าหากว่าจะให้เป็นไปได้ ดังที่พูดเช่นนั้น ก็เพราะว่าผู้นั้นยังไม่ถึงตัวเข้าเอง จึงพูดไถ่ง่าย ๆ เพราะไม่มีที่เกี่ยวของของตัว จึงได้พูดตัดช่องน้อยเอาแต่อำเภอใจของตัว ครั้นแล้วก็รู้สึกตัวขึ้นได้ว่า ข้อที่พูดออกไปนั้นอยู่ข้างจะรุนแรงไป จึงได้ พุทกลบเกลื่อนเสียว่า ข้อที่มามากเตือนพี่น้องนั้นก็เป็นการศึกษาของพี่ ครั้นพี่จะ กระทำลงไปอย่างนั้นมันก็ยากเหมือนกัน เพราะพี่ตรองเห็นแล้วว่า ครั้น เราจะตัดทิ้งเสียไม่เป็นธุระ มันก็คงจะตายเป็นแน่ เมื่อมันได้ตายลงแล้ว หนักก็จะเกิดอภัยความครหานินทาเราขึ้นด้วยเหตุต่าง ๆ มีทอดทิ้งเสียจน ตายเป็นต้น เขาก็จะพากันนินทาว่าร้ายเราได้ว่า ลูกคนเดียวข้างทั้งให้ ไปตายอยู่กลางถนนเช่นนั้น เราก็คงได้รับความครหาติเตียนเหมือนกัน ตกกลางคืนเราจะต้องรับอยู่แล้ว เราก็ต้องเลือกเอาข้างที่ไม่ปล่อยให้มันไป ตายกลางถนน เห็นจะดีกว่าที่เราปล่อยให้มันไปตายตามถนน เพราะ ฉะนั้น พี่จึงเห็นว่า เป็นกรรมของเราแล้ว - เราก็ต้องอนุเคราะห์มันไป จนกว่าจะสิ้นกรรมลงด้วยกัน เมื่อพวกญาติเขาเห็นว่าไม่ใช่ที่พอใจแล้ว เขาก็พากันกลับไป

เรื่องที่ ๑๖

หยิบเล็บเจ็บเนื้อ

๑ หยิก	อะไรเข้าไวย่อม	เจ็บเล็บ	นาพ่อ
เล็บ	ที่กดก็เจ็บ	เล็บใช้	
เจ็บ	เหลือเจ็บเป็นเหน็บ	ที่เล็บ	หยิกนา
เนื้อ	ที่ถูกเล็บไว้	ย่อมได้เดือดร้อน	

ตำนานเทียบเรื่องน

ได้ยินมาว่า ยังมีสามีภรรยาอยู่คู่หนึ่ง อยู่ด้วยกันมานานจนได้มีบุตรด้วยกันเป็นหลายคน ก็มีความทะเลาะทุ่มเถียงกันโดยธรรมดาของผัวเมีย ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง ฝ่ายว่าภรรยาก็ไปเที่ยวเสียจนเวลาเย็นก็ยังไม่กลับ ฝ่ายว่าสามีเห็นว่าเย็นแล้ว ก็ยังไม่เห็นภรรยากลับมา ก็กิดอ่านหุงข้าวขึ้นไว้ ครั้นแล้วภรรยาก็กลับมา สามีจึงได้ถามภรรยาว่าไปข้างไหนมาเย็นจนปานนี้ ภรรยาก็บอกสามีว่า ไปอยู่ที่บ้านโน้น สามีจึงได้บอกว่า จะนอนกินข้าวเย็นเสียที่บ้านโน้นก่อน จึงค่อยมากิจจะดี ภรรยาจึงได้ตอบสามีว่า ไม่ได้ไปนอน คอยให้เขาตำข้าวกินคอกนั่งพูดอยู่กับพี่แก ก็เลยเย็นไป สามีจึงได้ว่า ใครจะไปว่ากระไร ข้าวที่นี้มันจืดเสียแล้ว ไปตำกินข้าวร้อนก็ได้ ใครจะไปว่ากระไรใครได้ ภรรยาจึงได้ตอบสามีว่า อ้ายเรื่องเช่นว่ามานี้ ถ้าคิดจะไปหาข้าวร้อน ๆ กินแล้ว มันก็คงจะไม่ได้อยู่มาเสียนานแล้ว สามีก็ขัดใจ บ่นคาสาโทสะขึ้นมาจึงว่า มึงไป ๆ เสียเถยวันี้ ภรรยาจึงได้ตอบว่า กูไม่ไป ที่ของกู ๆ จะ

อยู่ สามีจึงได้ตอบว่า ที่ของมึงก็เรือนของกู ๆ ไม่ให้มึงอยู่ ที่นี้ต่างคนต่างรุนแรงกันขึ้น จนถึงกล่าวคำหยาบช้ำกันขึ้น เมื่อบิดามารดาของหญิงไฉนเข้าคังนั้น ก็พากันมาเพื่อจะช่วยบุตรสาวของตน ท่านพ่อตาจึงเอ่ยถามลูกเขยขึ้นว่า ทำไมจึงไม่ต่อกันแต่ส่วนตัว กลับมาให้กระเทือนถึงข้าเข้าด้วย บุตรเขยจึงได้ตอบว่า ส่วนพ่อสิจะมาออกรับเอง ว่าฉันค่ากระเทือนถึงพ่อเข้าด้วย ที่ลูกสาวค่าฉันก็กระเทือนถึงพ่อฉัน พ่อจะตัดสินว่าอย่างไร ฝ่ายพ่อตาก็เอ่ยขึ้นว่า อ้ายนี้ปากแข็งนัก ประเดี้ยวพ่อตองเดี้ยวเอง ลูกเขยจึงได้ตอบว่า พ่อจะตองได้แต่ที่เขายอมให้ตองเท่านั้น ถ้าเขาไม่ยอมให้พ่อตองแล้ว ก็ยากอยู่ที่จะตองเขาได้คังใจ เขาก็อ้อมมีมือมีศอกอยู่เหมือนกัน ฝ่ายว่าพ่อตาก็รำเข้าไป เพื่อจะเตะและจะตอง เจ้าลูกเขยก็ถือไม้ตะพดไว้ แล้วร้องบอกว่า อย่าเข้ามาเวลานี้ เจ้าพ่อตาก็หนีกร้าม ไม่อาจเข้าไป พ่อกำลังพ่อตากับลูกเขยเถียงกันอะอะอยู่นั้น ฝ่ายว่าบิดาของลูกเขยก็เข้ามา ตรงขึ้นไปบนเรือนลูกชาย ก็แลเห็นท่านเกี้ยวตองเงินหมุนกว้างอยู่ จึงได้ถามขึ้นว่า เกมมันเป็นอย่างไกันขึ้น มันจึงได้ร่อนถึงผู้ใหญ่ ฝ่ายว่าข้างเกี้ยวตองก็ได้บอกว่า ผัวเมียมันทะเลาะกัน ถึงกับต่อกันถึงบิดามารดาให้กระเทือนถึงรากแก้วฉันไฉนเข้า ฉันก็เดินมา เพื่อจะมาห้ามทั้งสองฝ่ายให้เลิกกัน ฝ่ายว่าเจ้าลูกเขยไม่ยอมเลิก กลับหาว่าภรรยาต่ำประจานถึงบิดามารดาของตัว ฝ่ายว่าข้างพ่อผัวได้ฟังคังนั้นเข้าแล้ว ก็มีความโกรธขึ้นมาบ้าง จึงได้ถามเกี้ยวตองว่า จะตัดสินว่าใครผิด เพราะต่างคนก็ต่างต่อกัน ฝ่ายว่าเจ้าพ่อตาขอกรับเอาไว้ มันต่อกันให้กระเทือนถึงรากแก้ว เมื่อพ่อผัวได้ฟัง

เขาคงนั้น จึงได้บอกว่า เมื่อมันกระเทือนเข้าถึงรากแก้วข้างโน้นแล้ว
 ข้างก็จะออกรับเอาข้างว่า มันกระเทือนถึงรากแก้วข้างเข้าข้างเหมือนกัน
 เมื่อกำลังทู่เมียงกันอยู่ ก็พอกำนั้นมาถึงเข้าจึงได้ถามว่า เหตุผลต้น
 ปลายมันเป็นอย่างไรงั้น ท่านก็ต่างบอกกันนั้น ตามเรื่องที่ได้กล่าว
 แล้วให้กำนั้นฟัง เมื่อกำนั้นได้ฟังดังนี้แล้ว กำนั้นจึงได้กล่าวว่า ธรรมคา
 หยิกเลียบแล้วมันก็ต้องเจ็บเนื้อด้วยกัน แล้วบอกว่า ให้เลิกกันเสียที
 เพราะเหตุว่ากำนั้นก็เป็นญาติอยู่ด้วยกันทั้งสองฝ่าย แล้วกำนั้นแกจึงได้ว่า
 อันที่จริงแล้ว ตัวข้าเองก็ต้องได้รับคำตำหนิทั้งสองฝ่าย แต่ข้าไม่ถือเอา
 ถ้อยคำทั้งสองฝ่ายไปแบกไว้ให้หนักใจข้าเปล่า ๆ แล้วแกก็ไล่พวกลูก
 หลานให้กลับไปบ้านด้วยกันทั้งสองฝ่าย ตกลงเป็นต้องเลิกกัน

เรื่องที่ ๑๗

เขาเกลียดกลัวว่าเขากลัว
เขาซึ่งนำหน้ากะลาหัวว่าไม่รู้เท่า^ๆ

๑ คนเข้าใจผิดด้วย	เมามัว นาพ่อ
เขาเกลียดกะลาหัว	ห่อนรู้
กลัวคิดว่าเขากลัว	จึงเห็น ผิดเสีย
ยกยศเทียวกตัญญู	ใหญ่ให้ไว้รำคาญ

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ได้ยินมาว่า ยังมีขุนไม่เต็มรางอยู่คนหนึ่ง อยู่ในบ้านแห่งหนึ่ง
แต่ขุนไม่เต็มรางนั้นเป็นคนพอใจพูดคุยกับคนช่มช่าอยู่เสมอ ไม่ว่าพูด
กับใคร จนชาวบ้านหมั่นนั้นมีความไม่พอใจด้วยกันมาก แต่เป็นการ
จำเป็นที่อยู่บ้านเดียวกัน เมื่อพบปะกันเข้าก็ต้องพูดจากันไป อยู่มา
วันหนึ่งยังมีชายคนหนึ่งเที่ยวมาที่บ้านหมั่นนั้น ก็มีคนมานั่งพูดจากันโดย
คุ้นเคยกันมาบ้าง แล้วชายที่มาก็ถามขึ้นว่า ฉันได้ยินข่าวอยู่ว่า ท่านขุน
อะไรไม่ทราบเป็นคนสำคัญอยู่ในการพูด ว่าอยู่ในบ้านนี้มีจริงหรือ ชาย
คนหนึ่งก็ตอบว่ามีจริง ชายที่มาก็จึงได้ถามว่า ชื่อขุนอะไร อยู่ในตำแหน่ง
กรมไหน ชายคนนั้นจึงได้บอกว่า เติมจะเป็นอะไรและจะอยู่ในตำแหน่ง
ไหนก็รู้ไม่ได้ เป็นแต่พวกชาวบ้านเขาพากันเรียกว่า ขุนไม่เต็มราง
พอให้เข้าใจกันได้เท่านั้น ชายที่มาก็จึงได้ถามขึ้นว่า ที่นี้เคยมาบ้างหรือไม่

ชายคนนั้นก็ตอบว่า เคยมาแทบทุกวัน เพราะที่นี่เป็นที่คุยกันเล่นเสมอ
 แล้วก็เลยบอกว่า เห็นจะไม่ช้าก็คงจะมาที่นี่ แล้วต่างคนก็ต่างคุยกันถึง
 เรื่องอะไรต่ออะไร มีเรื่องการค้าขายเป็นต้น บางคนก็คุยถึงเรื่องชาตุน
 บางคนก็คุยถึงเรื่องมีกำไรมากและน้อยโดยที่ได้เป็นมาแล้ว ในกำลัง
 สนทนากันอยู่นั้น ก็พอซุณไม่เต็มรางเดินมา ก็เลยแวะเข้ามาในที่สนทนา
 กัน; แล้วต่างคนก็ต่างแลดูตากัน ท่านซุณก็เอ่ยถามขึ้นว่า นังคุยเรื่อง
 อะไรกัน ชายเจ้าของบ้านก็บอกว่า คุยกันเป็นเรื่องจับใจ มีหลายเรื่อง
 หลายราว ชายที่มาจึงได้บอกต่อไปว่า คุยกันถึงเรื่องคนดีและคนเลว
 เชิญนั่งลงคุยกันเล่นบ้างก็ได้ ไม่เป็นที่ขัดขวางอะไรในที่นี้ ฝ่ายว่าท่านซุณ
 ก็นั่งลง แต่ยังไม่เข้าวงด้วย ชายที่มาจึงได้เอ่ยถามขึ้นว่า ท่านซุณชอบคุย
 เรื่องอะไร ก็เชิญเอ่ยขึ้นตามพอใจของท่านซุณ ท่านซุณจึงได้เอ่ยขึ้นว่า
 อ้ายเรื่องคุยกันแล้วก็ต้องเถียงกันเท่านั้น ชายที่มาจึงได้ตอบว่า เรื่องที่
 เถียงกันย่อมเป็นธรรมดา เว้นแต่อย่าโกรธกันให้ผิดธรรมดาไปเท่านั้น
 ท่านซุณจึงได้ตอบว่า อ้ายเรื่องขัดคอกันแล้วก็ต้องโกรธกันบ้าง ฉันก็
 เห็นว่าเป็นธรรมดาเหมือนกัน ความที่โกรธกัน นายจะมากล่าวว่าผิด
 ธรรมดาไปนั้น เห็นนายจะเข้าใจผิดไปเสียแล้ว เพราะเหตุว่า โลกะ
 โทสะ โมหะ สามกองนี้ เป็นมูลรากของปฏุชนเรา เมื่อเรายังละไม่ได้
 เมื่อไร เราก็ต้องโกรธกันไปกว่าเราจะละได้เมื่อนั้น เมื่อเราละได้เมื่อไร
 ความโกรธของเราก็เป็นอันหมดไปเมื่อนั้น ฉันเห็นความดังนี้ ชายที่มา
 จึงได้ตอบว่า ท่านซุณก็เห็นจะเข้าใจผิดไปเหมือนกัน ข้อที่ว่าโลก โกรธ
 หลงเป็นธรรมดานั้น เพราะเหตุว่าขึ้นชื่อว่าธรรมดาลแล้ว ย่อมไม่ยกย้ายกลับ

ไปกลับมา จึงจะเรียกว่าธรรมคาถาได้ ท่านขุนจึงได้ตอบว่า พวกกันเพียง
 ชั้นของปฤชณเราเท่านั้น ไปยกเอาธรรมคาถาของพระชีนาสพขึ้นมามีกัน
 เช่นนี้แล้ว มันก็ต้องเถียงกันวันยังค่ำเท่านั้น ชายที่มาจึงคัดค้านขึ้นว่า
 ปฤชณเราก็อาใช้ธรรมคาถาไม่ นามรูปเท่านั้นเป็นธรรมคาถาของสังฆาร
 ท่านขุนก็ออกจะไม่พอใจ เพราะไม่มีใครเคยจะมามีคักกันได้ จึงเอ่ยขึ้น
 โดยบันทาลโทสะว่า คนเราทุกวันนี้ไม่รู้จักสังข์ เอาแต่หอยโข่งมาเป่า
 มันจึงได้ดังปอก ๆ แปะก ๆ ไป แล้วก็ชมของตนเองว่าของเราเพราะ
 ชายที่มาจึงได้ถามขึ้นทันทีว่า คนที่นั่งอยู่ด้วยกันที่นี่ ท่านขุนจะเข้าใจ
 ไหมว่า ใครผู้ใดจะรู้จักสังข์ได้บ้าง ท่านขุนตอบว่า ใครจะไปทายใครได้
 ชายถามว่า ตัวท่านขุนเองจะรู้จักสังข์เองได้หรือไม่ ท่านขุนตอบว่า กับ
 อ้ายสังข์เป่าปุก ๆ นี้ ใครจะไม่รู้จักมันเล่า ชายตอบว่า ดีแล้วที่ท่านขุน
 รู้จักสังข์ ผมได้เที่ยวหามานานแล้ว คนที่รู้จักสังข์พึงได้มาพบเข้าวันนี้ จัก
 ได้ชื่อว่าเป็นลาภของผมแท้ แต่จะเป็นทุกขลาภหรืออย่างไรยังรู้ไม่ได้แน่
 ผมจะต้องขอโอกาสถามต่อไป แล้วก็ถามว่า ข้อที่ไม่รู้จักสังข์ แล้วเอา
 หอยโข่งมาเป่ามัน ท่านขุนหมายความว่าอย่างไร ท่านขุนตอบว่า ก็แกล
 เห็นกันอยู่แล้วว่ามันไม่ใช่สังข์ มันเป็นหอยโข่ง ก็นายจะมาถามเอา
 อะไรต่อไปเล่า ชายตอบว่า ผมเข้าใจได้แล้วถึงที่ท่านขุนเข้าใจ ข้อที่
 ผมถามขึ้นนั้น ผมถามถึงความเปรียบไว้นั้น จะได้แก่บุคคลจำพวกใด
 เป็นสังข์ บุคคลจำพวกใดเป็นหอยโข่งเท่านั้น ท่านขุนตอบว่า ใครจะ
 ไปรู้ความประสงค์ของท่านแต่คนครึ่งโน้นได้ ชายถามว่า ถ้าอย่างนั้น
 แล้ว ทำไมท่านขุนจึงได้เก็บเอามากล่าวขึ้นให้เจ็บหูคนเปล่า ๆ จะมี

ประโยชน์อะไรแก่ผู้ฟัง ท่านขุนตอบว่า จะมีประโยชน์หรือไม่มีนั้น ฉัน
 รู้ช่วยไม่ได้ แล้วแต่ผู้ฟังจะเข้าใจ แล้วกลับถามว่า หรือนายเข้าใจได้
 แล้ว ก็จงกล่าวให้ฉันฟังบ้างซี ชายนึกว่าเราได้โอกาสแล้ว จะต้องขนาบ
 อีตาขุนไม่มีวางให้รู้สึกตัวเสียบ้าง แล้วจึงได้ตอบว่า ผมก็พอจะเข้าใจ
 ได้บ้างในเรื่องนี้ แล้วก็บอกว่า ข้อที่ว่าเอาหอยโข่งมาเป่านั้น ได้กับคน
 ที่โง่แกมหยิ่ง เปรียบเหมือนเด็ก ๆ ที่ไม่รู้จักสังขี ไปฉวยเอาหอยโข่งมา
 แล้วก็สำคัญว่าสังขี จึงได้เที่ยวเป่าปอด ๆ แปะ ๆ ให้รบกวนพวกชาวบ้าน
 ข้อที่ว่าไม่รู้จักสังขีนั้น ได้กับคนที่ยกตนข่มท่าน คือหมายความว่า ผม
 ในฝัก ใครเลยจะมาอาจชักของเราออกดูได้ ครั้นมาเข้าที่สำคัญเข้าแล้ว
 จำเป็นจะต้องเปิดเผย ชักออกมาให้เขาเห็นปรากฏทั่วกันว่า สั้นหรือยาว
 กมหรือไม่กม ครั้นเมื่อได้ชักออกมา ก็มีแต่สนิมเปรอะดังนี้ ใครเล่าเขา
 จะนับถือต่อไป ผมเห็นความดั่งกล่าวนานี้แหละ แล้วถามว่า ท่านขุนจะ
 เห็นอย่างไร ท่านขุนตอบว่า ก็เป็นแต่ความเห็นของนาย เมื่อนายเห็น
 อย่างไม่เป็นความถูกต้องความผิดของนายเท่านั้น คนที่นั่นฟังก็หัวร่อพร้อม
 กัน แล้วก็ยกมือไหว้บอกว่า เออมีเสียแรง นายช่างมีความเห็นมันช่าง
 ตรงใจคำเอาจนพูดไม่ออกซีน่า ท่านขุนถามว่า มันตรงใจคำอย่างไร
 พวกนั้นจึงได้ตอบว่า มันตรงใจคำข้อที่ว่า โง่แล้วไม่ยอมโง่ กลับหยิ่ง
 เทียบยกตนข่มท่านให้ได้ความเดือดร้อน เจ็บหูของชาวบ้านไม่มีที่สุกคั่งนี้
 เมื่อขุนไม่เต็มวางได้ฟังดังนั้น ก็รู้สึกตัวว่า เขาแกล้งพูดใส่หน้าเรา ก็
 ถูกขื่นเกินลงเรือนไป

เรื่องที่ ๑๘

โลกนักรัก

๑ โลกนักรักจักได้	ความอาย
โลกนักรักฉิบหาย	เที่ยงแท้
โลกนักรักวุ่นวาย	ให้เสื่อม ยศนา
โลกนักรักว่าแม่	จีพม้วยมรณา

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ในตำนานเรื่องนี้มีอยู่เนกในการเรื่องโลกโดยบรรยาย แต่ท่านได้กล่าวประมวลเอาไว้ในสุภาษิตนี้เพียงสี่หมวด โดยที่จะได้มีข้ออธิบายต่อไปโดยสังเขป ในบาทต้นว่า โลกนักรักจักได้ความอายนั้น มีคำอธิบายว่า นาย จ. ไปลอบลักภรรยา นาย บ. ไป นาย บ. ได้ไปฟ้องศาล นาย จ. ไม่ต่อสู้ ยอมให้ศาลปรับไหมโดยกฎหมาย ศาลได้ปรับไหม นาย จ. ฐานชู้ เป็นสินไหมพินัย นาย จ. ก็ได้ความอายอับยศต่อชายบ้าง เพราะตนประจานตนเองไม่มีข้อแก้ตัวดังนี้ ในบาทสองว่า โลกนักรักฉิบหายนั้น มีคำอธิบายว่า นาย ม. มีความโลภอยากได้กำไรมาก ได้จัดหาสินค้าต่าง ๆ ไปบรรทุกสำเภากิน ง. เพื่อจะไปจำหน่ายเมืองจีน ครั้นเรือสำเภาก็ออกไปถึงทะเลจีน ก็เกิดมีอันตรายด้วยคลื่นลม สำเภาก็ได้อัปปางลงในทะเลจีน นาย ม. ก็ถึงแก่ความฉิบหาย เพราะใช้เหตุที่โลภเกินไปดังนี้ ในบาทสามความว่า โลกนักรักเสื่อมยศนั้น มีข้อความอธิบายว่า นาย ส. ได้เป็นตุลาการเห็นกับของกำนัล มี

รับสินบนเป็นต้น ครั้นจับได้ว่านาย ส. ได้รับสินบลจริง ก็ต้องถูกถอด
 ออกจากหน้าที่ เพราะโลกจึงต้องเสื่อมเสียบรรดาศักดิ์ ไม่มีข้อเถียง
 ได้ เพราะตนทำตนเองดังนี้ ในบาทสี่มีความว่า โลกนี้มักก็ชั่วม้วยนั้น
 มีข้อความอธิบายว่า นาย ช. มีความโลภในเรื่องอาหาร ได้ไปกินเลี้ยง
 ของนาย ต. จนเหลือประมาณ ไฟธาตุที่ย่อยอาหารทำการไม่ทัน ก็เกิด
 อันตรายขึ้น นาย ช. ก็ถึงแก่ความตาย ด้วยโลภอาหาร มีตาชุกเป็นต้น
 ดังนี้ อนึ่งในการเรื่องโลภนี้ ทั้งทางโลกและทางธรรมก็ได้มีความคติเตือน
 อยู่แล้ว ควรเราทั้งหลายจะต้องละเว้นให้เป็นไปแต่การที่ควร

เรื่อง ๑๙

ความว้าวยังไม้ทันหาย ความควายมาแทรก

๑ ความว้าวยังไม้แล้ว	ทันหาย นาพ่อ
กลัวยกเรื่องความควาย	กราบให้
ทรงฟังก็ค่อยคลาย	ซึ่งโทษ เก่าเฮย
ใหม่ไม้ท้อต่อให้	ตัดเกล้าเกศา

ตำนานเรื่องนบนเรื่องอวดคดีต่อกัน

ได้ยินมาว่า ยังมีเทวดาสององค์ได้มาพบกันเข้า พระเสาร์จึงได้ถามพระจันทร์ว่า เราได้ยินข่าวชาวมนุษย์โลกได้มีความสรรเสริญว่าทั่วท่านได้เข้าเสวยอายุหรือแทรกเข้าแล้ว กระทำให้บุคคล ๆ นั้นได้มีความเจริญสุขสวัสดิ์จริงดังนั้นหรือ พระจันทร์จึงได้ตอบว่า เมื่อท่านได้ยินมาอย่างไรก็เป็นดังนั้นแหละ แล้วพระจันทร์จึงได้ถามพระเสาร์ว่า เราได้ยินข่าวชาวมนุษย์โลกได้มีความครั่นคร้ามท่านมากนัก ท่านได้เข้าเสวยอายุหรือแทรกบุคคลผู้ใดเข้าแล้ว บุคคลผู้นั้นได้มีความเดือดร้อนโดยโทษต่าง ๆ จริงดังนั้นหรือ พระเสาร์จึงได้ตอบว่า เมื่อท่านได้ยินมาอย่างไรก็เป็นดังนั้นแหละ ที่นี้ต่างองค์ก็จะอวดอิทธิฤทธิ์กัน พระเสาร์จะขอสาธยายฤทธิ์ก่อน ก็ไปเข้าสิงอยู่ในศิระกระโหลกแก้วอยู่ที่ริมทางแห่งหนึ่ง ยังมีท่านเสนาบดีคนหนึ่ง ครั้นเมื่อออกมาจากเฝ้าพระราชาเมื่อได้เดินมาใกล้ศิระโคเข้า ก็ได้ยินเสียงตังโมขึ้น ท่านเสนาบดีจึงได้สั่งให้หยุดแควที่คนหาม แล้วก็ได้ยินเสียงอยู่ที่ข้างถนน ก็ให้คนเข้า

ไปดู ก็ได้แลเห็นกระโหลกศีรษะโควางอยู่ที่นั่น แล้วเสียงที่ร้องนโม ก็เงียบไป ท่านเสนาบดีก็กลับบ้าน ครั้นวันรุ่งขึ้นถึงเวลาเช้าก็เข้าไปเฝ้า ครั้นเมื่อเดินมาถึงที่ทรงนั้นเข้า ก็แลเห็นกระโหลกศีรษะโคอยู่ที่นั่น ก็เลยเข้าไปเฝ้าพระราชา ครั้นเมื่อได้เฝ้าแล้ว ก็กลับออกมา ครั้นได้มาถึงที่นั่นเข้าอีก ก็ได้ยินเสียงศีรษะโคตั้งนโม ก็สั่งให้หยุดแคว นั้งฟังอยู่ แล้วก็ไต่ลงจากแคว เดินเข้าไปดูที่ริมศีรษะโค แล้วก็ไต่บอกให้คนยกเอาศีรษะโคมาวางบนแควให้คนหาไปบ้าน ตัวท่านเสนาบดีก็ได้เดินตามไป ครั้นมาถึงบ้านแล้ว ก็สั่งให้เอาโต๊ะมาตั้งแทนธรรมาสน์ แล้วก็ให้เอากระโหลกศีรษะโคขึ้นวางบนโต๊ะ จึงได้เอาผ้าคลุมไว้ เพื่อจะยังมีให้ใครเห็น แล้วก็สั่งให้บอกกันมาฟังเทศน์ ฝ่ายว่าพวกในบ้านและนอกบ้าน ก็พากันมาจะคอยฟังเทศน์ เมื่อได้แลไป ก็ไม่เห็นพระเทศน์ เห็นแต่บนโต๊ะมีผ้าคลุมไว้ จึงได้พากันสงสัย แล้วก็พากันนั่งนิ่งอยู่ พอคนได้มาพร้อมกันแล้ว ท่านเสนาบดีก็สั่งให้คนอาราธนาศีลขึ้นในเวลานั้น ท่านศีรษะโคก็ได้ตั้งนโมขึ้นสามหน แล้วก็เลยให้ศีลห้าไปจนจบ เมื่อให้ศีลจบลงแล้ว ท่านเสนาบดีก็สั่งให้อาราธนาธรรมต่อไป เมื่อจบอาราธนาธรรมแล้ว ท่านศีรษะโคก็ได้แสดงธรรมต่อไป ว่าด้วยเรื่องทศชาติ มีสโสดเป็นต้น ครั้นเมื่อเทศนาจบลงแล้ว พวกชายหญิงที่พากันมาฟัง ก็มีความปิติโสมนัส ด้วยเหตุว่ายังไม่เคยได้ยินได้ฟัง จึงได้เห็นว่า เป็นของอัศจรรย์ยิ่งนัก แล้วก็พากันปรารภพูดว่า เจ้าคุณท่านคงจะได้มีเกียรติยศอันใหญ่เป็นแน่ แล้วก็พากันกลับไป ครั้นวันรุ่งขึ้นท่านเจ้าคุณ ก็ได้เข้าไปเฝ้า แล้วก็ไต่กราบบังคมทูลพระกรุณาขึ้นว่า ข้าพระพุทธเจ้า

ได้ไปพบศีรษะโค เป็นของอัศจรรย์ที่เทศนาได้ ข้าพระพุทธเจ้าจะขอ
รับพระราชทานพระราชานุญาตที่จะได้นำศีรษะโคเข้ามาเผ้า เพื่อจะได้
เทศนาถวายในวันพรุ่งนี้เวลาเย็น ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระ
ราชทานพระราชานุญาตให้ จึงได้สั่งให้เจ้าพนักงานจัดแจงธรรมาสน์มา
ตั้งไว้ในพระที่นั่งท้องพระโรง เมื่อได้สั่งการเสร็จแล้วก็กลับบ้าน ครั้น
วันรุ่งขึ้นก็ได้จัดแจงเอาศีรษะโคขึ้นวางบนพานแว่นฟ้าเสร็จแล้ว จึงได้
ยกเอามาตั้งบนแคร่ เพื่อจะได้หามเข้าไปในวัง ครั้นได้เวลาก็ให้คน
หามไป ส่วนตัวท่านเจ้าคุณนั้นก็ได้เดินตามไปข้างหลัง และได้มีผู้คน
เดินตามไปด้วยกันมาก ครั้นได้ไปถึงในวัง จึงได้ยกศีรษะโคเข้าไปตั้ง
ไว้บนธรรมาสน์ พวกขุนนางและเจ้านายก็พากันพูดว่า หัววัวมันจะเทศน์
ได้อย่างไร พวกที่ได้เคยฟังมาแล้วก็ได้บอกว่าเทศน์ได้จริง ๆ ได้เคยฟัง
มาแล้ว ครั้นได้เวลาก็เสด็จออกพร้อมด้วยเจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่
ผู้น้อยที่ตั้งใจมาคอยฟังเทศน์ จึงได้มีพระกระแสรับสั่งถามท่านเสนาบดี
ว่า ได้เวลาหรือยัง ท่านเสนาบดีจึงได้กราบบังคมทูลว่า ได้เวลาแล้ว ๆ
ก็ได้ทรงจุดเทียน เมื่อได้ทรงจุดเทียนแล้ว เจ้าพนักงานกรมสังฆการีก็ได้
อาราธนาศีลขึ้นในเวลานั้น ก็เจียบไป จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
สั่งให้อาราธนาขึ้นอีกหนหนึ่ง ก็เจียบไปอีก ขณะนั้นก็ได้ทรงพระพิโรธ
ขึ้นเป็นกำลัง จึงได้ทรงพระราชดำริว่า อ้ายคนเป็นบ้าไปแล้ว มันจะกลับ
มาหลอกให้เจ้าแผ่นดินไหวหัวว้าวหัวควาย มันจะให้เจ้าแผ่นดินเป็นบ้า
ตามมันตั้งนี้ควรละหรือ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ถอดเสนาบดี
ออกจากตำแหน่ง แล้วให้รับสมบัติเอาเป็นของหลวงให้หมด แล้วก็เลย

เสด็จขึ้นข้างใน เจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่จึงได้ถามว่า เหตุผลที่นปลาย
มันเป็นอย่างไร จึงได้ตั้งตั้งเข้ามาเพ็ดทูลให้เกิดอันตรายใหญ่โตขึ้นเพียงนี้
ท่านเสนาบดีนอกราชการจึงได้ทูลเจ้านายว่า หม่อมฉันไม่ได้เป็นคนใจ
เร็วด่วนได้เลย หม่อมฉันได้เอาศีรษะโค้นมาทศสองอยู่ที่บ้าน ก็ได้เทศนา
ให้ชาวบ้านฟัง ประมาณคนตั้งร้อยคน หม่อมฉันเห็นว่าเป็นของอัศจรรย์
อยู่ จึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล ก็เมื่อมาเป็นไปได้ดังนี้ ก็เป็นหมค
วิสัยของหม่อมฉันที่จะรู้ได้ว่าจะเป็นเหตุด้วยเรื่องอย่างไร เจ้านายจึงได้
มีรับสั่งว่า จะเป็นด้วยเทวดาให้โทษ ธรรมดาของเทวดาเมื่อให้โทษแล้ว
ที่นี้ก็คงจะให้คุณข้างหน้าต่อไป ให้เจ้าคุณมีความสงบระงับใจลงไว้อย่า
ให้ติดทนไปก่อนไซ้ แล้วก็พากันเสด็จกลับวังและกลับบ้าน ฝ่ายว่าท่าน
เสนาบดีนอกราชการ ครั้นได้กลับมาถึงบ้านเข้า ก็แลเห็นพวกเจ้าพนักงาน
งานมาพร้อมกันอยู่ที่ห้องหนึ่ง ก็มีความสลดใจลงเป็นอันมาก ได้แลเห็น
พวกเจ้าพนักงานประจุกตั้งว่าเหมือนแร้งมานั่งคอยกินอสุภอยู่ที่บ้าน แล้ว
ต่างคนก็จะพากันลากเอาตัวไปใส่ฟุงไปคนละชิ้นคนละอัน แล้วก็พา
กันกลับไปหมด จะทิ้งไว้ก็แต่ซี่โครงคือเรือนเท่านั้น เมื่อพวกเจ้าพนักงาน
เห็นว่าพอจะหายเหินตเหินน้อยลงแล้ว จึงได้เรียนว่า จะขอเข้าไปในเรือน
เพื่อจะได้รวบรวมสิ่งของเข้าไว้ในกำปั้น จะได้ลั่นกุญแจเข้าไว้ ท่าน
เสนาบดีนอกราชการจึงได้ว่า จะทำอย่างไรก็เชิญเถิด เมื่อพวกเจ้าพนักงาน
ได้โอกาสแล้ว ก็พากันเข้าไปเก็บสิ่งของเข้ามารวบรวมไว้แล้ว ก็ไปเอา
กำปั้นมาใส่สิ่งของ ลั่นกุญแจเข้าไว้ แล้วก็พากันกลับไป ฝ่ายว่าพวก
ภรรยาที่มีโชคลนจำมาคุมเอาตัวเข้าไปในวัง ยังเหลืออยู่ก็แต่ท่านนอก

ราชการคนเดียวที่ยังต้องอาศัยบ้านอยู่ไปก่อน ในเวลานั้นก็มีท่านพวก
ข้าราชการและชั้นเพื่อนฝูงได้พากันมาเยี่ยมเยียนด้วยกันเป็นอันมาก เมื่อ
เสร็จธุระในการเยี่ยมแล้ว ก็พากันกลับไป ครั้นอยู่ต่อ ๆ มาท่านนอก
ราชการก็ได้มีความเดือดร้อนเข้าทุก ๆ วัน อยู่มาวันหนึ่ง ท่านนอก
ราชการมีธุระจะไปหาท่านผู้หนึ่ง ครั้นได้เดินไปใกล้หน้าบ้านเข้า ก็
แลเห็นศิระกระบือทั้งอยู่ที่ข้างกำแพงบ้านนั้น จึงได้มานึกขึ้นว่า หัววัว
ได้มาเทศน์จนหนีบหายไปแล้ว ที่นี้หัวควายมาสงเคราะห์เทศน์ให้มันถึง
กับชีวิตเสียทีเดียว (เมื่อคิดได้เช่นนั้น ก็พระจันทร์เข้าสังหรณ์ใจแล้ว)
ครั้นแล้วก็ได้เดินเลยเข้าไปในบ้าน จึงขึ้นไปหาท่านพระยาคนนั้น เมื่อ
ท่านพระยาคนนั้นได้แลเห็นเข้าแล้ว จึงได้วิ่งออกมาต้อนรับโดยความที่
นับถือ แล้วก็พากันลงนั่ง ท่านพระยาคนนั้นก็ไต่ถามมือไหว้ แล้วได้
ถามว่า ไต่เท้ามีธุระอะไรด้วยหรือ ท่านนอกราชการจึงได้บอกว่า ฉัน
มาธุระเพื่อจะฟังข่าวคราวดูบ้างว่า ได้มีรับสั่งอย่างไรบ้างเมื่อเวลาต่อ ๆ
มา ท่านพระยาคนนั้นได้เรียนว่า เป็นการสงบเงียบอยู่ แต่ไต่เท้าอย่ามี
ความวิตกไปเลย ผมเห็นว่าไม่ช้าก็จะได้เข้ารับราชการโดยตำแหน่ง
เป็นแน่ เพราะผมเห็นว่าในกรมนี้เดี๋ยวนี้ออกจะวุ่น ๆ อยู่สักหน่อย
อีกประการหนึ่ง ก็ยังไม่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใครออกมาว่า
ราชการในกรมนี้ เมื่อท่านนอกราชการได้ฟังดังนั้น ก็ลากลับออกมา
จากท่านผู้นั้น พอได้เดินมาถึงประตูบ้านเข้า ก็ได้ยินเสียงที่หัวกระบือ
สวดมนต์ขึ้น ก็ได้หยุดยืนฟังเสียงสวด พระพุทธรูป พระธรรมคุณ
พระสังฆคุณขึ้นดังนั้น ก็มีจิตโสมนัสเลื่อมใสขึ้นเป็นอย่างยิ่ง จึงได้

อธิษฐานจิตตั้งสัตย์ขึ้นว่า ถ้าเทวดาองค์ใดจะมีความกรุณาแก่ข้าพเจ้าแล้ว ขอให้เอาศีรษะกระบือ^๕นี้ไปไว้ที่กำแพงบ้านข้าพเจ้าให้เห็นปรากฏในทิวธรรม เมื่อได้อธิษฐานเสร็จแล้วก็เดินกลับมาบ้าน ครั้นเวลาจวนรุ่งขึ้นวันนั้น ท่านนอกราชการก็ได้เดินออกมาดูที่ประตูบ้าน ก็ได้แลเห็นศีรษะกระบือวางอยู่ที่ริมกำแพงก็จำได้ จึงได้เชื่อเชิญเอาขึ้นไปไว้บนหอนั่ง แล้วได้จัดแจงเอาโต๊ะทองเหลืองมารองรับไว้ จึงได้เอาผ้ามาคลุมไว้ แต่หาได้บอกใคร ๆ ไม่ พอเวลาค่ำก็จุดธูปเทียนบูชาศีรษะกระบือ^๕นั้น ก็เอ่ยเทศนาขึ้นเป็นปกรณกถา มีสังกหัตถ์เป็นต้น ก็มีผู้คนได้มาฟังเป็นอันมาก บางคนก็พูดขึ้นว่า นี่จะมาสงเคราะห์หรือ ๆ จะมาฆ่าเอาอีกก็ยังไม่รู้ได้ แต่ท่านนอกราชการได้ฟังอยู่คั่นนั้นถึงสามวันแล้ว ก็มานึกตักตอกตักใจลงว่า จะเป็นหรือจะตายไปก็แล้วแต่กรรมของเราที่ได้ทำมาเถิด จึงได้คิดทำเป็นฎีกาขึ้นทูลเกล้าถวาย ครั้นเวลาเสด็จออกขุนนาง ก็เข้าไปคอยเฝ้าอยู่ที่หมู่มหาดเล็ก เมื่อได้ทรงในราชการเสร็จแล้ว ก็กลานเข้าไปทูลเกล้าถวายเรื่องราว ได้กล่าวพรรณนาถึงคุณสมบัติของศีรษะกระบือที่ได้มีความรู้เทศน์เป็นต้น เมื่อได้ทรงทอดพระเนตรแล้ว จึงได้ทรงพระราชดำริว่า ความว้าวยังไม่ทันหาย เอาความถวายเข้ามาแก้ จึงได้มีรับสั่งว่า ยอมละ ข้าจะเชื่อเจ้า ลองดูอีกสักครั้งหนึ่ง เพราะคราวนี้^๕ได้มีสัญญาถึงให้ประหารชีวิต แล้วก็มีรับสั่งให้เจ้าพนักงานจัดการไว้ให้เสร็จ เวลาเย็นพຽ່ນ^๕นี้จะได้เสด็จออกมาฟัง แล้วก็เสด็จขึ้นข้างใน ฝ่ายว่าพวกเจ้าพนักงานต่างคนก็ต่างจัดการ มีจัดแจงธรรมาสน์เป็นต้น ครั้นรุ่งขึ้นท่านนอกราชการก็เอาดอกไม้ธูปเทียนเข้าไปจุดไฟ

ขุนบาศีระกระบือ พอจวนเย็นท่านนอกราชการก็เอาศีระกระบือมา
 กลุ่มผ้า แล้วก็ยกแบกศีระกระบือไปเอง ก็มีผู้คนหญิงชายเดินตามมา
 โดยมาก ครั้นถึงวังเข้าแล้ว ก็มีเจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยที่มาคอยดู
 อยู่เป็นอันมากด้วยกัน ฝ่ายว่าเจ้านายผู้ใหญ่ก็มีรับสั่งว่า วันนั้นละหนนี้จะ
 เป็นคนหรือเป็นผีในวันนั้นละ ฝ่ายว่าท่านนอกราชการก็ถวายบังคม แล้ว
 ก็ยกศีระกระบือเข้าไปวางลงบนธรรมาสน์ แล้วก็มานั่งคอยเสด็จออก
 ครั้นพอได้เวลาก็เสด็จออก ทรงประทับบนพระแท่น แล้วก็มีรับสั่งให้
 เจ้านายจตุรบุเทียนที่หน้าธรรมาสน์ขึ้น แล้วเจ้าพนักงานกรมสังฆการี
 ก็ได้อาราธนาศีลขึ้น แล้วศีระกระบือก็ได้ตั้งนโมขึ้นสามหน เมื่อท่าน
 เจ้านายและพวกขุนนางเหล่านั้น พอได้ยินเสียงนโมเข้าเท่านั้น ก็ได้พา
 กันมีความขนพองสยองเกล้าขึ้นพร้อมกัน จนกระทั่งพระราชาก็มีพระทัย
 เลื่อมใสขึ้นเต็มพระกำลัง โดยคุณสมบัติของเทพยดา จนถึงกับได้ทรง
 จตุรบุเทียนขึ้นสักการบูชา เมื่อได้ถวายศีลจบลงแล้ว ก็เลยอาราธนา
 ธรรมต่อไป ศีระกระบือก็ได้ถวายพระธรรมเทศนาต่อไปโดยปริณก
 กาลา มีแสงสงฆ์หวัดๆเป็นต้น เมื่อได้จบพระธรรมเทศนาลง ในขณะ
 นั้นมีเจ้านายและข้าราชการที่นั่งฟังอยู่ในนั้น ก็มีความเลื่อมใสใจกันขึ้น
 เข้มแข็ง จนเสียงก็ก้องไปทั่วท้องพระโรง ส่วนสมเด็จพระราชาก็ทรง
 สรรเสริญในพระธรรมเทศนาโดยอเนกปริยาย ได้มีพระปิติโสมนัสเป็น
 อย่างยิ่ง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า สิ่งของและบุตรภรรยา
 ของเจ้าพระยา ก็ให้คืนให้แก่เจ้าพระยาไปตามเดิม แล้วได้ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ สั่งให้จารึกสุพรรณบัฏให้เจ้าพระยาคนเก่า เป็นเจ้าพระยา

อัศรมหาเสนาบดี ถือศักดินาหมื่นหนึ่งพัน แล้วได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินหมื่นหนึ่งให้เป็นค่าทำขวัญ แล้วได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างศาลเทพารักษ์ขึ้นไว้แห่งหนึ่ง แล้วให้
เอาศิระกระบืออนั้นแห่ไปประดิษฐานไว้ที่นั่น จึงได้มีนามปรากฏมา
เรียกกันว่า บ้านหัวกระบือหรือศิระกระบือต่อ ๆ กันมาจนทุกวันนี้

เรื่องที่ ๒๐

เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย

๑ เสียน้อยเสียยากแท้	ทำอะไร
เห็นแก่ถูกร่มไป	เช่นนั้น
ยากที่ท่านผู้ใด	จะคิด ให้น่า
ชอบแต่ผู้พูดซ	ช่องให้เห็นจริง

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ได้ยินมาว่า ท่านเจ้าคุณผู้หนึ่งคิดอยู่ว่าจะทำเรือนตึกสองชั้น อยู่สักหลังหนึ่ง จึงได้ไปเรียกช่างมาว่าเหมากันเสร็จ ช่างได้มาตรวจ ดูเสร็จแล้วตามที่เจ้าของกะไว้ ช่างจะขอเรียกเอาราคาหักพันบาท เพราะเวลานั้นของยังถูกอยู่ ท่านเจ้าของเห็นว่ายังแพงนักต่อลดลงมา เพียงห้าพัน ช่างไม่รับรองว่าขาดทุน เมื่อช่างไม่รับท่านเจ้าของก็ไม่จ้าง เพราะยังเห็นว่าแพงนัก ถ้ากระไรก็เอาไว้ทำปีหน้าต่อไป ครั้นได้ รอมมาถึงปีใหม่เข้า จึงได้ไปเรียกช่างมาว่าเหมากันอีก ช่างก็ได้มาดู แผนที่ถูกตองกันแล้ว ช่างจะขอเรียกเอาราคาแปดพันบาท ฝ่ายว่า ท่านเจ้าของผู้จ้างเห็นว่าแรงไป จึงขอให้เพียงหกพันบาท ช่างก็ไม่ รับรองเพราะของแพงขึ้น เมื่อช่างไม่รับผู้จ้างก็ไม่จ้าง ก็ได้นึกต่อไปว่า เอาไว้ทำปีหน้าต่อไป ครั้นได้รอ ๆ มาจนถึงปีใหม่เข้า จึงได้ไปเรียก มาว่าเหมากันอีก ช่างได้ตรวจดูตามแผนที่เสร็จแล้ว จึงได้เรียกราคา

ขึ้นไปถึงหมื่นบาท เพราะร้องว่าของแพงขึ้น ท่านเจ้าของบ้านได้ขอ
 ลดลงมาเพียงแปดพันบาท ช่างก็ร้องว่ารับไม่ได้เวลานี้ ท่านผู้จ้างก็
 อดอดยอม เพราะในปลายปีนี้จะมีกิจอันหนึ่งที่จะต้องอาศัยเรือนนี้ต่อ
 ไป จึงจำเป็นที่จะต้องจ้างราคาแพง แต่ท่านก็แลเห็นแล้วว่า ผิดเงิน
 กันขึ้นไปถึงสี่พันบาทแล้วก็ต้องทำ ก็เป็นการตกลงกัน ยอมให้ราคา
 ค่าจ้างหมื่นบาท แต่ก็ได้สัญญากันสิบเดือนให้แล้วเสร็จ ช่างก็ได้ลง
 มือทำไปได้สักหกเดือนเศษ ที่นี้ก็ให้เกิดมีราชการจำเป็นเฉพาะตัวขึ้น
 คือ ราชการไล่ชิงช้าขึ้น จำเพาะอีกสองเดือนข้างหน้าจะย่นชิงช้า จึง
 ได้มาคิดดูเรือนที่จะแล้วเสร็จ ยังอีกถึงสี่เดือนข้างหน้า จึงจะได้แล้ว
 เสร็จตามสัญญา ที่นี้ก็เกิดความร้อนใจขึ้นมาก ที่จะต้องอาศัยเรือน
 ใหม่พอจะได้เป็นที่ประชุมกัน จึงได้ไปเรียกช่างมาขอให้แล้วในเดือน
 นั้น ช่างก็บอกว่าไม่ทัน เพราะข้าวของก็ยังไม่มี ข้อสำคัญคือไม้
 กระดานพื้นยังเป็นไม้ซุงอยู่ ยังไม่ได้เลื่อย ถ้าจะให้ทันการของท่านแล้ว
 จะต้องขอเงินอีกห้าร้อยบาทพอจะเติมให้ลูกจ้าง เพราะจะต้องทำการ
 ถึงกลางคืน จึงจะได้ทันการของท่าน การอย่างนี้ก็เป็นโอกาสของช่าง
 ที่จะได้เรียกเงินขึ้นได้ตามใจ เมื่อท่านเจ้าของบ้านได้ฟังว่าช่างจะขอ
 เรียกเงินเติมอีกห้าร้อยบาทดังนั้น ก็จำเป็น จึงต้องยอมให้โดยซื่อตา
 เมื่อการเป็นไปได้ถึงเช่นนี้แล้ว ก็แลเห็นได้ว่าเสียน้อยเพียงหกพันบาท
 เป็นการเสียยาก เพราะเห็นว่าแพงไป จึงได้มีความหมายน้าบอหน้ารุ่มไป
 ครั้นถึงเวลาจะต้องบังคับให้ทำเข้า ไม่ว่าเท่าไรยอมเสียให้ง่าย ๆ เพราะ
 ฉะนั้นท่านจึงได้กล่าวไว้ว่า เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย ดังนี้

เรื่องที่ ๒๑

หมูเขาจ๊กห้ามเอาคนเข้าไปตลอด

๑ หมูเขาเขมดไ่ว	จ๊กห้าม
งานใช้งานคนตาม	ตลอดเกล้า
ชูเขาจ๊กกอดกาม	สังวาส นาพ้อ
หมดเขตต้วงเข้า	กิดหน้านอนขวาง

ตำนานเทียบเรื่องนี้

ได้ยินมาว่า ยังมีชายคนหนึ่งเป็นคนเที่ยวคบเพื่อนมาก และเป็นคนเที่ยวไป บ้านโน้นบ้านนี้ไม่ว่าเวลาใดตามบ้านเพื่อนของตัว อยู่มาวันหนึ่งชายคนนั้นได้ไปเที่ยวกลับมาสักสองยาม ก็เลยแวะเข้าไปที่บ้านเพื่อนคนหนึ่ง เพื่อจะได้อาศัยนอนอยู่บ้านนั้น ครั้นเข้าไปในบ้านก็แลเห็นประตูเรือนปิดอยู่ จึงได้ขึ้นไปบนเรือน ก็ร้องเรียกให้เปิดประตูรับด้วย เวลานั้นชายเพื่อนคนนั้นก็ได้พาภรรยาขึ้นไปบนเตียงเพื่อจะนอน ก็พอได้ยินเสียงร้องเรียกก็จำได้ว่าเพื่อนคนนั้นได้มาร้องเรียกให้เปิดประตู ครั้นว่าจะนอนนิ่งเสีย ไม่เปิดประตูรับก็ดูน่าเกลียด ครั้นจะลุกออกไปเปิดประตูรับ อ้ายความมุ่งหมายประสงค์ของตัวก็จะเวรร้างห่างไปก็แต่จำเป็นที่จะต้องเปิดประตูรับ จึงได้ส่งภรรยาว่า ให้นอนคอยอยู่ก่อน แล้วชายนั้นจึงได้ลุกออกมาเปิดประตูรับแล้ว ๆ จึงได้ถามว่า ไปข้างไหน

มาจนตึกขึ้นถึงบ้านนี้ ชายนั้นจึงได้บอกว่า ไปเที่ยวมา ชายเจ้าของ
 เรือนจึงได้ถามต่อไปว่า นี่ตัวจะไปข้างไหนต่อไปอีกเล่า ชายนั้นจึงได้
 บอกว่า เวลามันตึกเสียแล้ว ข้าคิดว่าจะมาอาศัยนอนที่นี่ ข้าจึงได้
 แวะเข้ามา เมื่อชายเจ้าของบ้านได้ฟังเข้าดังนั้น ก็ไม่เป็นที่พอใจเป็น
 อย่างยิ่ง แต่จำเป็นก็ต้องนั่งอยู่เอง ครั้นว่าจะออกอุบายไปอย่างไร
 เวลามันก็ตึกเสียแล้ว ก็ต้องจำใจบอกไปว่า จะนอนที่นี่ก็ได้ แล้ว
 ชายนั้นจึงได้ถามว่า นิกรรยาเขาไปข้างไหนเล่า ชายเจ้าของบ้านจึงได้
 ตอบว่า เขาก็นอนนะซี ใครเขาจะมานั่งตากตาคอยได้เหมือนเรา ข้อ
 ที่ชายเจ้าของบ้านบอกดังนั้น ก็เพื่อจะให้ชายคนที่มานอน ชายเจ้า
 ของบ้านจะได้มีโอกาสขึ้นไปนอนได้บ้าง เมื่อชายที่มารู้ว่ากรรยาเขา
 นอนแล้ว จึงได้บอกชายเจ้าของบ้านว่า เมื่อเมียเขานอนเสียแล้วเป็น
 การดี เราจะได้คุยกันเล่นให้สนุกตามประสาของเราแต่ผู้ชาย เมื่อชาย
 เจ้าของบ้านได้ฟังเข้าดังนั้น ก็ไม่มีความพอใจมากขึ้น แต่จำเป็นก็ต้อง
 ออกกลืนได้ จึงได้ตอบว่า จะคุยอะไรกัน มันก็ไม่สนุกเสียแล้ว เพราะว่า
 เวลามันตึก หมดเวลาสนุก มันซักแต่จะให้หาวนอนเสียแล้ว ชายที่มาจึง
 ได้บอกว่า อ้ายเรื่องนอนนั้นมันไม่สู้อัศจรรย์อะไรนัก เราจะนอนเมื่อไร
 เราก็นอนได้ แต่อ้ายเรื่องคุยกันเล่นนั้นมันนาน ๆ จึงได้มาคุยกันเล่น
 สักที เมื่อชายเจ้าของบ้านได้ฟังดังนั้นก็เป็นพอใจ จึงได้กล่าวเป็นคำ
 ที่ประชดขื่นว่าเอา ถ้าอย่างนั้นก็คุยกันเสียให้ยังรุ่ง อย่าได้นอนกันเลย
 คินวันนี้ ชายที่มาบอกว่า เอออย่างนั้นซิจึงจะสมควร แยกมาหาอยู่กับ
 เรือนแล้ว เจ้าของบ้านจะไปนอนเสีย ไม่นั่งรับแขก คุณมันก็จะกระไรอยู่

คอกกระมัง เจ้าของบ้านจึงได้บอกว่า มันตึกจวนจะสว่างอยู่แล้ว จะคุยกันเรื่องอะไรก็จงเอ๋ยขึ้นเถิด เราจะเป็นผู้นั่งฟัง ชายที่มาจึงได้บอกว่า แล้วกันนะซี จะให้กันคุยไปคนเดียวเป็นดังพระเทศน์ ตัวจะเป็นผู้นั่งฟังเทศน์ตั้งนั้นมันก็แล้วกัน มันจะเอาความสนุกมาแต่ไหน แต่มัวทุ่มเถียงไม่ตกลงกันอย่างไรแน่ได้ ก็พอสว่างขึ้นมา ก็พากันลงเอนหลัง ฝ่ายว่าภรรยาเมื่อแลเห็นว่าสว่างขึ้นมาแล้วตั้งนั้น ก็ได้ตื่นขึ้นลุกออกมา เพื่อจะได้หาข้าวให้สามีกิน ฝ่ายว่าชายสองคนเมื่อได้เอนหลังลงตั้งนั้น ก็เลยหลับไปในที่นั้นทั้งสองคน พอได้เวลากินข้าว ภรรยาก็ได้มาปลุกสามี เพื่อจะให้ลุกขึ้นกินข้าวเช้า เมื่อชายสามีลุกขึ้นแล้ว ก็ได้เลยปลุกชายที่มาหาให้ลุกขึ้นกินข้าวด้วยกัน เมื่อชายที่มาหาแลเห็นภรรยาของเพื่อนเข้า จึงได้ถามขึ้นว่า เมื่อคืนนี้เห็นจะหนาวทำให้นอนไม่หลับคอกกระมัง ฝ่ายว่าภรรยาของเพื่อนก็ได้ตอบว่า อาการที่หนาวหรือไม่หนาวนั้นไม่สู้จะสำคัญอะไรนัก ถ้าจะให้หลับแล้ว ถึงจะให้แข็งแะอย่างไรงี้คงหลับ ถ้าว่าจะไม่หลับแล้ว ถึงจะให้เจ็บสักร้อยอย่างไรงี้คงไม่หลับ ชายที่มาจึงรับว่าจริงตั้งนั้น แต่มันยังเป็นสองนัยอยู่ อาการที่เจ็บแต่นอนไม่หลับนั้น เป็นที่จิตของเราไปเกาะเกี่ยวอยู่ในสิ่งที่เราพอใจหรือไม่พอใจเช่นนั้น ก็กระทำให้นอนไม่หลับได้ อีกประการหนึ่งเจ็บสักรัศก็ แต่ก็นอนไม่หลับเหมือนกัน เพราะมีคนกวนมีบุตรเป็นต้น หญิงภรรยา กับชายสามีก็ยม แล้วหญิงภรรยาจึงได้ตอบว่า อ้ายเรื่องอย่างนั้นมันก็ย่อมเป็นด้วยกันทุกคน ชายที่มาจึงได้ตอบว่า ฉันยังไม่เห็นด้วย ๆ เหตุว่าฉันนอนแล้วไม่มีใครจะมากวนฉันได้ เพราะฉันนอนไม่มีคนกวน ฉันกลับเป็นคน

เที่ยวกวณเขา ตั้งเช่นฉันทมานอนกวณอยู่ที่นี่ จนกระทั่งทำให้ชาวบ้านนอน
 ไม่หลับลงได้ เพราะมันมาเที่ยวก็คหน้าขวางตาของชาวบ้านอยู่ เช่น
 อย่างที่ได้เป็นมาแล้วนี้แหละ หญิงภรรยาจึงได้ตอบว่า ถ้าอย่างนั้นแล้ว
 นายก็เป็นคนเข้าตำราสุภาษิตนะซี ชายที่มาจึงได้ถามว่า ฉันทเข้าตำรา
 สุภาษิตอย่างไร หญิงภรรยาจึงได้ตอบว่า นายเข้าตำราที่ท่านได้กล่าวไว้
 ว่า “หมูเขาก็ก่หามเอาคานเข้าไปสอด ชูเขาจะกอดเข้าไปนอนขวาง”
 ดังนี้แหละ ชายสามีจึงได้เอ่ยขึ้นว่า มันตรงตำราของท่านละเพื่อนเอ๋ย
 เมื่อชายที่มาได้ฟังดังนี้แล้ว ก็เลยนึกกระตาคในใจ ก็เลยลากลับไป

เรื่องที่ ๒๒

เข้าน้ำอย่าให้เสียเหมือง

๑ คนเดินป่าอย่าได้	เสียเหมือง
ขุนพระหลวงในเมือง	เห็นไหว
จึงจะไม่ขัดเคือง	ในสิ่ง ชอบนา
ทางที่ชอบกอบปรไไว้	เพื่อได้อนุกุล

ตำนานเทียบเรื่องน

ได้ยินมาว่า ยังมีชายผู้หนึ่งเป็นคนชำนาญเที่ยวป่าอันประกอบหาเลี้ยงชีพด้วยแสวงหาเครื่องยามาขาย อยู่มาวันหนึ่งชายนั้นคิดจะไปป่าตามเคย เพื่อจะได้แสวงหาของป่ามีเครื่องยาเป็นต้น แล้วชายนั้นก็หาเสบียงใส่ย่าม และมีตเสียม เสร็จแล้วก็ลงจากเรือน เดินตัดตรงเข้าป่าไป ครั้นไปถึงกลางป่า ก็เที่ยวแสวงหารากยาต่าง ๆ โดยประสงค์ ครั้นเที่ยวไปเดินไปหาไปก็มัวหลงเดินเพลินไป ตะวันก็สายขึ้น แดดก็ร้อนจัดขึ้น ก็กระหายน้ำอยากน้ำขึ้น เมื่อได้เป็นขึ้นเช่นนั้น ชายนั้นก็เที่ยวแสวงหาน้ำ เพื่อจะบริโภครดต่อไป แต่ก็ไม่รู้ว่ามีบ่อน้ำและหนทางอยู่ทางไหนที่จะมีเหมืองน้ำ ครั้นเที่ยวไปเดินไปวนไปก็จนออกอ้อนอกอ้อนใจ ก็ไม่พบร่องรอยคนเดิน อ้ายความอยากน้ำก็ยิ่งทวีกล้าขึ้น ๆ ก็ลงหยุดนั่งพิจารณาดูต่อไปว่า จะมีบ่อน้ำและเหมืองน้ำอยู่ทางไหนหนอ จะได้อุดรสำหรับเดินต่อไป ก็ยังแลไม่เห็นหนทางที่จะไปเลย ครั้นว่าจะหยุดรอคอยคนอยู่ เพื่อว่าใครจะเดินมาบ้างก็ใช้หนทางคนเดิน และตะวันก็บ่าย

ลงเย็นลง ก็ลุกขึ้นไปเพื่อจะแสวงหาแถวล้นน้ำต่อไปก็ไม่มี เพราะเป็น
 บ้างแดง มันหาใช้ป่าชายตงไม้ จึงได้หาแถวล้นน้ำได้โดยยาก ตกลงเป็น
 ต้องเดินพลางกินข้าวไปพลาง เพราะอาการที่หิวก็เหลือกำลัง ยิ่งกินข้าว
 เข้าไปก็ยิ่งอยากนำทวขึ้น ตะวันก็เย็นลงๆ หนักเข้า ครั้นจะกลับบ้าน
 ก็กลับไม่ถูก อ้ายความกลัวสัตว์ร้ายก็บังเกิดมากขึ้น เมื่อได้มีความกลัว
 สัตว์ร้ายขึ้น อ้ายความที่อยากนำนั้นก็ดูทุเลาลงเพราะความกลัว ในเวลา
 นั้นก็เผอิญมีสติขึ้นมา จึงได้ขึ้นต้นไม้ดูทิวไม้ป่ากับทิวไม้บ้าน พอเข้าใจ
 ได้แล้ว ก็ลงจากต้นไม้แล้วเดินตัดลงตรงชายป่า กว่าจะออกพ้นป่ามาได้
 ตะวันก็มีตพอเดินมาได้สักหน่อยก็ได้มาพบคนเข้าสองคน ก็เลยขอน้ำเขา
 กินแล้วๆ เขาก็ถามว่า ไปข้างไหนมาคนเดียวจนเวลามีตดังนี้ ชายนั่น
 จึงได้เล่าให้ฟังตั้งแต่ต้นจนอวสาน ชายสองคนจึงได้บอกว่า แกมันเข้า
 ตำราเสียแล้วจึงได้เป็นไปได้จนถึงดังนี้ ชายนั่นจึงได้ถามว่า มันเข้าตำรา
 อย่างไร ชายสองคนจึงได้บอกว่า มันเข้าตำราสุภชาติที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า
 เข้าป่าอย่าได้เสียเหมือง เข้าเมืองอย่าได้เสียขนนางคังนี้ นี่แกไปทั้ง
 เหมืองเสีย จึงได้ออกน้ำเกือบตาย ชายคนนั้นก็เลยรับว่าจริงดังนี้

เรื่องที่ ๒๓

คู่ช่างให้คู่หาง คู่นางให้คู่แม่

๑ จักคู่ช่างท่านให้	คู่หาง
เป็นที่สังเกตทาง	แน่ได้
คู่นางยอมไม่พราง	โดยเหล่า แม่ना
แม่ยอมเป็นใหญ่ใช้	ที่ใกล้บุตร

ตำนานเทียบเรื่องน

ได้ยินมาว่า ยังมีชายคนหนึ่งได้ไปมีความพอใจในบุตรของแม่หญิงสิบปันใจไว้ แต่เมื่อยังบวชเป็นพระอยู่ ครั้นเมื่อตัวสึกออกแล้วก็ได้ให้คนไปส่งขอโดยประเพณี ฝ่ายว่าช่างบิการมารดาของหญิงก็ได้ยกให้เวลานั้นชายนี้นั่งยังอยู่ที่บ้านของบิการมารดาหญิงไปก่อน ครั้นอยู่มาโคสั๊กหน้อย ชายนี้นั่งได้พิจารณาของตัวออกจากบ้านพ่อตาแม่ยาย จึงได้มาอยู่ที่บ้านของตัวต่อไป ครั้นอยู่มาสามีก็ให้ห้กชายของที่ร้านหน้าบ้าน ฝ่ายว่าภรรยาเป็นคนไม่เคยหากินในทางค้าขาย เป็นแต่เคยได้แลเห็นมารดาของตัวหากินในทางนั่งเลงเข้าบ่อน เมื่อหญิงนั้นได้มาอยู่กับสามีก็ต้องหากินในทางค้าขาย ก็ดูเป็นที่หนักใจของตัวมาก แต่จำเป็นก็ต้องกระทำไป เมื่อสามีเห็นว่าภรรยาของตัวเข้าใจในทางซื้อขายได้แล้ว สามีก็ได้จัดเรือให้ออกเรือขาย ก็เลยเป็นคนขายของดี มีสิ่งของไปเท่าไรก็ขายหมด เพราะไปขายให้เขาถูกๆ จะได้กลับบ้านเร็วๆ ครั้นชาย

ไป ๆ ที่นี้ก็เลยไปแวะขายที่บ่อนไฟบ้าง และที่บ่อนถั่วบ้าง บ่อนไป
 บ้าง ที่หลังก็เคยเข้าก็เลยไปขายที่บ่อนทุกวัน ๆ เพราะเป็นการไม่ต้อง
 ออกแรงค่าย ครั้นได้มีความคุ้นเคยกับบ่อนเข้าแล้ว ที่นี้ก็เลยเข้าชิมดู
 บ้างเล็กน้อย ที่หลังก็เคยเข้าก็ลงหมกความกระดากใจเข้าทุกที ที่หลัง
 อ้ายของที่เอามาขายนั้น ก็ลงเป็นขายได้บ้างไม่ได้บ้าง ก็สุดแล้วแต่จะ
 เป็นไป แต่ของนั้นก็ป็นอันขายหมดทุกวัน เพราะเหตุว่าขายสาละเสีย
 เทเสีย คือขายถูก ๆ ก็มีผู้มาซื้อ มาก แต่อ้ายต้นทุนและกำไรนั้นเป็นไม่
 ธุระเอาแต่ขายได้ให้หมดไปเท่านั้น เมื่อกลับมาสามี่ถามก็ได้บอกว่ วนนี้
 ขายได้เท่านั้นเท่านี้ สามี่ก็นิ่งไว้ไม่ว่าอะไร เพราะเหตุว่าทุนรอนเหล่านั้น
 ภรรยาเป็นผู้เก็บอยู่เองแล้ว ครั้นนานมาสามี่ก็รู้เข้าว่า ภรรยาไปนั่งขาย
 ในบ่อนไฟบ้าง ในบ่อนถั่วบ้าง จึงได้ถามภรรยาว่า ไปขายของที่ไหน
 จึงได้ขายดี เห็นว่าขายหมดทุกวัน ๆ ภรรยาจึงได้ตอบว่า ไปขายที่ไหน
 ก็สุไปขายที่บ่อนไม่ได้ เพราะเป็นที่ประชุมชน เมื่อเวลาเขากลับเขาก็
 พากันมาซื้อกลับไปบ้านเขา ฝ่ายว่าสามี่ก็รู้ว่าภรรยาแก้ตัว สามี่จึงได้ห้าม
 ว่าอย่าไปขายเลย ที่บ่อนมันจะไม่สู้ดี มันจะเลยขายถึงตัวเข้าเอง ฝ่าย
 ภรรยาก็คิดว่า สามี่เขารู้เท่าเราแล้ว จึงได้เลยทำใจตอบว่า ว่าอะไร
 อย่างนั้น ดูเป็นฉันไม่รู้จักอะไร เท่ากับเด็กอมมือไม่รู้อะไร เราเอาแต่
 จะขายได้เท่านั้น แล้วภรรยาก็ยังขึ้นไปขายที่บ่อนทุกวัน ๆ ตกลง
 เป็นอันห้ามกันไม่หยุด อยู่มาวันหนึ่ง น้ำขายได้มาหาหลานชาย ตาม
 ถึงทุกข์สุข หลานชายจึงได้เล่าเรื่องให้น้ำขายฟัง ตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด ที่
 ห้ามภรรยาไม่ฟัง น้ำขายจึงได้ตอบว่า เมื่อเวลาเจ้าจะหาเมีย ทำไมเจ้า

ไม่สืบสวนดูเสียก่อน ท่านย่อมกล่าวอยู่ว่า ถ้าจะดูข้างท่านให้ดูหาง ถ้าจะดูนาง ท่านให้ดูแม่ ก็นี้เจ้าไปใจเร็วทันได้ เจ้าจึงได้มีความคับใจของเจ้าเอง เจ้าไม่รู้หรือว่า มารดาของภรรยาเจ้าเขาเป็นนักเลง สืบบ้านโจหากินในทางนักเลง มีเข้าบ่อนไฟเป็นต้น บุตรของเขา ๆ ก็ต้องเดินตามรอยของแม่เขา ฝ่ายว่าหลานชายก็รับว่า จริงทั้งนั้นว่า เพราะว่าลูกไม้แล้วคงหล่นไม้ไผ่กลั่น จำเป็นก็ต้องทนไปเท่านั้น น้ำก็กลับไป

เรื่องที่ ๒๔

ตกเข้าอยู่ในระหว่างเขาควาย

๑ คนเรตกเข้าหว่าง	เขาควาย
แม่จ๊กหันหานาย	ผิดเจ้า
หมดท่าที่จ๊กขยาย	ในหว่าง เขาเฮย
เห็นแต่ช่องต้นเค้า	กลับเข้าหาเดิม

ตำนานเทียบเรื่อง

ไถยนิมว่า ยังมีท่านเสนาบดีคนหนึ่ง ได้นำฎีกาขึ้นไปทูลเกล้าฯ ถวาย มีใจความว่า มีผู้มาร้องกล่าวโทษข้าหลวงที่ออกไปชำระผู้ร้ายที่หัวเมือง ได้ลวงเอาเงินแล้วปล่อยผู้ร้ายเสีย ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จะพระราชทานให้กรมพระตำรวจชำระเอาความจริง ท่านเสนาบดีได้กราบบังคมทูลพระกรุณา ขอให้ปลัดกรมพระตำรวจคนหนึ่ง ที่เป็นตุลาการชำระฎีกาเรื่องนี้ ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชานุญาต ให้ท่านเสนาบดีไปชำระ ท่านเสนาบดีจึงได้เรียกปลัดกรมคนนั้นไป แล้วได้มีบัญชาสั่งให้ชำระโดยเร็ว เวลาพรั่งนั้น ขอให้ไต่ความ ตุลาการก็ได้เรียกตัวจำเลยมาชำระ ก็เป็นอันตกลง จำเลยได้รับสารภาพ ครั้นรุ่งขึ้นตุลาการก็ได้ไปที่จวนท่านเสนาบดี เมื่อท่านเสนาบดีแลเห็นก็ได้ถามว่า ไต่ความว่าอย่างไรบ้าง ตุลาการก็ได้กราบเรียนว่า จำเลยได้ให้การสารภาพรับเป็นสัตย์แล้ว แต่ยังให้คัดคำหา

และทำให้การสารถาพอยู่ เวลาพรั่ง^{ขึ้น}จึงจะได้นำมากราบเรียนได้เท่า
 กรุณาต่อไป ครั้นรุ่ง^{ขึ้น} เวลาออกที่ห้อง^{นี้} ตุลาการก็ได้นำคำหา^{คำ}ให้
 การรับสารถาพขึ้นเสนอท่านเสนาบดี ๆ ก็ได้รับเอาไว้ แล้วมีบัญชา
 สั่งว่า อีกสองวันให้ตุลาการมารับคำตัดสิน ตุลาการก็ได้กราบลากลับบ้าน
 ครั้นถึงวันกำหนดนัด ตุลาการก็ได้ไปที่จวน เมื่อท่านเสนาบดีเห็นเข้า
 แล้ว ก็ได้เรียกตัวตุลาการ^{ขึ้น}ไปบนห้อง^{นี้} แล้วก็ได้บัญชาสั่ง^{ขึ้น}แจ้งให้
 ตุลาการรับ^{ขึ้น}อันถวายเสียโดยเร็ว ตุลาการก็ได้รับสำนวนกลับมา ครั้น
 กลับมาถึงบ้าน ตุลาการก็ได้ตรวจดูคำตัดสิน ได้แลเห็นว่าทำไมท่านจึง
 ได้มีคำตัดสินเสียเป็นเหตุขาดเช่น^{นี้} ตกลงจะให้พระเจ้าแผ่นดิน^{ขึ้น}ขึ้นตาม
 ท่านเท่านั้น ครั้นจะไม่ทูลเกล้าฯ ถวายก็จะมี^{ขึ้น}ความผิดขึ้น ข้อที่ขัง^{ขึ้น}คำสั่ง
 เสนาบดี ครั้นว่าจะทูลเกล้าฯ ถวายเข้าไป ก็จะต้องถูกกริ้วเป็นแน่ ตกลง
 ตุลาการก็ต้องเป็น^{ขึ้น}ไซ้กระทบหินเข้าเสียแล้ว ถูกแต่โยนกันไปโยน^{ขึ้น}กันมา
 ไซ้ก็คงแตกเท่านั้นเอง แต่จำเป็นจะต้องทูลเกล้าฯ ถวายดีกว่า ที่เราจะ
 ไปโต้แย้งเสนาบดี บางทีท่านเสนาบดีจะเห็นไปว่า เราคงจะเป็น^{ขึ้น}ธุระ
 อะไรกับจำเลยเข้า จึงได้มาโต้แย้งขึ้น^{ขึ้น}ดัง^{ขึ้น}นี้ ก็จะชั่วร้ายเข้าอีกตากหนึ่ง
 จำเป็นตกลงต้องถวาย พอได้เวลาก็นำคำตัดสินเข้าไป เพื่อจะได้ทูล
 เกล้าฯ ถวาย ในเวลานั้นก็เผอิญให้เจ้ากรมไต่เดินมาทางนั้น เพื่อจะขึ้น
 ไปเฝ้าเหมือนกัน ก็ได้เลยแวะเข้ามาดูสำนวนและคำตัดสินที่จะทูลเกล้าฯ
 ถวาย พอได้อ่านจบก็ร้อง^{ขึ้น}ขึ้นว่า ตายจริง เล่นอะไรกัน^{ขึ้น}ดัง^{ขึ้น}นี้ดูแปลก
 ประหลาดมาก ตุลาการจึงได้ปรึกษาเจ้ากรมว่า เมื่อเป็นไป^{ขึ้น}ดัง^{ขึ้น}นี้ เราจะ
 จะทำอย่างไร ผมได้รู้สึกตัวแล้วว่า คงจะเข้า^{ขึ้น}ปึงเป็น^{ขึ้น}แน่ในคราว^{ขึ้น}นี้ ท่าน
 เจ้ากรมจึงได้แนะนำ^{ขึ้น}ให้ว่า ให้รออยู่ก่อน เมื่อฉันกลับมาจึงค่อย^{ขึ้น}ขึ้นไป

เผ้าต่อภายหลัง ครั้นเมื่อเจ้ากรมกลับลงมาจากเผ้าแล้วก็แวะเข้าไปบอก
 ว่า ฉันได้กราบบังคมทูลชี้แจงไว้แล้ว ทูลการก็ได้นำสำนวนขึ้นไปทูล
 เกล้า ๖ ถวาย เมื่อได้ทรงรับไปทอศพระเนตรแล้วก็ทรงพระพิโรธ จึง
 ได้มีพระกระแสตามว่า จะให้ข้าเซ็นลงข้างล่างเขาหรือ ทูลการก็ได้แต่
 กราบบังคมทูลว่า พระราชอาชญาไม่พ้นเกล้า ๖ เท่านั้น จึงได้ทรงลาย
 พระราชหัตถเลขาลงในท้ายสำนวนเป็นการยืดยาวเสร็จแล้ว ก็ได้พระราช
 ทานคืนสำนวนนั้นให้ทูลการเอาไปให้ท่านเสนาบดี เมื่อทูลการได้รับ
 พระราชทานสำนวนนั้นแล้ว ก็กราบถวายบังคมลาออกมา ก็รีบไปบ้าน
 ท่านเสนาบดี เมื่อท่านเสนาบดีแลเห็นก็ได้เรียกเอาสำนวนนั้นไปดู พอ
 ได้อ่านจบแล้วก็ร้องว่า ตายจริง นี่จะให้ฉันทำอย่างไร ฉันได้ให้คน
 ไปเรียกเอาสำนวนคืนมาก็ไม่ได้ (เสนาบดีแก้ตัว) เล่นกันอย่างนี้ฉันก็
 ถูกกริ้วคนเดียว ทูลการก็ได้กราบเรียนว่า เมื่อนักการไปตามทัวเกล้า ๖
 นั้น เวลานั้นเกล้ากระหม่อมได้นำสำนวนขึ้นทูลเกล้า ๖ ถวายเสียแล้ว ท่าน
 เสนาบดี จึงได้กล่าวว่า ทำอะไรไม่รู้เรื่อง จึงกระทำให้เสียการไป
 (เสนาบดีขอไปที) ทูลการจึงได้กราบเรียนว่า ได้ทำกรุณาให้มีบัญชา
 สั่งให้เกล้ากระหม่อมรีบเร่งทูลเกล้า ๖ ถวายเสียโดยเร็วดังนี้ ครั้นเกล้า
 กระหม่อมจะรอช้า ก็กลัวเกรงจะมีโทษขึ้น จึงรีบเร่งทูลเกล้า ๖ ถวาย
 โดยบัญชาสั่ง เมื่อท่านเสนาบดีได้ฟังทูลการมีถ้อยคำหลักฐานเพียงขึ้น
 ดังนี้ ก็เลยบ่นออกแอดว่าเต็มที การไม่ควรเป็นก็มาเป็นขึ้นเช่นนี้
 ทูลการเห็นว่า มันตรงกันข้ามเสียแล้ว ก็เลยลากลับบ้าน

เรื่องที่ ๒๕

ขุนนางใช้พ่อแม่	หญิงแก่ใช้ยาย
๑ ขุนนางกล่าวไว้อย่า	ฟังหมาย
ใช้พ่อแม่ยาย	ดอกเจ้า
คบได้เมื่อเราสบาย	มีสุข นาพ่อ
มีทุกข์ฉุกฉินเข้า	บ่ได้แลเหลียว

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินว่า ยังมีชายพลเรือนอยู่คนหนึ่ง แต่เป็นคนมีอันจะกิน ด้วยทรัพย์สมบัติ คือได้มีเรือสวนไร่นาอยู่โดยมาก แต่ว่าเป็นคนอยู่ข้างจะคับแคบไม่กว้างขวาง เพราะเป็นคนไม่ได้ไปข้างไหนกับเขา จึงมาปรารภขึ้นว่า ควรเราจะต้องหาที่พึ่งที่อาศัยไว้บ้างจึงจะชอบ แล้วจึงได้ปรารภต่อไปว่า เราจะเข้าไปพึ่งพาอาศัยท่านผู้ใดดีหนอ จึงได้มานึกขึ้นได้ว่า คุณพระคนนั้นท่านได้เป็นอธิบดีผู้พิพากษาเห็นจะชอบกล แล้วจึงได้มาปรารภต่อไปอีกว่า จะได้ใครดีหนอที่จะพาเราเข้าไปหาคุณพระ ยังมีหญิงคนหนึ่งเป็นแม่กำขายของ มีลูกไม้ต่างๆ เป็นต้น ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น เมื่อได้ทราบว่ายาน ก. นั้นอยากจะไปรู้จักคุณพระคนนั้น จึงได้มาหานาย ก. แล้วถามว่า นายอยากจะไปหาคุณพระคนนั้นหรือ นาย ก. จึงได้บอกว่า ฉันอยากจะไปให้รู้จักท่านไว้บ้าง หญิงนั้นจึงได้บอกว่า ฉันได้รู้จักแม่หญิงแก่อยู่ในบ้านนั้น เมื่อนาย

จะไปฉันจะนำไปก็ได้ เมื่อนาย ก. ได้ทราบดังนั้นก็ได้มีความยินดีเป็นอันมาก จึงได้บอกกับหญิงคนนั้นว่า ถ้าจะสงเคราะห์ฉันได้ดังนั้นแล้ว ก็จะเป็นการดีมากทีเดียว หญิงนั้นก็รับว่าได้ แต่ฉันจะต้องไปบอกแม่หญิงแก่ให้ช่วยเป็นธุระต่อไป แล้วหญิงนั้นก็ลากลับไป ครั้นรุ่งขึ้น หญิงนั้นก็ได้จัดสิ่งของที่จะไปขายลงใส่เรือเสร็จแล้ว ก็ลงเรือตรงไปบ้านคุณพระ ครั้นไปถึงก็มีคนลงมาซื้อสิ่งของ มีลูกไม้ต่างๆ เป็นต้น สักประเดี๋ยวแม่หญิงแก่ที่เป็นคนคุ้นเคยกัน ก็ได้ลงมาซื้อของ หญิงแม่ค้าจึงได้บอกว่า วันนี้ฉันมีธุระอยากจะหารือแม่สักหน่อย แม่หญิงแก่จึงได้ถามว่า เมื่อมีธุระอะไรก็ให้บอกเถิด หญิงแม่ค้าจึงได้บอกว่า นาย ก. อยากจะมากาคุณพระท่าน แต่ยังไม่คุ้นเคยกับคุณพระเลย ฉันอยากจะให้แม่ไปเที่ยวสวนนาย ก. สักวันหนึ่ง เพื่อแม่จะได้มีความคุ้นเคยกับนาย ก. แม่หญิงแก่ก็รับว่าได้ เพราะคุณพระนั้นเป็นหลานฉันเอง เมื่อหญิงแม่ค้าได้ฟังดังนั้นแล้ว ก็เลยนัดว่า พรุ่งนี้เช้าฉันจะมารับ แม่หญิงแก่ก็รับว่าได้ แล้วหญิงแม่ค้าก็ลากลับไป ครั้นไปถึงบ้านก็ได้บอกนาย ก. โดยที่ได้นัดกันไว้ว่า แม่หญิงแก่จะมาที่บ้าน นาย ก. ก็ดีใจจึงได้นึกว่า คงจะสำเร็จตามความต้องการของเรา จึงได้บอกหญิงแม่ค้าว่า ฉันมีความชอบใจเป็นอันมาก แล้วหญิงแม่ค้าก็ลาไป ครั้นเวลารุ่งขึ้นเข้ากินข้าวแล้วหญิงแม่ค้าก็ลงเรือ ตรงมาที่บ้านคุณพระ พอเวลานั้นแม่หญิงแก่ได้ให้คนมาจัดเรือสองแจวไว้แล้ว หญิงแม่ค้าจึงได้ขึ้นไปหาแม่หญิงแก่ พอได้พูดกันบ้างแล้ว ก็พากันลงมาเรือด้วยกัน ต่างคนก็ต่างลงเรือไป ครั้นได้มาถึงบ้านนาย ก. เข้าแล้ว นาย ก. ก็ได้ลงมารับรองเชื้อเชิญให้

ขึ้นไปบนเรือน แม่หญิงแก่ก็ได้ขึ้นไปนั่งบนเรือน ฝ่ายว่านาย ก. กับ ภรรยา ก็ได้มายกมือไหว้แม่หญิงแก่ จึงได้ถามว่า นายมีธุระสำคัญอยู่หรือ ที่อยากจะพบคุณพระเขา นาย ก. จึงได้บอกว่า ผมยังไม่มีธุระอะไรเวลานี้ เป็นแต่อยากจะเข้าหาท่าน ก็เพื่อจะได้ฟังท่านต่อไปเท่านั้น แม่หญิงแก่ ก็รับว่าได้ แต่ นายต้องไปเช้า ๆ หน่อย ถ้าไปสายจะไม่พบ จะไป ศาลเสีย เมื่อตกลงน้ดกันเสร็จแล้ว นาย ก. ก็บอกให้แม่หญิงแก่ไป เทียวสวน แม่หญิงแก่ก็ได้ไปเที่ยวที่ในสวน แล้วก็ได้เก็บอะไรต่ออะไร ในสวน มีผักกุ๊กผักหนามตามท้องร่องเป็นต้น พอเวลาเย็นก็พากัน กลับมาบ้าน ฝ่ายว่าภรรยานาย ก. ก็ได้จัดสำรับกับข้าวไว้เสร็จ พอ กลับมาจากสวนก็ได้รับประทานอาหาร เมื่อได้รับประทานอาหารเสร็จ แล้ว ภรรยานาย ก. ก็ได้จัดสิ่งของผลไม้ มีส้มโอ มะพร้าวอ่อน เป็นต้น ได้ให้ไปเติมลา แล้วแม่หญิงแก่ก็ลากลับไป ครั้นวันรุ่งขึ้นนาย ก. ก็ได้ จัดสิ่งของได้สี่ห้าถาด ก็ลงเรือไป ครั้นไปถึงบ้านคุณพระเข้าแล้ว ก็ให้ คนยกของขึ้นไปไว้ที่หอнок พอสักประเดี๋ยวคุณพระก็ออกมา นาย ก. ก็ยกมือไหว้ คุณพระจึงได้บอกว่า บ้าแกบอกฉันแต่เมื่อคืนนี้แล้ว ว่า จะมาหา แล้วก็ถามว่า มีธุระอะไรด้วยหรือ นาย ก. จึงได้เรียนว่า ผมไม่มีธุระอะไรเวลานี้ ผมมาเพื่อจะได้รู้จักกับได้เท่าไรเท่านั้น คุณพระ จึงได้บอกว่า ที่นี้ได้รู้จักกันแล้ว เมื่อจะมีธุระอะไรต่อไป ก็ให้บอกมา เถิด พอจะช่วยธุระกันได้แล้ว ฉันจะช่วยเป็นธุระให้ตลอดไป เมื่อ นาย ก. ได้มีโอกาสพอแล้วดังนั้น ก็เลยลากลับบ้าน ครั้นต่อ ๆ มา นาย ก. ก็ได้ไปมาอยู่เสมอ แม้ว่าตัวไม่ได้ไป ก็ได้ให้ภรรยาไป ครั้นอยู่

ต่อ ๆ มาวันหนึ่ง ก็มีคนร้ายเข้าบ้าน เวลาจึงพลบ เมื่อคนในบ้าน
 ได้เห็นเข้าแล้ว ก็ร้องโวยวายกันขึ้น ให้ช่วยกันจับตัวคนร้าย คน
 ในบ้านก็พากันเกรียวกราวกันขึ้น เมื่อนาย ก. ได้ยินเสียงเกรียวกราว
 กันขึ้น ดังนั้นก็เลยได้ไม่วิ่งลงไป เพื่อจะได้ช่วยกันจับตัวคนร้าย เมื่อ
 อ้ายคนร้ายเห็นว่า จะเสียการเสียแล้ว ก็ออกวิ่งหนีไป พวกในบ้านจึง
 ได้ไล่ติดตามไป อ้ายคนร้ายเห็นว่า จวนตัวเข้าแล้ว ก็ได้วิ่งหนีเข้าไป
 ในบ้านท่านขุนผู้เป็นนายของอ้ายคนร้าย พวกที่ได้ไล่ไปก็เลยเข้าไปใน
 บ้านท่านขุน เมื่อท่านขุนได้ยินเสียงเอะอะขึ้นในบ้าน ก็ได้วิ่งออกมา
 ร้องว่า พวกนี้บังอาจไล่คนเข้ามาในบ้าน หาได้บอกเจ้าของบ้านไม่
 นาย ก. ก็ได้ร้องบอกขึ้นให้ช่วยจับคนร้าย ท่านขุนจึงได้ถามว่า ทำไม
 มาจับคนในบ้าน จึงไม่บอกเจ้าของบ้านเสียก่อน นาย ก. จึงได้ตอบว่า
 ครั้นจะบอกก็ไม่ทัน และก็ไม่เห็นมีคนที่จะบอก แล้วก็เลยบอกว่า ขอให้
 ท่านขุนส่งตัวคนร้าย ท่านขุนจึงได้ตอบว่า ข้าไม่มีผู้ร้ายที่ไหนจะส่งให้
 แล้วก็บอกว่า พวกนี้บังอาจมาก ข้อที่ไล่คนเข้ามาในบ้านเวลาพลบค่ำ
 ข้าจะต้องฟ้องให้ฉิบหาย ในเวลานั้นก็จะเกิดวิวาทกันขึ้นในบ้าน ก็พอ
 มีคนผู้ใหญ่มากมาห้ามปรามไว้เสียทั้งสองข้าง ข้างพวกนาย ก. ก็กลับกลับบ้าน
 พอรุ่งขึ้นนาย ก. ก็ได้ไปหาคุณพระ แล้วก็เล่าเรื่องให้ฟังจนตลอด
 เมื่อคุณพระได้ฟังเรื่องตลอดแล้ว จึงได้บอกนาย ก. ว่า เห็นจะไม่
 เป็นไรดอก แต่ฉันยังฟังคำแต่ข้างเดียวอยู่ (นี่คือได้ปากทำเข้าไว้)
 แล้วก็บอกให้นาย ก. กลับบ้านเถิด อย่าได้มีความวิตกไปเลย เมื่อนาย ก.
 ได้ฟังคุณพระว่า ดังนั้นก็กลับไปบ้าน ก็มีความนอนใจเสีย ครั้นรุ่งขึ้น

ท่านขุนก็ไปหาคุณพระ แล้วก็ได้เล่าเรื่องให้ฟัง เมื่อคุณพระได้ฟังดังนั้น จึงได้บอกแก่ท่านขุนว่า อ้ายเรื่องอย่างนี้จะว่าเป็นการเบาก็ได้ หรือจะว่าเป็นการรุนแรงก็ได้ ก็แล้วแต่ผู้ที่จะกล่าวขึ้น ในคดีที่จะกล่าวขึ้นในฟ้องของตน เมื่อท่านขุนได้ฟังเข้าดังนั้น ก็ได้เลยหารือขอให้ช่วยแนะนำร่างฟ้องให้ด้วย ฝ่ายว่าข้างคุณพระก็ได้รับรองว่า แล้วจะให้เสมียนไปร่างฟ้องให้ แล้วท่านขุนก็กลับบ้าน ฝ่ายว่าข้างนาย ก. ก็มานอนใจเสีย นึกว่าคุณพระได้รับเป็นธุระอยู่แล้ว ครั้นอยู่มาได้สัก ๑๕ วัน ก็มีหมายมาว่า ให้จำเลยและพวกจำเลยไปแก้คดีในวันนั้นเวลานั้น ให้ไปพร้อมกันที่ศาล เมื่อนาย ก. ได้ฟังหมายเข้าดังนั้นก็มีความตกใจ แล้วจึงได้มานึกขึ้นว่า ทำไมคุณพระจึงไม่บอกให้เรารู้ตัวบ้าง เราก็ได้ไปมาอยู่ที่บ้านไม่ขาด จำเป็นเราก็จะต้องไปแก้คดีเขา ครั้นถึงวันกำหนดนัด นาย ก. กับพวกที่ต้องหา ก็ได้พากันไปที่ศาลพร้อมกัน ก็แลเห็นพวกโจทก์มานั่งอยู่ที่ศาลก่อนแล้ว พอสักประเดี๋ยว คุณพระ ก็ออกมานั่งศาล ก็ไม่ได้แลดูหน้าพวกจำเลย นาย ก. ก็ได้นึกสงสัยอยู่ในใจ แล้วนาย ก. ก็ตรงเข้าไปหาคุณพระ เพื่อจะขอรับประกัน แก้วว่าต่างพวกจำเลยที่ต้องหาเหล่านั้นต่อไป ฝ่ายว่าคุณพระก็ไม่ยอมให้ประกัน แก้วว่าต่างพวกจำเลยเหล่านั้น จึงได้บอกว่า ประกันแก่ง่ายกันไม่ได้ เพราะเหตุว่า เขาหาเป็นความอาชญา จำจะต้องถามเรียงตัวจำเลย นาย ก. ก็ลงหมุดทำที่จะคิดตอบว่าอย่างไร จึงได้ขอให้มีการประกันคู่ความกันต่อไป คุณพระก็ยังไม่วินยอมให้ประกัน ต้องให้พวกจำเลยให้การเรียงตัวเสียก่อน เมื่อควรจะให้ประกัน จึงจะให้ประกันต่อไป ฝ่ายข้างโจทก์ไม่ต้องพูด

อะไร ศาลได้เป็นธุระพูดแทนเสร็จ จำเลยจะขอให้การเสียวันนี้ จะได้ขอ
 รับประกันตัวไป ศาลก็บอกว่า เย็นจนหมดเวลาเสียแล้ว ตั้งไว้ให้
 การต่อพ่วงนี้ต่อไป พวกจำเลยก็ต้องติดตารางอยู่ด้วยกันทั้งหมด แต่เท่านั้น
 พวกจำเลยก็ต้องบอบช้ำ เพราะค่าที่จะต้องเสียค่าอะไรต่ออะไร คนหนึ่ง
 ไม่ต่ำกว่าสิบบาท แต่ตัวนาย ก. นั้นเป็นการทะเลาะเบาบางลงสักหน่อย ครั้น
 รุ่งขึ้นพวกจำเลยก็ให้การแก้ไปตามการที่ได้เป็นมา ทกลงที่สุดก็ไม่ต้อง
 สืบพยาน เพราะโจทก์หาจำเลยให้การถูกต้องกัน เป็นแต่ในทางพิจารณา
 จะเป็นบ้างอาจ ฐานบุกรุกหรือไม่เท่านั้น ฯลฯ เมื่อนาย ก. มาได้ฟังคำ
 ตัดสินว่า เป็นการบุกรุกบ้างอาจเข้าไปจับคนในบ้าน หาได้บอกเจ้าของ
 บ้านเสียก่อนไม่ดังนี้ ต้องปรับไหมจำเลยและพวกจำเลยเป็นค่าละเมิด
 เป็นเงินคนละเท่านั้น ๆ อีกประการหนึ่ง (นี่เป็นการผ่อนผัน) ให้
 พวกจำเลยไปขอขมาโจทก์ ถ้าโจทก์ได้รับขมาแล้ว จำเลยก็ไม่ต้อง
 เสียค่าปรับไหม เมื่อพวกจำเลยได้ฟังดังนั้น ต่างคนก็ลงกักพันตามกัน
 ว่า อย่าได้นึกเลย ข้อที่จะไปขอขมาโจทก์นั้น เมื่อเสร็จการลงแล้ว
 ต่างคนก็ต่างมาเยี่ยมนาย ก. ๆ ก็ได้เล่าให้ฟังทุกประการ เมื่อคนเหล่านั้น
 ได้ทราบความแล้ว ๆ ก็ลากลับไป ยังมีคนผู้ใหญ่คือน้าชายของ
 นาย ก. ก็ได้มาเยี่ยมถามข่าวคราว ดีและร้ายประการใด นาย ก. ก็ได้
 เล่าให้ฟังจนถึงที่สุดของความ แล้วนาย ก. จึงได้บอกว่า ฉันมีความ
 เสียใจมาก ข้อที่มาเสียรู้เพราะเชื่อถือเป็นขุนนางผู้ใหญ่อยู่แล้ว ไม่
 ควรจะเหลวไหล มากระทำให้เราเข้าใจผิดไป จึงได้พาให้เสียความของตัว
 ไป แต่ข้อเสียเงินไปนั้นคุณไม่อศจรรยอะไรนัก ไม่เท่ากับที่หลานแพ้วคุณ

นายจิ้งได้บอกว่า ตัวเจ้านั้นมีความหลงเชื่อคนเกินไป จึงต้องมีความ
 เจ็บอายของเจ้าเอง ก็เพราะเจ้าไปเอาจุมุกคนอื่นมาหายใจ การจึงได้
 เป็นไปได้ถึงเช่นนี้ เจ้าลืมสุภาวียิตเสียเอง จะไปโทษเอาใครได้ นาย ก.
 จึงได้ถามว่า สุภาวียิตเรื่องนี้มียู่อย่างไร นายจิ้งได้บอกว่า สุภาวียิต
 ที่ท่านได้กล่าวนั้นว่า ชุณนางใช้พ่อแม่ หญิงแก่ใช้ยายยัย ทั้งนี้ ตัวเจ้า
 มาถูกเข้าทั้งชุณนางและหญิงแก่ จึงกระทำให้มีความเชื่อมั่น หมายถึงไว้
 ว่าจะเป็นที่พักของเจ้าได้ โดยที่เจ้าตั้งใจไว้ เจ้าอย่าได้มีความโหมหนัสให้
 เกินไป ต้องนึกหักใจว่า ธรรมดาคนเราย่อมเสียรู้เพราะรักเช่นนี้ ย่อม
 มียู่ด้วยกันโดยมาก เมื่อนาย ก. ได้ฟังคำอธิบายของนายจิ้งรับว่า
 จริง ข้อที่หลานไปเข้าใจผิด หาได้นึกถึงคำสุภาวียิตไม่ หลานก็นึกว่า
 เราได้ซื้อรู้ไว้ที นายจิ้งจึงได้กล่าวว่า ก็แล้วที่เจ้าได้หักใจลงได้ ดังนั้น
 น้ำจะต้องลากลับไปที่ น้ำมีธุระจะไปต่อไป

เรื่องที่ ๒๖

นกน้อยทำรังแต่พอตัว

● นกเล็กตัวน้อยอย่า	โอหัง เลยนา
การจัดทำรัง	อยู่ไช้
จงพินิจหน้าหลัง	พอเห็น ควรเฮย
อย่าเห่อแต่จักให้	ใหญ่กว้างทางฉิบหาย

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินมาว่า ยังมีชายคนหนึ่งเป็นคนอยู่ข้างซัดสน แต่เป็นนักเลงคบเพื่อนกว้างขวางในทางนักเลงต่าง ๆ มีนักเลงสุราเป็นต้น อยู่มาวันหนึ่ง ชายคนนั้นจึงได้มาปรารภขึ้นถึงเรื่องที่จะกระทำตนให้เป็นหลักฐาน เพื่อจะได้เป็นที่อาศัยเพื่อนฝูงที่จะได้ไปมาหาสู่ แต่ก็ซัดสนอยู่ด้วยทุนทรัพย์ที่จะกระทำการของตนที่คิดไว้ จึงได้คิดขึ้นว่า ควรเราจะประชุมตามบรรดาเพื่อนฝูงของเรา ก็พอจะสำเร็จไปได้เป็นแน่ จึงได้หาของเลี้ยงเตรียมไว้ มีสุราและเมรยเป็นต้น เมื่อได้จัดการไว้เสร็จแล้ว จึงได้มีจดหมายไปเที่ยวบอกเชิญตามบรรดาเพื่อนของตนให้มาในวันนี้ เวลาเย็น ครั้นเมื่อถึงเวลานักเข้าแล้ว ก็มีผู้มาเกือบห้าสิบคน ต่างคนต่างก็ถามว่า วันนี้มีธุระอะไรสำคัญขึ้นหรือจึงได้บอกให้พากันมา ชายนั้นจึงได้บอกว่า เรามีธุระส่วนตัวอยู่สักหน่อยในเรื่องการที่เราได้คิดไว้นั้น เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายที่จะได้ไปมา อาศัยเป็นที่พักด้วยกัน คนเหล่านั้นจึงได้ถามว่า จะคิดทำเป็นอย่างไรกับบอกกันซิ พวกเราจะได้

ช่วยกัน ชายนั่นจึงได้บอกว่า เราคิดจะทำเรือนเป็นที่พัก และเรือน
 เป็นที่อยู่ของเราด้วย คนเหล่านั้นก็รับว่าได้ทุกคน การเท่านั้นไม่เป็นไร
 เราต้องช่วยกันให้เต็มกำลัง เมื่อตกลงพร้อมใจกันตั้งนั้นแล้ว ที่นี้ก็
 จัดแจงเลี้ยงกันเป็นการสนุก ที่นี้ต่างคนก็ต่างเมามายกันโดยความครึก
 กรัน มีเสียงร้องอะไรต่ออะไรกันเป็นที่สนุกสนานกันมาก จนถึงเวลา
 จวนสว่าง บางคนก็ได้กลับไปบ้าน บางคนก็ได้นอนหลับอยู่จนสว่าง
 จึงได้พากันกลับไปบ้าน ครั้นรุ่งขึ้นต่อ ๆ ไป ก็มีคนเอาเงินมาให้ตาม
 มากและน้อย รวมเงินที่ได้มาสักหกร้อยเศษ ที่นี้ก็จัดแจงที่จะทำการ
 บ้านเรือนต่อไป ครั้นต่อ ๆ มากก็ได้ยกเรือนขึ้นหลังหนึ่ง และได้ยกเป็น
 หอนั่งสำหรับเป็นที่พักหลังหนึ่ง เป็นครัวไฟหลังหนึ่ง ในหอนั่งนั้นได้
 จัดเป็นห้องกินข้าว และได้กั้นฝาเป็นที่สำหรับใคร ๆ มานอนพัก แล้ว
 ได้จัดเครื่องใช้สำหรับห้องนอนและเครื่องตั้งเครื่องติดที่หอนั่ง พอที่จะ
 ใช้อันและกันได้ ครั้นเมื่อได้ทำได้จัดเสร็จแล้ว ก็ได้ออกทุนของตัวไป
 สักหกลสิบบาทเศษ เมื่อเสร็จการเรียบร้อยแล้ว ที่นี้ก็ต้องขึ้นเรือนใหม่
 จึงได้ไปบอกพวกภรรยาของเพื่อนเพื่อจะได้ให้มาช่วยทำ ของเลี้ยงพระ
 และเลี้ยงคนที่จะมาช่วย มีเพื่อนของตนเป็นต้น ครั้นถึงกำหนดการเข้า
 เขาก็พากันมาช่วยทั้งคนทั้งของ ครั้นถึงเวลาเย็นพระก็มาสวดมนต์ เมื่อ
 สวดมนต์จบ กลับไปวัดแล้ว เวลาค่ำวันนั้นก็เล่นกันใหญ่ ทั้งผู้หญิง
 และผู้ชาย ล้วนแต่สามีภรรยาซึ่งกันและกัน มีเพลงขี้เมาและละครขี้เมา
 เป็นต้น เล่นกันจนสว่างกับที่เป็นการสนุกสนานกันมาก แล้วต่างคนก็
 ทำงานนอนกันราบ ครั้นเวลาเช้าพระจะมานั้นก็ไม่มีใครจะมาจัดของ ๆ ก็

เหลือแต่สิ่งละอันพันละน้อย พระก็ต้องมานั่งคอยอยู่จนสาย กว่าพระจะได้ฉันท์เกือบสามโมงเช้า แต่เป็นพระกันเอง และพระก็รู้อยู่แล้วว่า มันจะเป็นได้ถึงเช่นนั้น พอพระฉันท์เสร็จได้อนุโมทนาแล้ว ก็ได้กลับไปวัดเกือบจนเพล แต่ข้างพวกสามภรรยานั้นก็เล่นอะไรต่ออะไรต่อไป จนเวลาเย็นจึงได้พากันกลับบ้าน ครั้นอยู่ต่อ ๆ มาก็คงได้ภรรยามาเป็นคนอยู่ข้างจะขัดสน แต่เป็นคนใจกว้างขวางจึงได้เป็นที่พอใจของสามี และที่บ้านนั้นได้มีแขกไปมาไม่เว้นแต่ละวัน บรรดาเพื่อนฝูงที่ได้ไปมาก็ได้เจื้อยจานเกื้อกูลอยู่บ่อย ๆ ตามโชค ครั้นภายหลังก็เกิดอันตรายมีความล้มตายกันไปเป็นต้น คนไหนที่ยังเหลืออยู่ก็เกิดแตกกันไป มีต้องย้ายบ้านไปเป็นต้น ก็บังเกิดความเสื่อมลงโดยกาล อ้ายเรือนที่ทำขึ้นไว้ ครั้นเก่าเข้าก็เกิดชำรุด มีหลังคารั่วเป็นต้น จะหาทุนรอนมาซ่อมแซมก็ไม่ทัน ประเดี๋ยวหลังนี้รั่ว ประเดี๋ยวหลังโน้นรั่ว เมื่อหลังคารั่วลงแล้วก็กระทำให้พื้นผุเร็วเข้า เพราะเหตุว่ามันเกินกำลังของตัวที่จะรักษาไว้ได้ ไหนจะถูกอ้ายค่าซ่อมแซม ไหนจะถูกอ้ายค่าที่กินเข้าไป อ้ายลูกก็หลายคน มีแต่จะรบกินเท่านั้น จนต้องถึงเอาภรรยาไปขัดเขาไว้ เข้าไปทำงานให้เขา เย็นได้กลับมาอนบ้าน จนถึงที่สุดอ้ายบ้านเรือนก็ย่อมทรุดโทรมลงทุก ๆ วัน เพราะเหตุที่ทำการเกินตัว หาได้คิดถึงการข้างหน้าไม่ จึงได้เกิดความเสื่อมลงจนถึงกับล้มละลาย เพราะความกำเริบกำเริบประการดังกล่าวมานี้

เรื่องที่ ๒๗

นางงอบคเคียวก่อเหตุ

๑	นางงอบคเคียว	หยดเดียว
	อาจเป็นเหตุเกรียว	ไต่เต้า
	ฟังไม้สัพทัญญู	ไม่ตรึก ตรองนา
	ต่างก็หาญกล้า	ต่อสู้บ่รู้ความ

ตำนานเทียบเรื่อง

ได้ยินมาว่า ยังมีเด็กคนหนึ่งเดินถือขวานน้ำผึ้งมาตามถนน แต่
 ตานั้นได้แหงนดูว่าวเพลินไป ทำจึงได้ไปสะดุดล้มลง น้ำผึ้งจึงได้หกตก
 อยู่ริมถนน แล้วเด็กนั้นจึงได้ลุกขึ้นเดินต่อไป ที่นี้ก็มีเจ้าพวกมคพวก
 แมลงวัน เมื่อได้กลิ่นน้ำผึ้งที่หก ก็พากันมากินน้ำผึ้งที่หกอยู่นั้นเป็นอัน
 มากด้วยกัน ที่นี้ยังมีเจ้าจิ้งจกแอบมากอยกินเจ้าพวกแมลงวันที่มากิน
 น้ำผึ้ง ที่นี้ยังมีเจ้าแมวมาแอบคอยตะครุบจิ้งจกที่มากินแมลงวัน ที่นี้
 ก็ยังมีเจ้าหมาวิ่งเข้ามากัดเอาแมวของเด็ก ที่นี้เจ้าเด็กก็มาตีเอาหมาวิ่งไป
 ฝ่ายว่าเด็กเจ้าของหมาเห็นว่าหมาของตัวขาหักวิ่งมา เด็กเจ้าของหมาก็
 ช่วยไม้วิ่งมาตีเอาเด็กเจ้าของแมว ฝ่ายว่าเด็กเจ้าของแมวก็น้องให้พ่อมา
 ช่วย ฝ่ายว่าพ่อของเด็กเจ้าของแมวก็น้องได้ไม้วิ่งลงมาตีเอาเด็กเจ้าของ
 หมากหักแตกวิ่งไป ฝ่ายว่าพ่อของเด็กเจ้าของหมาเห็นว่าลูกของตัวหัว
 แตกวิ่งมา ก็ช่วยได้ไม้พลองวิ่งมาตีเอาพ่อของเด็กเจ้าของแมวล้มลง
 เมื่อลูกชายใหญ่ของพ่อเด็กเจ้าของแมวเห็นพ่อล้มลง ก็ช่วยได้ดาบวิ่งมา

พันเอาพ่อของเด็กเจ้าของหมาถูกที่แขน ไม่พลองก็หลุดจากมือลง แล้ว
 ก็ผละวิ่งไปบ้านเพื่อจะไปบอกกัน ก็พอน้องชายกับบุตรคนใหญ่ถือดาบ
 ถือพลองวิ่งสวนมา ก็ตรงเข้าไปจะพันเอาคนที่พันบิดาของตัว เมื่อบุตร
 คนใหญ่ของบิดาเด็กเจ้าของแมวกก็ได้เอาพลองป้องกันไว้ กลับได้ตีเอา
 แขนบุตรคนใหญ่ของบิดาเด็กเจ้าของหมา ดาบที่มือของคนนั้นก็หลุด
 จากมือลง ฝ่ายว่าเจ้าอาแลเห็นว่าหลานของตัวเสียที่ที่ดาบหลุดมือไป
 ดังนั้น ก็ตรงเข้าไปเอาพลองตีเอาเด็กหนุ่มพวกเจ้าของแมว ๆ ก็ได้เอา
 พลองป้องกันไว้ ฝ่ายว่าบิดาของเด็กเจ้าของแมว เมื่อหายหน้ามิดตามัว
 แล้ว ก็ลุกขึ้นตรงเข้าไปจะพันเอาพวกเจ้าของหมา ฝ่ายว่าเจ้าอา ก็เอา
 พลองป้องกันไว้ ที่นี้ต่างคนก็ต่างตีต่างฟันกัน เล่นกันซุลมุนจนไม่รู้ว่
 ใครต่อใคร จนกระทั่งคนที่มาดูก็เลยเข้าช่วยตามพวกซึ่งกันและกัน จน
 กระทั่งกำนันอำเภอผู้ใหญ่บ้านมาห้ามปราม จึงได้ต่างคนก็ต่างหลบเลือน
 ไป จึงได้ส่งบลงทั้งสองฝ่าย เมื่อสงบกันลงแล้ว อำเภอก็ได้ให้กำนัน
 ผู้ใหญ่บ้านไปช่วยกันทำชันสูตรบาดแผล คงได้ความว่าพวกเจ้าของหมา
 มีบาดเจ็บ ๑๕ คน เพราะพวกมาก ฝ่ายข้างพวกเจ้าของแมวมีบาดเจ็บ
 ๙ คน เพราะมีพวกน้อยคน ครั้นแล้วอำเภอก็ได้ไต่สวนต่อไป จึงได้
 ไปเรียกมาทั้งสองฝ่าย มาไต่สวนเพื่อจะได้ให้ไต่ความว่าต้นสายปลายเหตุ
 มันเป็นอย่างไรรกันขึ้น จนถึงได้วิวาทตีฟันกันขึ้นใหญ่โตดังนี้ ต่างคนก็
 ต่างบอกไม่ทราบ ว่าต้นสายปลายเหตุมันเป็นมาอย่างไรกัน อำเภอก็ได้
 ร้องว่า เอ๊ะ คุณมันเป็นการประหลาดมาก เพราะต่างคนก็ต่างไม่รู้เหตุ
 ด้วยกัน แต่ได้วิวาทกันจนถึงเกือบล้มเกือบตายด้วยกันทั้งสองฝ่ายเช่นนี้

คุเป็นนำพิศวงมากในการที่ได้วิวาทกันในเรื่องนี้ อำเภอก็ได้คิดไต่สวน
 ค้นหาปลายเหตุเข้ามาหาต้นเหตุ จึงได้สืบถามต่อไปว่า ใครเป็นผู้ได้มา
 ช่วยในการวิวาทกันนี้ที่หลังคน ก็ได้ความว่าผู้ที่เจ็บมีบาดแผลฉกรรจ์นั้น
 เป็นผู้ได้มาช่วยที่หลังคน อำเภอก็ได้ให้กำนันไปตามปากคำ เพราะมา
 ไม่ได้ด้วยอาการป่วยบาดแผล กำนันก็ได้ไปตามปากคำผู้นั้น ก็ได้ความ
 แต่เพียงว่า ได้ยินเสียงอะอะกันขึ้น ก็ฉวยได้ไม้พลองวิ่งไปถึงกลางทาง
 ก็ได้แลเห็นพี่ชายมีโลหิตไหลท่วมตัววิ่งสวนทางมา ตัวก็ได้เลยไปช่วยกัน
 ต่อไป เมื่อกำนันมาแจ้งความกับอำเภอดังนั้น อำเภอก็ได้ให้ไปเอาตัว
 พี่ชายคนนั้นมาถาม ก็ได้ความแต่เพียงว่า ได้แลเห็นบุตรมีศีรษะแตก
 วิ่งมา ก็ฉวยได้ไม้พลองวิ่งไปช่วยกัน อำเภอก็ให้ไปเอาตัวบุตรคนที่
 หัวแตกมาถาม ก็ได้ความแต่เพียงว่า ได้แลเห็นหมาขาคู่วิ่งมา ก็ฉวยได้
 ไม้วิ่งไปเพื่อจะไปตีคนที่ตีหมา เมื่ออำเภอดำรงถ้อยคำที่ขัดทอกเข้าถึง
 หมาดังนั้น ก็เลยหัวร่อขึ้นร้องว่า หมกท่าที่เราจะเอาหมามาถามต่อไป
 ได้ อำเภอก็ได้ให้ไปเอาตัวคนปลายเหตุอีกข้างหนึ่งมาถามต่อไป ก็คง
 ได้ความแต่เพียงว่า เมื่อแลเห็นบิดาล้มลง ก็ฉวยได้ดาบวิ่งไปช่วยกันบิดา
 ไว้ อำเภอก็ได้ให้ไปเอาตัวบิดามาถามต่อไป ก็ได้ความแต่เพียงว่า ได้
 ยินเสียงบุตรคนเล็กร้องไห้ ก็ได้ถือไม้ลงไปช่วยบุตร อำเภอก็ให้ไปเอา
 ตัวบุตรคนเล็กมาถามต่อไป ก็ยังไม่ได้ความว่าอย่างไร เพราะเหตุว่า
 เด็กนั้นมีความกลัว ก็เลยร้องไห้ไม่หยุด ต้องหาพี่เลี้ยงเข้ามาปลอบ เด็ก
 นั้นก็ไม่หยุดร้องไห้ จึงให้ไปเอาตัวมารดาของเด็กนั้นมาเป็นพี่เลี้ยง
 และเป็นล่าม จึงมาได้ความว่า เด็กนั้นออกมายืนอยู่ที่ประตูบ้าน ฉันทได้

เห็นเด็กคนหนึ่งถือขวานมา^{๕๕} เดินมา พอมาถึงหน้าบ้าน เด็กนั้นก็ล้มลง
 ฝ่ามือก็หักตกอยู่ที่ริมถนน สักประเดี๋ยวก็มีมดและแมลงวันมากินหน้ามือที่
 หักอยู่นั้น^{๕๖} ฉะนั้นแลตุ้มตและแมลงวันที่มากินหน้ามืออยู่ที่นั่น สัก
 ประเดี๋ยว ก็มีเจ้าจิ้งจกมากอดกินเจ้าพวกแมลงวันหลายตัวด้วยกันในที่นั้น
 แล้วแมวของฉันทก็เข้าไปตะครุบเอาจิ้งจกมากินอยู่ สักประเดี๋ยวก็มีหมา
 บ้านโน้นตรงเข้ามากัดเอาแมวของฉันท ๆ ก็เอาไม้ไปตีหมาที่มากัดแมว
 ของฉันท แล้วหมาก็กวิ่งไปบ้านโน้น สักประเดี๋ยวก็มีเด็กหนุ่มลูกชาย
 ของบ้านโน้นถือไม้วิ่งมาตีฉันท ๆ ก็ร้องเรียกให้พ่อฉันทช่วย พ่อฉันทก็ถือไม้
 ลงมาตีเอาเด็กคนนั้นหัวแตก เด็กนั้นวิ่งหนีไปบ้าน แล้วพ่อของเด็ก
 คนนั้นก็ถือไม้พลองวิ่งมาตีเอาพ่อของฉันทล้มลง ทันใดนั้นพี่ชายของฉันทก็
 ถือดาบวิ่งลงมาจากเรือน ก็เข้าฟันเอาพ่อของชายคนนั้น ไม้พลองของ
 พ่อชายคนนั้นก็หลุดจากมือไป ที่นี้ต่างคนก็ต่างเข้ากลุ่มรวมตีฟันกัน ฉันท
 มีความกลัว ฉันทก็วิ่งขึ้นเรือนฉันท อำเภोजึงว่า ชอบใจเด็กคนนั้นมาก จึง
 ได้ควักเอาเงินในกระเป๋าส่งให้เด็กคนนั้น ๔ บาท แล้วก็บอกว่า ความ
 เรื่องนี้ไม่ต้องได้สวนต่อไป ได้ความที่เด็กแจ้งความจริงให้ฟังพอแล้ว ๆ
 จึงได้บอกกับคนที่วิวาทกันทั้งสองฝ่ายว่า เราเป็นคนอยู่บ้านไกลเรือน
 เกียงกัน ควรจะมีความรอรังซึ่งกันและกัน เราไม่ควรจะทำให้เป็นคน
 หุนหันพลันแล่นให้ได้รับความเดือดร้อนกันเช่นนี้ เมื่อเราปล่อยใจของ
 เราให้เป็นไปถึงเช่นนั้นแล้ว บางทีก็จะให้เป็นการใหญ่โตเกิดเป็นศึกขึ้น
 กลางเมืองก็เป็นได้ เพราะต่างคนก็ต่างมีมานะเข้าหากัน อันเป็นเหตุจะ
 ให้คนทั้งหลายเข้าใจผิด เพราะถือพวกมากเข้าด้วยกัน แล้วก็ต่างหลบหลู่

หลับตาเข้าต่อสู้กัน อันหาประโยชน์มิได้ ดังเรื่องที่ได้เป็นมาแล้วนี้ เมื่อ
 คิดเข้าดูแล้วก็น่าเป็นที่ขายหน้า ด้วยเหตุไม่ควรเป็นก็มาเป็นขึ้น ด้วย
 เรื่องแมวกับหมา อันเป็นเรื่องไม่ควรจะเป็น ให้ถึงแก่การฆ่าฟันกันขึ้น
 จนได้ถึงความเดือดร้อนเช่นนี้ ถ้าใครเขามาได้ยินเข้าแล้ว ก็เป็นที่ขาย
 หน้าที่สุด เพราะเหตุว่าไม่ใช่เด็ก ๆ จะได้ว่ายังไม่รู้ผิดและชอบ คน
 ทั้งหลายจึงได้จำไว้เถิด ดังนั้นแหละเขาเรียกกันว่าศึกกลางเมือง มีเรื่อง
 สุภาษิตดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เรื่องที่ ๒๘

เมาสืออย่าง

๑ เมา อะไรรอย่าให้	จนเปลอ ตัวเฮย
เมา อนงค์หลงละเมอ	คำเช่า
เมา เหล้าไม่เท่าเกลอ	พานิบ หายนา
เมา ยศไม่หมดเค้า	หมดถ้าเที่ยวหาเงิน

ตำนานเทียบเรื่อง

ยังมีชายอยู่สี่คน ได้เป็นสหายซึ่งกันและกัน คนหนึ่งเป็น
คนเมาไม่ว่าอะไรสับสนโง่ แต่ทำความรู้สึกตัวอยู่เสมอ ๆ คือไม่เปลอ
จากสติ แต่คนทั้งสามนั้นย่อมมีอหังการไม่ตรงกัน คนหนึ่งมีอหังการ
เมาหัวพอใจไปในทางเที่ยวไปนั่งพูดเล่นกับผู้หญิง อีกคนหนึ่งมีอหังการ
พอใจไปในทางคบเพื่อนเที่ยวตามสบาย อีกคนหนึ่งมีอหังการพอใจไป
ในทางเที่ยวหาเจ้านายและขุนนาง แต่อีกคนหนึ่งนั้นเป็นที่ถูกอหังการ
ของคนทั้งสาม เพราะเหตุว่าคนนั้นเป็นคนหม่นไปได้รอบตัว แต่คน
ทั้งสี่นั้นได้กินอยู่หลับนอนด้วยกัน แต่ครั้นถึงเวลาเที่ยวแล้ว ต่างคนก็ต่าง
ไปตามนิสัยความพอใจของใคร ครั้นเวลากลับแล้ว ต่างคนก็ต่างนอน
กันตามสบาย แต่จะได้ปรึกษาหารืออะไรกันเป็นอันไม่มี เพราะมันมี
อาการคนละเรื่อง จึงปรึกษาหารือกันไม่ถูกกันอยู่เอง บัดนี้จะได้กล่าว
ต่อไปตามเรื่องของคนนั้น ๆ ก็จะได้กล่าวถึงคนเมาอนงค์ก่อน เจ้า

คนนี้เป็นคนสำรวจอยู่สักหน่อย ผู้หญิงจึงได้มีความพอใจอยู่ด้วยกัน
 หลายคน แต่เป็นคนค้ำบาง คนเลวบ้าง แต่พอกินข้าวเช้าแล้ว ก็ลง
 เรือไปเที่ยวมีความมุ่งหมายไว้ บางทีได้ไปแต่เช้ากลับมาจนค่ำ บางที
 ก็ได้พาผู้หญิงมาอนอนที่บ้านบ้าง บางทีก็ได้ไปนอนค้างอยู่ที่บ้านผู้หญิง
 บ้าง แต่เป็นอยู่อย่างนี้มานาน ฝ่ายว่าสหายคนใหญ่จึงได้ตกเตือนขึ้นว่า
 อ้ายเรื่องคบผู้หญิงแล้วมันมีแต่จะเปลืองตัวฝ่ายเดียว มันก็แต่เรามีเงินให้
 มันดอก ถ้าเรามีความซัดขวางลงแล้ว มันก็คิดจะทิ้งเราเสียง่าย ๆ ดอก
 เพื่อนเอ๋ย ฝ่ายว่าสหายคนนั้นก็เชื่อบ้างและไม่เชื่อบ้าง คือเว้นเสียบ้าง
 แล้วก็ไปอยู่บ้าง แต่นิสัยติดเป็นคนเมาเสียแล้ว จำเป็นก็ต้องเป็นคนว่า
 ยากสอนยากอยู่เอง เพราะเหตุว่าคำแนะนำตักเตือนนั้น เป็นถ้อยคำ
 อันจะขึ้นนิสัยของเขาอยู่เองเป็นธรรมดา ครั้นนานมาก็เกิดเป็นโรคขึ้น
 จนถึงกับเป็นผื่นคันสาม ทันทันถึงแก่ลงนอนครางอยู่ผู้เดียว ก็เป็นอันจบ
 ไปคนหนึ่งละ ทนจะไต่กล่าวถึงเจ้าคนเมาไปด้วยสหายต่อไป ฝ่ายว่า
 เจ้าคนนั้นก็ประพฤติดอย่างเดียวกัน คือแต่พอกินข้าวเช้าแล้ว ก็ลงเรือ
 ไปหาเพื่อน เย็นก็กลับมา บางทีก็ได้พาเพื่อนมาอยู่หลับนอนกินอยู่ด้วย
 กัน มีการเลี้ยงเหล้ากันเป็นต้น แต่พากันกิน ๆ เทียว ๆ อยู่อย่างนี้
 ก็จนหมดตัวลง ครั้นภายหลังตามบรรดาเพื่อนที่เคยได้คุ้นเคยกันมากก็ชัก
 ห่างออกทุกที ๆ เพื่อนคนใหญ่ก็ได้ตกเตือนว่า ขึ้นชื่อว่าเพื่อนแล้วมีอยู่
 หลายประเภทด้วยกัน เพื่อนกิน เพื่อนพาให้จับหายนั้นมียู่มากด้วยกัน
 แต่เพื่อนทุกซัเพื่อนตายนั้นหาอยู่ข้างจะยากสักหน่อย ควรเราจะคอย
 ระวังรักษาตัวของเราไว้ อย่าให้มันพาไปจนถึงสิ้นเนื้อประดาตัวไปด้วย

เพื่อนหาควรไม่ ฝ่ายว่าเพื่อนคนนั้นก็หาเชื่อฟังคำของเพื่อนนั้นไม่ ยัง
 ขึ้นเที่ยวคบเพื่อนอยู่เสมอ ๆ จนที่สุดก็เหลือแต่ตัวคนเดียว เที่ยวเดิน
 โทงเทงอยู่ตามถนน ในที่สุดก็เลยเป็นคนพาลไปเท่านั้น ที่นี้จะได้กล่าว
 ถึงเจ้าคนเมายศต่อไป ในเบื้องต้นก็มีนัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหนหลัง
 อยู่มาวันหนึ่งเจ้าเพื่อนคนนั้นก็ไปหาเจ้าคุณที่เคยได้ไปรับใช้ท่านมา พอ
 ท่านได้เห็นหน้าเข้า ท่านจึงได้สรรเสริญขึ้นว่า เจ้าคนนี้เป็นคนหมั่น
 หนักพักดื้ออยู่สักหน่อย ควรจะเป็นขุนนางกับเขาได้คนหนึ่ง แล้วท่านจึง
 ได้กราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานสัญญาบัตรให้เป็นที่ขุนใน
 ตำแหน่งพนักงานจ่ายเล็ก แต่พอได้เป็นขุนนางขึ้นเท่านั้น เกือบจะไม่
 แลดูหน้าคนอยู่แล้ว เพราะความที่เย่อหยิ่งขึ้น ที่นี้ก็ต้องจัดหาเครื่องใช้
 สอยต่าง ๆ มีรถและม้าเป็นต้น ครั้นได้ทำราชการต่อ ๆ มาก็ได้เลื่อนยศ
 เป็นที่หลวงขึ้น แต่พอได้เป็นหลวงขึ้นเท่านั้น ที่นี้ก็ต้องจัดการบ้าน
 เรือนต่อไปให้สะอาดขึ้นตามยศของตน มีห้องเป็นที่รับแขกเป็นต้น
 พาหนะที่เคยขี่รถม้าเดียวก็ต้องเป็นม้าคู่ขึ้น เงินเดือนที่ได้มาก็ไม่พอจ่าย
 ที่นี้ก็ต้องเที่ยวชวนชวายเป็นตามควร เพื่อจะได้เป็นคนโตกับเขา จะได้
 มีคนนับหน้าถือตาไปมาหาสู่อยู่เสมอ ๆ เพื่อนฝูงที่เขารู้จักอภัยยศย เขา
 ก็เลยหนุนส่งขึ้นไปว่า เราควรมีของใช้สอยเป็นต้นว่า รถยนต์ใช้ จึง
 จะสมควร เพราะหนทางเดินไปมาเป็นหนทางไกล ฝ่ายว่าข้างคุณหลวง
 เหล่านี้เป็นที่พอใจ เลยเห็นดีไปด้วย ก็ต้องเที่ยวเยี่ยมเขาไปตามการ จน
 ได้มีรถยนต์ใช้ไปมาในราชการ ไคร ๆ เขาเห็นเข้าก็เลยหนุนส่งไปอีก
 เป็นต้นว่า คุณหลวงมีรถยนต์ใช้ผมเห็นสมควรด้วยแล้ว เพราะหนทางที่

ไปมาเป็นหนทางอันไกล ฝ่ายว่าข้างคุณหลวงเหือกก็เป็นทีพอใจมากใน
ถ้อยคำอันนั้น ครั้นต่อ ๆ มาโสหุ่ยที่ใช้สอยมันก็มากขึ้น ๆ เงินเดือนก็
ไม่พอจะจับจ่าย ก็ต้องเที่ยวชวนขวายเป็นผ้าเอาหน้ารอดต่อไป ตกลง
เป็นต้องขายผ้าเอาหน้ารอดบ่อย ๆ เข้าแล้ว ก็ต้องรู้ได้แล้วว่ากระเป๋าสวย
เงินบื้อ เมื่อสหายคนใหญ่รู้ว่าหลวงสหายประพฤติกการเป็นคนเห่อเกินไป
กลัวว่านานไปจะเกิดล้มละลายลง จึงได้มาที่บ้านเพื่อจะได้ตักเตือน เมื่อ
หลวงสหายแลเห็นเข้า ก็ไม่เป็นทีพอใจ กลับไปว่าจะมาพูดถูกถูกหมิ่น
แต่เป็นการจำเป็นก็ต้องเรียกให้ขึ้นมาบนเรือน แล้วจึงได้ถามว่า มีธุระ
อะไรด้วยหรือ ฝ่ายว่าสหายคนใหญ่ก็รู้ว่า การที่หักทายนั้นเป็นการเสีย
ไม่ได้ จึงได้บอกว่า ไม่มีธุระมากวนอะไรดอก เป็นแต่จะมาตักเตือน
เพื่อนเท่านั้น หลวงสหายจึงได้ถามว่า จะตักเตือนกันเรื่องอะไรก็ว่าไป
สหายคนใหญ่จึงได้บอกว่า เราได้ยินข่าวว่า การที่จับจ่ายใช้สอยนั้นอยู่
ข้างจะฟุ่มเฟือยเกินไป กลัวว่าจะไปล้มลงข้างหน้า หลวงสหายจึงได้ตอบ
ว่า อ้ายเรื่องเงินทองเหล่านี้ มันเป็นเรื่องสำหรับใช้สอย ถ้าเราจะเอา
เก็บนิ่งไว้ก็เห็นว่าไม่มีประโยชน์อะไร แล้วก็ต้องบริหารรักษาด้วย คุ
เป็นเสียเวลาเปล่า ๆ เราเห็นว่าหากควรไม่ สหายคนใหญ่จึงได้ถามว่า
ถ้ามันมีเป็นของเราจริง ๆ แล้ว ก็ควรจะจับจ่ายใช้สอยเล่นได้ตามสบาย
ถ้าเราจะต้องไปเที่ยวกู่หน้เขามาจำหน่ายแล้ว อย่างนี้เราเห็นว่าหากควรไม่
เพราะเหตุว่าจะเกิดเดือดร้อนเมื่อภายหลัง หลวงสหายจึงได้นึกสะอึกใจ
ขึ้นว่า เห็นสหายจะรู้สัฟุ้งของเราแน่แล้ว จึงได้กล่าวเสียคสขึ้นดังนั้น
จึงได้เรียกให้บุตรภรรยาออกมาหา เมื่อสหายคนใหญ่ได้แลเห็นบุตร

ภรรยาแต่งตัวพริ้งออกมาหา ก็นึกเข้าใจได้ว่า เขาเอาออกมาโชว์เราว่า
 เขายังไม่จนดอก เมื่อสหายคนใหญ่เห็นว่าถ้อยคำของตนที่ได้ตักเตือนนั้น
 ไม่เป็นที่พอใจเขาแล้วก็เลยลากลับไป ครั้นอยู่ต่อ ๆ มาอ้ายรยยนต์ก็เสีย
 เข้าบ่อย ๆ อ้ายเงินก็ไม่มีจะจ้างเขาซ่อมแซม ก็ต้องตกลงอาศัยรถม้า
 ต่อไป ก็พอปะทะปะทั้งยศไว้ที ถ้าหาไม่ยศจะหลุดไปโดยเร็ว ที่นี้อ้ายการ
 แต่งตัวก็โทรมลงโดยลำดับ จนคนทั้งหลายเขาแลเห็นได้แล้วว่าหมดเห่อ
 ที่นี้จะไปหาเงินที่ไหนก็ไม่มีใครเขาจะเชื่อหน้า ก็เป็นอันหมดบุญอยู่
 เอง ก็ได้แต่อาศัยเงินเดือนเลี้ยงชีพต่อไป แต่ค่าดอกเบี้ยของเขา เงิน
 เดือนก็ไม่พอจะส่งเขา ฝ่ายว่าพวกเจ้าหนี้เขาได้แลเห็นว่าดอกเบี้ยของเขา
 เขาขาดไปนานเข้าแล้ว เขาก็จะต้องการต้นเงินและดอกเบี้ยของเขา
 เพราะเป็นการหลายรายด้วยกัน จำเป็นก็มีแต่ต้องผลัดต่อ ๆ ไปเท่านั้น
 จนถึงที่สุดเข้าแล้วก็จำเป็นที่จะต้องฟ้องล้มละลายลงเท่านั้น เมื่อคนเรา
 เป็นไปได้จนถึงเช่นนี้ ก็เพราะอะไรเป็นเหตุ ก็เพราะความเมาตัวหลง
 นั้นเองเป็นเหตุ เพราะฉะนั้นท่านจึงได้กล่าวตักเตือนไว้ว่า หิวหวัแต่
 พอเกล้า กินเหล้าแต่พอเมา ดังนี้ ก็เพื่อกุศลบุตรทั้งหลายที่เกิดมาภายหลัง
 ได้รู้สึกว่ ความเมาเป็นของไม่ดี จะได้มีความระมัดระวังตัวไว้

๑ ธรรมสุภายิตเรื่องน^๕
 ยากที่คนจักจับ
 เป็นธรรมที่ควรนับ
 ควรจักแจ้งแต่่งใช้

๑ เราได้เห็นแล้วเร่ง
 โดยบทของสุภา
 เป็นธรรมที่น่ามา
 ควรสอบประกอบใช้

ลึกลับ พ่อเฮย
 เงื่อนได้
 ในสิ่ง ชอบนา
 เรื่องรู้กระทำธรรม
 ศึกษา เกิดพ่อ
 กล่าวไว้
 สิ่งซึ่ง สุขเฮย
 เห็นแจ้งแห่งสุภา

ตำนานเรื่องนี้ไม่มี มีแต่ตัวกระทำไว้ให้ผู้คิดต่อไป

ศึกดี
 หนีโง่
 อยู่ดอ^๕
 นานดี

แต่เท่านั้นเรายังแลไม่เห็น จึงได้แบ่งกระทำออก
 เป็น ๒ คือ

ศึก
 ดี
 หนี
 โง่

กระทำ ๑

อยู่ ชู คอ นาน ด	}	กระทุ้ทุ้ ๒
------------------------------	---	-------------

แต่ถึงอย่างนั้น ก็ยังจะหาความเข้าใจกระทุ้ได้โดยยาก
 เพราะเหตุว่าเรายังไม่เคยเห็นหนทางของกระทุ้ว่า จะต้องการความ
 อย่างไร จำเราจะต้องค้นหาความโดยกระทุ้ที่ต้งไว้

๑ ของดหมดเรื่องน	กันที่
เรื่องที่เหลือยังมี	เล็กน้อย
เลือกคิดแต่พอดี	ที่จัก อ่านเฮย
เป็นเครื่องดำรงคล้อย	กล่าวอ้างทางโบราณ

ถวายไว้แต่

วันที่ ๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ ตรงกับวันพุธ
 แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีวอก โทศก

๑ ขอลวายเข้าไว้เป็น
สำหรับหอสมุดจัด
โดยควรแต่จักคัด
น้อยมากหากจัดได้

สมบัติ
แบ่งให้
พิมพ์แจก ได้นำ
สุดแท้แต่ประสงค์

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
— จันทบุรี

พิมพ์ที่ ร.พ. ประเสริฐศิริ ซอยม้านหิน 3 อรุพงษ์ พระนคร
กุ่มสิน ฤทธิศรี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 08
